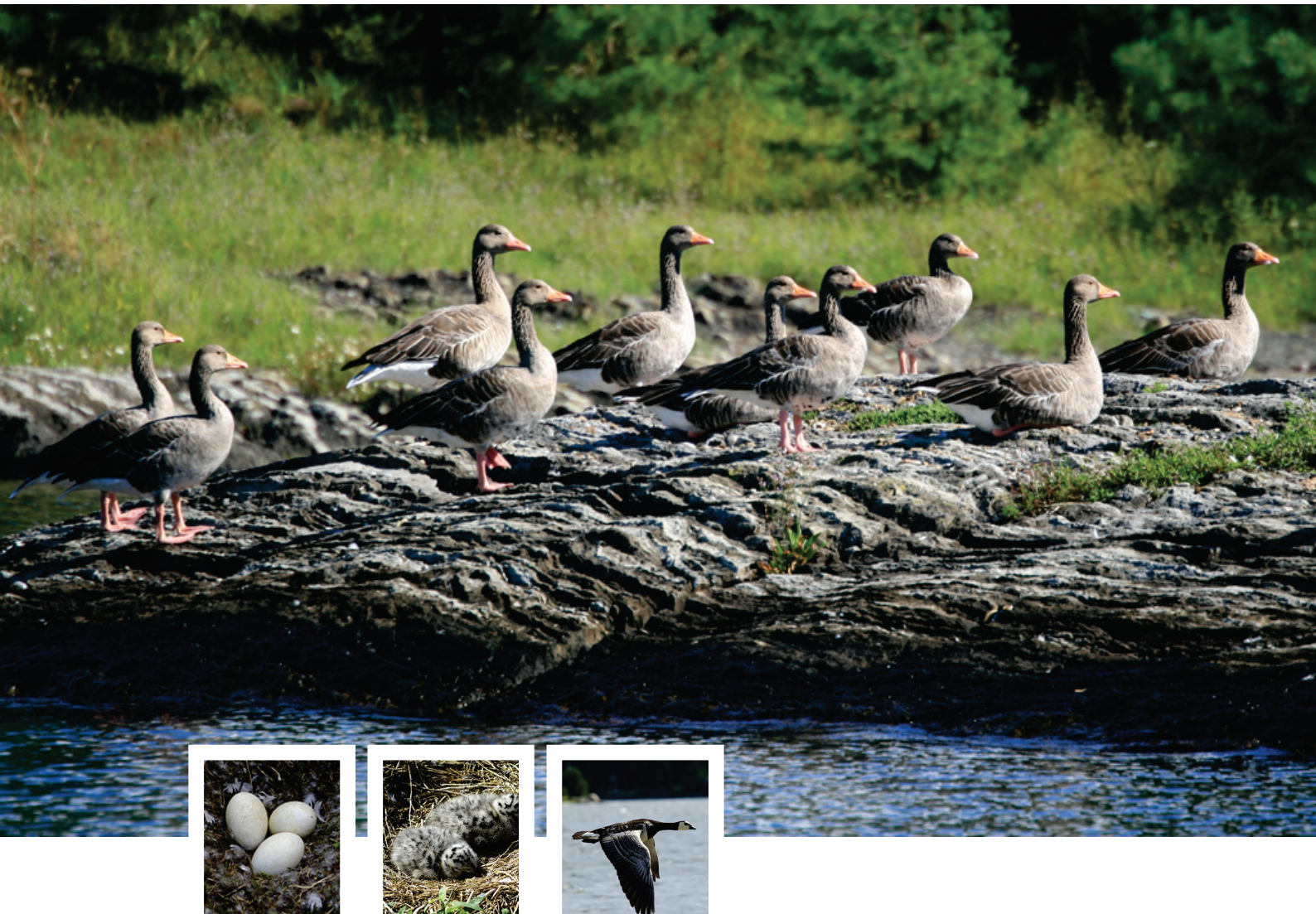

FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS
MILJØVERNAVDELINGEN

Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus 2012 – 2020

FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS**Miljøvernavdelingen****Postboks 8111, Dep. 0032 OSLO****Telefon 22 00 35 00 – E-post: fmoapostmottak@fylkesmannen.no****Tittel:**

Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus 2012 – 2020

Rapport nr.:

8/2012

Dato:

01.12.2012

Forfatter/prosjektansvarlig:

Olav Haaverstad, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen

Antall sider:

50 + vedlegg

Prosjektledere:

Tore Bjørkøyli og Asle Stokkerei, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen

ISBN: 978-82-7473-224-7**ISSN:** 0802 – 0582**Sammendrag:**

På bakgrunn av utfordringer med gjess i Oslo og Akershus ble det i 2004 publisert en forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus. Denne planen er nå revidert for en tidsperiode på åtte nye år. Utfordringene med gjess knytter seg i hovedsak til sanitære problemer med tilgrising av friluftsområder med gåseekskremitter og beiteskader på jordbruksareal. Gåsebestandene i våre fylker har gjennom flere tiår vært i stor vekst. Grågås, hvitkinngås og kanadagås er etablerte hekkefugler og har store bestander. Denne planen gir en gjennomgang av biologi og bestandsstatus, og hvilke skader som forekommer. En rekke tiltak er gjennomført for å begrense skadene, blant annet eggpunktering, skremming, skadefelling og tiltak for bestandsreduksjon gjennom jakt. Samtidig har man ikke klart å redusere utfordringene med gjess vesentlig. Gjess er en ressurs, både for naturopplevelse og som matvilt, og Fylkesmannen mener at forvaltningen av gåseartene våre i størst mulig grad bør basere seg på bestandsregulering gjennom jakt.

Denne planen gir en status på gjess i Oslo og Akershus, og legger rammer for hvordan de nevnte utfordringene skal løses på regionalt, interkommunalt og kommunalt nivå gjennom forebygging og avbøtende tiltak. Tiltak som er gjennomført i forrige planperiode er evaluert. Forvaltningsplanen gir mål for forvaltning av de forskjellige gåseartene, og skisserer strategier og tiltak som kommunene kan bruke for å begrense sine problemer. Forvaltningsplanen gir også en gjennomgang av forvaltningsrammene i form av internasjonale forpliktelser og nasjonale bestemmelser og retningslinjer. Kommunene er den viktigste myndigheten for å forvalte denne planen i praksis, mens Fylkesmannen legger til rette med forvaltningsplanen, tillatelser, kartlegginger og økonomiske virkemidler.

Det er lagt opp til en differensiert områdeforvaltning hvor det i større grad skal skilles mellom områder hvor det ikke skal forekomme gjess og områder som skal være prioritert for gjess. Planen oppfordrer til at kommunale handlingsplaner skal utarbeides for kommunene som har større problemer med gjess, og hvilke tema disse planene bør inneholde.

4 emneord:

Gjess, forvaltningsplan, sanitære problemer, beiteskader

Referanse:

Haaverstad, O. 2012. Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus 2012-2020. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen. Rapport 8/2012.

Forsidebilder:

Stort bilde: Grågås på Vendelholmene i Asker kommune. Foto: Olav Haaverstad.

Små bilder: Hvitkinngås fra egg til voksent individ. Foto: Pål Martin Eid.

Forord

Fra slutten av 1980-tallet har bestanden av gjess i Oslo og Akershus vokst kraftig. I takt med en økende bestand er det meldt om mye utfordringer med gjess. Medieoppslag om gjess som skaper problemer på friluftsområder og på jordbruksareal er blitt vanlig. Også på landsbasis har økte gåsebestander skapt problemer, først og fremst i tilknytning til beiteskader i landbruket. Samtidig er gjess et populært innslag i naturen for beskuelse, mating og jakt. Det er viktig å fokusere på at gjess er en ressurs både som matvilt og for naturopplevelse, og bør forvaltes deretter. Fylkesmannen mener at forvaltningen i størst mulig grad bør være høstingsbasert. Samtidig må vi erkjenne at store brukerinteresser i våre fylker, spesielt i indre Oslofjord, gjør at spesielle grep må gjøres for å regulere gåsebestandene.

Vi har et ansvar for å ta vare på levedyktige bestander av gåsearter som hører hjemme i Norge. Direktoratet for naturforvaltning utarbeidet derfor en nasjonal handlingsplan for gjess i 1996, som oppfordret til regionale planer tilpasset regionale utfordringer. Fylkesmannen i Oslo og Akershus utarbeidet en slik plan fra 2000 – 2004 (Samuelsen 2004). Målet med planen var å redusere konflikter med gjess gjennom å legge til rette for god forvaltning i fylke og kommune. Denne revisjonen av forvaltningsplanen fra 2004 har derfor blitt gjennomført i samarbeid med en referansegruppe bestående av kommuner og interesseorganisasjoner. Referansegruppen for revisjon av planen har blitt ledet av Fylkesmannens miljøvernavdeling og videre bestått av:

- Asker kommune v/ Anita Stormoen
- Bærum kommune v/ Bjørn Erik Pedersen
- Fet kommune v/ Jon Arne Kongtorp
- Oslo kommune v/ Kjell Isaksen
- Akershus bondelag v/ Hanne Eriksen
- Norges Jeger- og Fiskerforbund Akershus v/ Harald Askilsrud
- Norsk ornitologisk forening Oslo og Akershus v/ Geir S. Andersen
- Akershus fylkeskommune v/ Hilde Birkeland
- Utmarksavdelingen Akershus og Østfold v/ Jørn Daltorp

Forvaltningsplanen er et verktøy for kommunene, aktuelle organisasjoner, fylkeskommunen og Fylkesmannen i forvaltningen av gjess. Fylkesmannen håper og tror planen vil minske konfliktnivået med gjess og bidra til å øke kunnskapen rundt gjess og forvaltning av gjess i Oslo og Akershus. Vi vil benytte anledningen til å takke referansegruppen spesielt for gode diskusjoner og innspill til planen, samt alle andre som har bidratt med kommentarer, innspill, bilder med mer.

Anne-Marie Vikla
Fylkesmiljøvernansjef Oslo og Akershus
Oslo, 1.12.2012

Innhold

Forord.....	2
1. Innledning	4
2. Biologi, bestandstørrelse og bestandsutvikling	5
2.1. Grågås <i>Anser anser</i>	6
2.2. Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	8
2.3. Hvitkinngås <i>Branta leucopsis</i>	12
2.4. Snøgås <i>Anser caerulescens</i>	14
2.5. Kortnebbgås <i>Anser brachyrhynchus</i>	15
2.6. Stripegås <i>Anser indicus</i> , ringgås <i>Branta bernicla</i> , og sædgås <i>Anser fabalis</i>	15
3. Forvaltningsrammer for gjess	16
3.1. Forvaltningsorganer og naturoppsyn	16
3.2. Internasjonale rammer.....	16
3.3. Nasjonale rammer	17
4. Problemstillinger og situasjonsbeskrivelse.....	22
4.1. Jordbruk (tap og forringelse av avlinger).....	22
4.2. Tilgrising av friluftssarealer og sanitære problemer.....	24
4.3. Gjess og biologisk mangfold; konkurranse og endring av artssamfunn	26
4.4. Gåsejakt: Rammer og begrensninger	28
5. Gjennomførte forvaltningstiltak på gjess i Oslo og Akershus.....	32
5.1. Bestandsregulerende og avbøtende tiltak.....	32
5.2. Evaluering av bestandsregulerende og avbøtende tiltak.....	36
5.3. Forebyggende tiltak med evaluering	38
6. Forvaltningsmål og forvaltningsstrategier.....	39
6.1. Overordnede forvaltningsmål	39
6.2. Forvaltningsstrategier	40
6.3. Aktuelle forvaltningstiltak.....	41
6.4. Økonomisk virkemidler	47
6.5. Fremtidsutsikter og evaluering av forvaltningsplanen.....	47
7. Referanser.....	48
8. Vedlegg.....	51

1. Innledning

I Oslo og Akershus har vi i dag tre hekkende arter av gjess; kanadagås, grågås og hvitkinngås. I all hovedsak har disse etablert seg etter 1950 og etter hvert nådd relativt store bestander i våre fylker. Bestandsøkningen utover 1980- og 90-tallet førte til en stadig økende konflikt med både landbruksnæring og brukere av friluftsområder som følge av beiteskader og tilgrising. Tilrettelegging for friluftsliv med opparbeidelse av vedlikeholdte grøntareal i nærheten av vann og vassdrag har gjort mange områder attraktive for både gjess og mennesker. Dette har naturlig nok ført til konflikter. På den annen side er gjessene en naturressurs som gir opplevelsesverdi for en stor del av befolkningen i form av beskuelse, mating, trekkende gåseflokker og jakt. For å søke å dempe konfliktene mellom ulike interessegrupper og gjess, er det viktig at våre gåsebestander forvaltes på en fornuftig måte. Det ble derfor utarbeidet en forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus som var ferdig i 2004 (Samuelsen 2004). Siden den gang har ikke forvaltningen klart å bli redusere problemene med gjess, og samtidig har gåsebestandene forandret seg kraftig. Fylkesmannen har derfor, i samarbeid med en referansegruppe, revidert planen for å få oppdatert kunnskapen og fornyet forvaltningen av gjess i Oslo og Akershus.

Nasjonal og regional forvaltning av gjess er styrt av en rekke konvensjoner, lovverk og retningslinjer. DN-rapport 1996-2 gir retningslinjer for forvaltningen av gjess, men er blitt såpass gammel at den ikke har lagt spesielle føringer på denne forvaltningsplanen. Sentralt i den norske artsforvaltningen står naturmangfoldlovens § 5: *Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder.*

For å nå målsettingen om en tilfredsstillende forvaltning, er det en forutsetning at en har kjennskap til regionale forhold, samt ulike aspekter rundt det å ha gjess i norsk natur. I denne planen er den nyeste kunnskapen om gåsebestandene i Oslo og Akershus oppsummert. Denne kunnskapen baserer seg på tellinger som er gjennomført av organisasjoner, og tallmateriale som er samlet inn av Fylkesmannen i forbindelse med utførte forvaltningstiltak, samt eksisterende litteratur. De relativt høye og økende bestandene vi har av gjess i våre fylker, krever en aktiv forvaltning med bestandsregulering og forebyggende tiltak som viktige virkemidler. Forvaltningsplanen oppsummerer, diskuterer og evaluerer ulike bestandsregulerende tiltak som er gjennomført i våre fylker i nyere tid, og staker ut kursen for gåseforvaltningen i årene som kommer. Kapittel 6 i planen gir nye forvaltningsmål og forvaltningsstrategier for gåsebestandene i Oslo og Akershus. Forvaltningsmålene er gjengitt i tekstboksen under for å ligge som bakgrunn gjennom hele planen, men er bredere omtalt i kapittel 6.

Overordnede forvaltningsmål for gjess i Oslo og Akershus

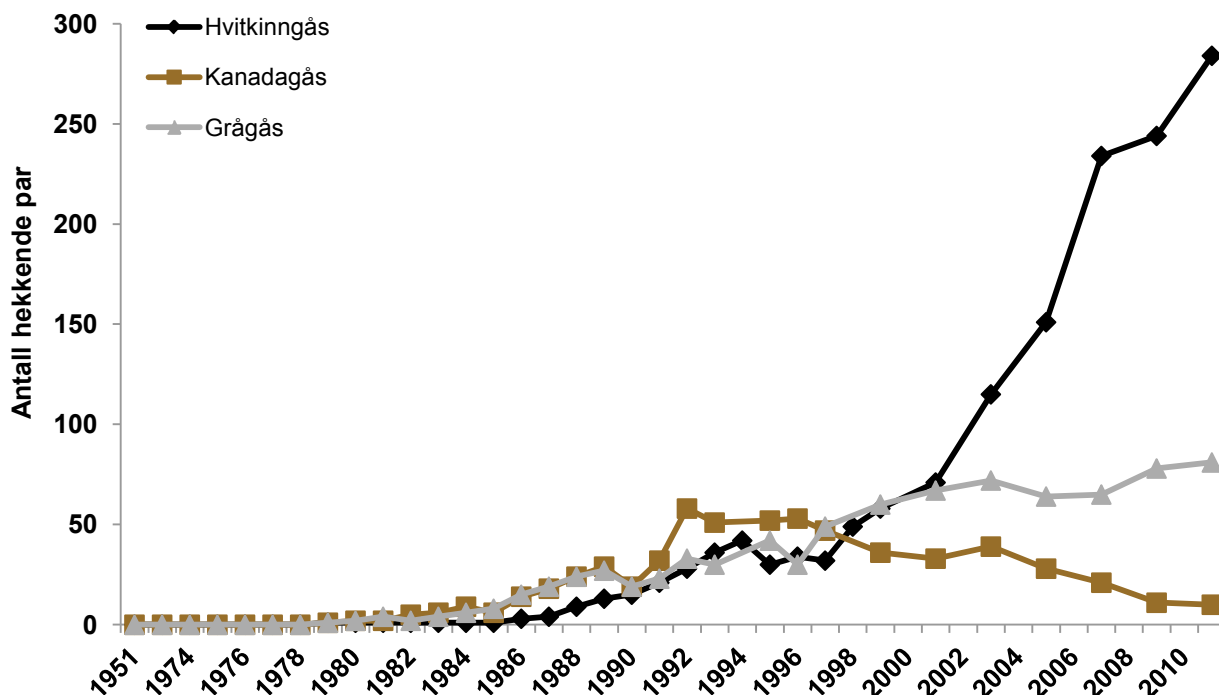
- Grågås og hvitkinngås, som er naturlig hjemmehørende arter i Norge, skal sikres levedyktige bestander i Oslo og Akershus uten at dette går på bekostning av øvrig biologisk mangfold i fylkene.
- Bestanden av kanadagås i Oslo og Akershus skal forvaltes med tanke på bestandsreduksjon. I friluftsområder som kommunene prioriterer skal det ikke være kanadagås som skaper problemer.
- Forvaltningen av gjess i Oslo og Akershus skal ha fokus på å forebygge sanitære problemer og beiteskader. Dette ønskes oppnådd gjennom en forvaltning der det differensieres mellom områder som forbeholdes gjess og områder som forbeholdes landbruks- og friluftsinteresser.

2. Biologi, bestandstørrelse og bestandsutvikling

Gjess er en gruppe andefugler som deles inn i to slekter; *Anser* og *Branta*. De fleste artene er trekkfugler som hekker i nord, mens de overvintrer lengre sør. Artene er delt opp i separate delbestander som har forskjellige hekke- og overvintringsområder. I Norge (med Svalbard) hekker *Anser*-artene grågås, kortnebbgås, sædgås, dverggås og snøgås, mens fra *Branta*-slekten finner vi kanadagås, ringgås og hvitkinngås som norske hekkefugler. Hvitkinngås, grågås og kanadagås hekker i våre fylker. Snøgås, som enkelte fagmiljøer klassifiserer i en egen slekt (*Chen*), hekket i mange år i indre Oslofjord, men sees nå kun sporadisk (Bergan 2010).

Gjess er monogame, og makene lever ofte sammen livet ut. Gjess er i større eller mindre grad knyttet til vann, men er med sine lange bein som er plassert godt under kroppen, også tilpasset et liv på land. Alle gjess er planteetere (Hjeljord 2008). Gjessene trekker i hovedsak nordover om våren for å finne egnede hekkeplasser. Prefererte hekkeplasser varierer mellom artene, men i våre fylker er i hovedsak grågås og hvitkinngås tilknyttet kysten, mens kanadagåsa også hekker i skogsvann i innlandet. I løpet av sommeren (juni-juli) myter gjessene, noe som betyr at de får fornyet deler av fjærdrakten, blant annet de store vingefjærene. I deler av denne perioden er ikke gjessene i stand til å fly, men søker trygghet ved å samle seg i flokker nær vann (Hjeljord 2008). De er da avhengig av vannflatene hvor de kan flykte ut ved farer som truer, og opptrer derfor ofte ved populære friluftsområder som tilbyr godt beite og fluktmuligheter.

Gåsebestandene i Norge, og i Vest-Europa, har i hovedsak hatt en positiv bestandsutvikling de siste tiårene, selv om enkelte arter er truet (Fox m.fl. 2010). Bedre næringstilgang og strengere fredningsbestemmelser i overvintringsområdene ansees som de viktigste grunnene til den positive utviklingen (Hjeljord 2008). I Oslo og Akershus har gjess hatt en formidabel bestandsutvikling de siste 30 årene. Fra et fåtall hekkende par har bestandene av grågås, kanadagås og hvitkinngås økt betydelige i våre to fylker (Figur 1).

Figur 1. Gåsebestandene i Oslo og Akershus har økt mye de siste 30 årene. Her vises utviklingen av hekkende par i indre Oslofjord (ikke Buskerud) fra 1950 til 2011. Kanadagås antas å ha størst utbredelse i indre deler av Akershus (Bergan og Andersen 2011).

Grågåspar med unger i indre Oslofjord. Foto: Honorata Kaja Gajda.

2.1. Grågås *Anser anser*

Biologi og habitatvalg

Grågåsa er 76 - 89 cm lang, og veier mellom 2,3 og 3,5 kg. I Norge hekker grågåsa oftest i tilknytning til sjøen, særlig på gress- eller lyngkledde holmer og øyer langs kysten. Reiret kan også legges godt skjult under en busk eller ved foten av et tre. Reiret består av gammelt gress, mose og lyngkvister som hunnfuglen har nappet fra omgivelsene rett rundt reiret. Mellomeuropeiske grågås er i sterkere grad knyttet til ferskvann eller brakkvann, og disse har lengre nebb enn de norske som har korte nebb tilpasset beiting på gress og urter (Follestad 1994a).

Grågåsa er forplantningsdyktige når de er to år gamle, men faste parforhold inngås som regel ved tre til fire års alder. Disse parforholdene varer som oftest livet ut. I Sør-Norge legges 4-6 egg rundt midten av april, men dette varierer noe fra år til år. Hunnen ruger eggene i 27-29 dager fra siste egg er lagt. Ungene er flygedyktige etter ca. 75 dager (Bollingmo 1991).

Utbredelse og bestandstørrelse

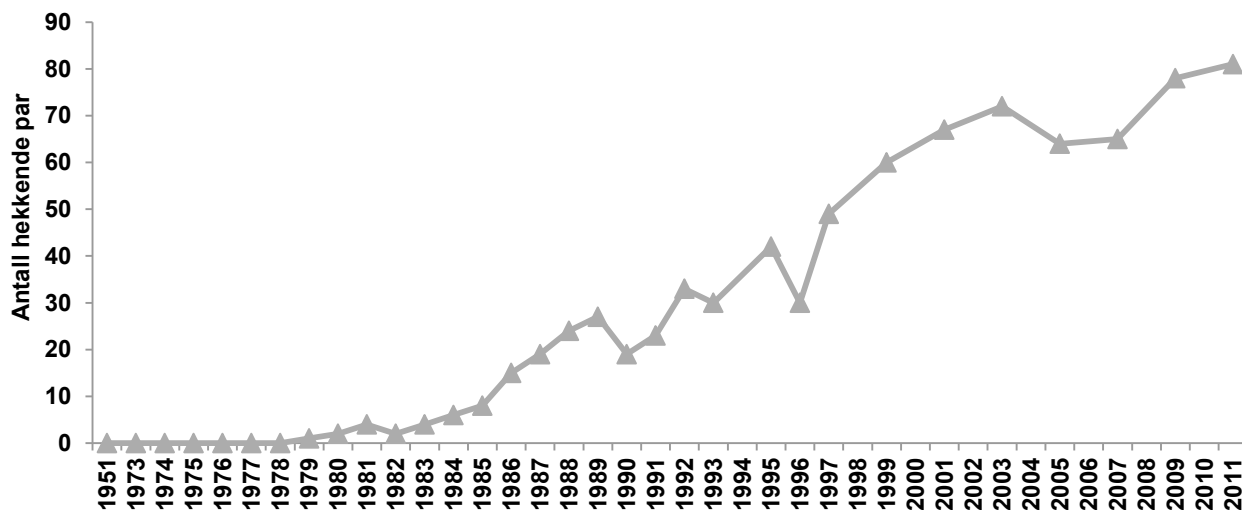
Grågåsa er i dag utbredt i Nord-vest Europa, og deles tradisjonelt i en vestlig og en østlig underart. I Norge hekker flest grågås fra Sunnmøre til Nordland, men arten hekker også flere steder fra Rogaland til Østfold. Noe av bestanden på Østlandskysten stammer trolig fra utsettinger i indre Oslofjord på 1960-tallet.

Grågåsbestanden er i dag i kraftig vekst, etter å ha vært i dramatisk tilbakegang på 1800- og 1900-tallet som følge av overbeskatning ved reirplyndring og jakt (Bollingmo 1991). Haftorn nevner for eksempel ingen kjente hekkefunn av grågås øst for Stavanger i "Norges fugler" fra 1971. De siste 20-30 årene har det stedvis vært en 3-4 dobling av bestanden. Den nåværende norske hekkebestanden er usikker, men antas å ha økt fra anslaget på 7000 - 10 000 hekkende par i 1996 (Direktoratet for naturforvaltning 1996). I hele Europa er den samlede vinterbestanden anslått til omlag 800 000 individer, mot om lag 300 000 i 1990 (Fox mfl. 2010).

Trekkforhold

Nordiske grågås trekker fra hekkeområdene og sørover langs kystene i august-september. Fuglene er ofte innom Danmark og Nederland på trekket, men har tradisjonelt overvintret i Nord-Spania (bl.a. våtmarksområdet Las Marismas) og Frankrike. Fra 1990-tallet har i midlertidig en del grågås overvintret lenger nord, sentralt i Spania og nordover til Nederland, og det er blitt flere og flere av gjessene som velger denne løsningen. Endel grågås overvintrer også i Norge (blant annet ved

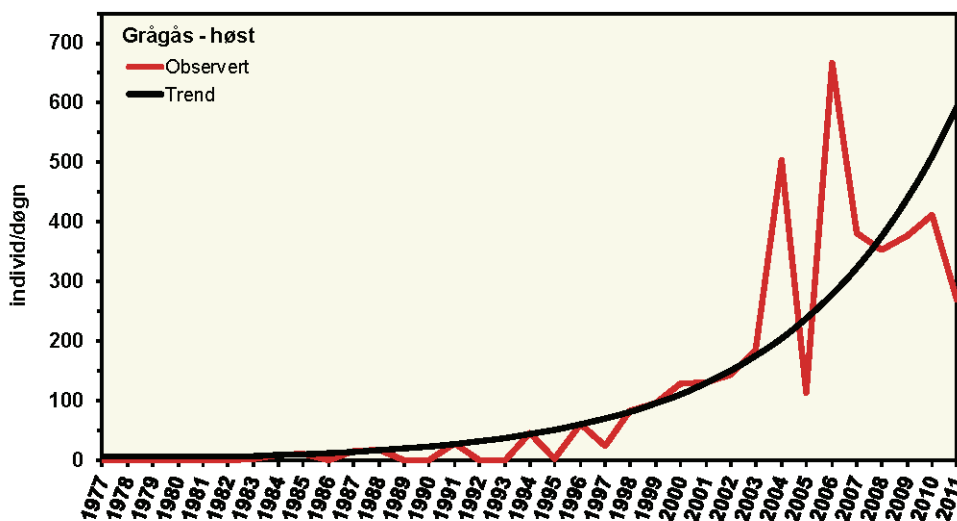
Jæren), men disse kommer trolig trekkende fra Island (Follestad 2008a). Tidligere trakk grågåsa hovedsakelig sørover i løpet av september. De siste tiårene har det skjedd en markert endring i trekketidspunktet, slik at mange nå trekker 3-4 uker tidligere. Tilsvarende kommer grågåsa tidligere tilbake til hekkeplassene om våren. Denne endringen er trolig et resultat av klimaendringer, endrete beiteforhold og også økt jakttrykk i noen områder (Follestad 2008b).

Figur 2. I Oslo og Akershus hekker i dag en livskraftig bestand av grågås. I indre Oslofjord ble det registrerte 81 hekkende par i 2011 (Bergan og Andersen 2011). Trekkmønsteret til disse gjessene er mindre kjent.

Bestandsutvikling i Oslo og Akershus

Siden slutten av 70-tallet har bestanden av grågås vokst jevnt og trutt. Overvåkingen i indre Oslofjord viser en bestand på 81 hekkende par i 2011 (Figur 2). Også registreringene fra Nordre Øyeren viser økende antall gjess (Figur 3).

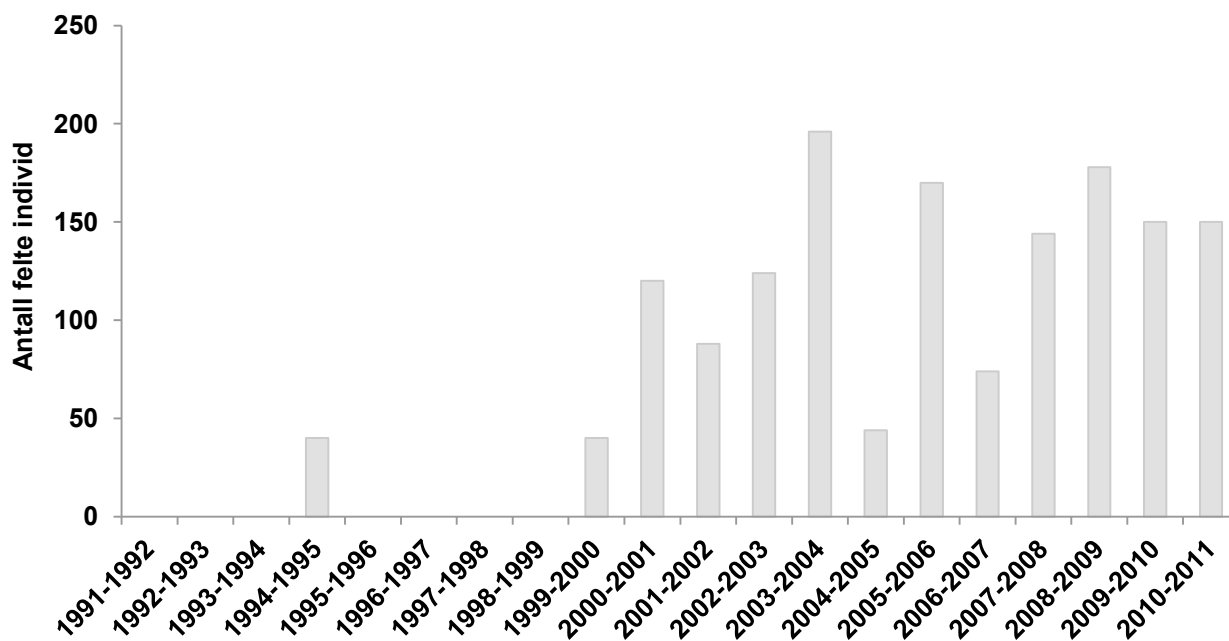

Figur 3. Om høsten er mange grågås innom Nordre Øyeren naturreservat. Trenden i antall individer/døgn har vært økende, men med store variasjoner mellom år (Nordre Øyeren Fuglestasjon 2012).

Høsttrekktrend: Utvikling i gjennomsnittlig antall individer per døgn under høsttrekket for grågås (15/8-15/10) fra 1977 til 2011. Rød kurve: behandlede observasjoner, svart kurve: trend.

Oslo kommune har fra 2007 organisert årlige sommertellinger av gjess i samarbeid med enkelte andre kommuner, samt Norsk ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus. Antall grågås har variert mellom 700 og 1300 i disse registreringene, men det er vanskelig å angi noen trend enda (Isaksen 2010). Hekkinger av grågås i våre fylker har i hovedsak vært knyttet til saltvann hvor grågåsa finner sine beste habitater. Under spørreundersøkelsen i forbindelse med forrige forvaltningsplanperiode

(Samuelsen 2004) ble det ikke rapportert om hekkinger ved ferskvannslokaliteter, med unntak av Østensjøvannet i Oslo. I rapporteringssystemet www.artsobservasjoner.no er det i midlertidig registrert hekkinger ved ferskvannslokaliteter i Akershus de senere årene, blant annet i Hemnessjøen og i Hellesjøvann i Aurskog-Høland. Det er også meldt om økt antall grågås i Aurskog-Høland kommune de senere årene. Dette kan bli en økende trend i Oslo og Akershus ettersom grågåsbestanden vokser i våre fylker og det blir press på de best egnede hekkelokalitene (Geir S. Andersen pers medd). De siste årene har jaktuttaket på grågås ligget på om lag 150 gress årlig (Figur 4).

Figur 4. Antall felte grågås i Oslo og Akershus de siste 20 år (fellingstall fra www.ssb.no/statistikkbanken).

2.2. Kanadagås *Branta canadensis*

Biologi og habitatvalg

Det finnes syv ulike underarter av kanadagås på verdensbasis. I Europa finner vi hovedsakelig underarten *Branta canadensis canadensis* som kan nå en vekt på 5-7 kg og en total lengde på 100 cm. Hannfuglen er størst, ellers er kjønnene like av utseendet. Et optimalt område for kanadagåsa må ha gode reirplasser, god tilgang på attraktive beiteplanter, åpent vann og gode oppvekstområder for unger (Van Wormer 1986).

I Norge hekker kanadagåsa ved vann i barskogområder med innslag av dyrket mark, beite og annen gressmark, samt flere steder langs kysten (Direktoratet for naturforvaltning 1996, Bevanger 2007). Territoriestørrelsen varierer blant annet med beitekvalitet, bestandstetthet og fuglenes alder. Det er også funnet eksempler på løs kolonihekking med territorier på rundt 100 m i diameter. Territoriet forsvares aggressivt, spesielt av hannene, og selve reiret plasseres ofte på holmer og øyer. I motsetning til grågåsa foretrekker kanadagåsa å ha reiret fritt, dvs. den skjuler ikke reiret i busker og kratt. Konkurransen om reirplasser mellom disse artene antas derfor å være liten (Fabricius 1983). I Oslo og Akershus legges de 5-6 eggene fra midten av april, og hunnen ruger disse i 28-30 dager fra siste egg er lagt. Ungene er flygedyktige etter 40-48 dager (Bollingmo 1991). Kanadagåsa blir kjønnsmoden i 2-3 års alderen (Heggberget og Reitan 1994). Kanadagåsa har få naturlige fiender, men viktigste predator er sannsynligvis rødrev og mink (Fabricius 1983).

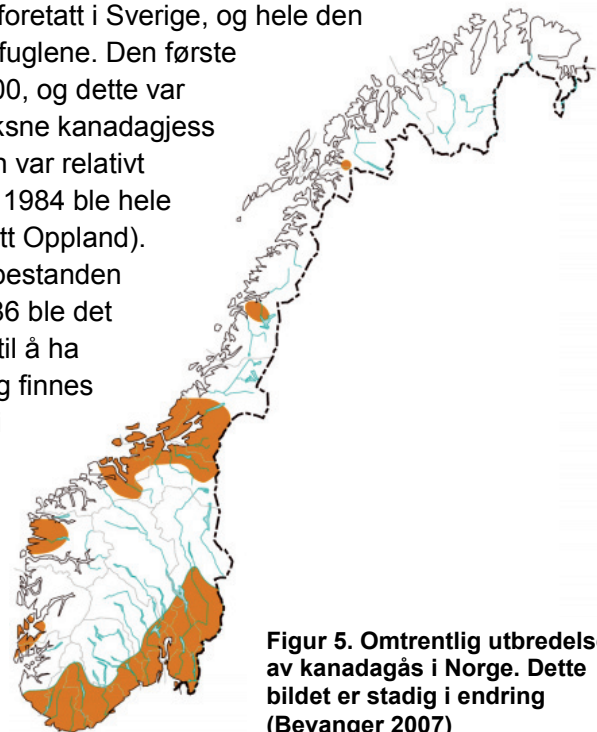

Kanadagås i typisk habitat i indre Oslofjord. Kanadagåsa hekker i mindre grad i indre Oslofjord enn tidligere. Kanadagåsa skilles lettest fra hvitkinngåsa på at den er større og at den mangler hvitkinngåsas hvite panne. Foto: Pål Martin Eid, Statens naturoppsyn.

Utbredelse og bestandstørrelse

Kanadagåsas naturlige utbredelsesområde er Nord-Amerika, hvor de ulike underartene hekker over store deler av Alaska, Canada og nordlige deler av USA. Allerede i 1678 ble kanadagjess satt ut i Europa (De britiske øyer), og senere har arten blitt satt ut i og spredd seg videre til stadig nye land. I dag finnes villlevende bestander i Skandinavia, Finland, Belgia, Frankrike, Nederland, Tyskland og på de Britiske øyer (Fox m.fl. 2010).

I 1929 ble de første kjente utsetninger av kanadagås foretatt i Sverige, og hele den nordiske bestanden stammer hovedsakelig fra disse fuglene. Den første observasjonen av kanadagås i Norge var 22. juni 1900, og dette var sannsynligvis en engelsk fugl. I 1936 ble også 11 voksne kanadagjess innført til Nesodden ved Oslo (Bollingmo 1991). Arten var relativt fåtallig frem til 1960-tallet, men i perioden fra 1960 til 1984 ble hele 787 kanadagjess satt ut i alle sørnorske fylker (unntatt Oppland). Sammen med naturlig reproduksjon førte dette til at bestanden doblet seg hvert tredje år i perioden 1971-1983. I 1986 ble det åpnet for jakt på arten, men bestanden ser likevel ut til å ha doblet seg siden den gang (DN-rapport 1996-2). I dag finnes kanadagåsa i delbestander som følge av utsetninger i Nordland, Trøndelag-Nordmøre, Sunnfjord, Sunnhordaland, Agderfylkene og på Østlandet, men størrelsen på dagens hekkebestand er ukjent (Figur 5). I 2000 ble hekkebestanden i Norge anslått til om lag 2000 par (Artsdatabanken 2007). Høstbestanden er også meget usikker, og ble i 1996 anslått til å ligge mellom 15 000 og 70 000 individer.

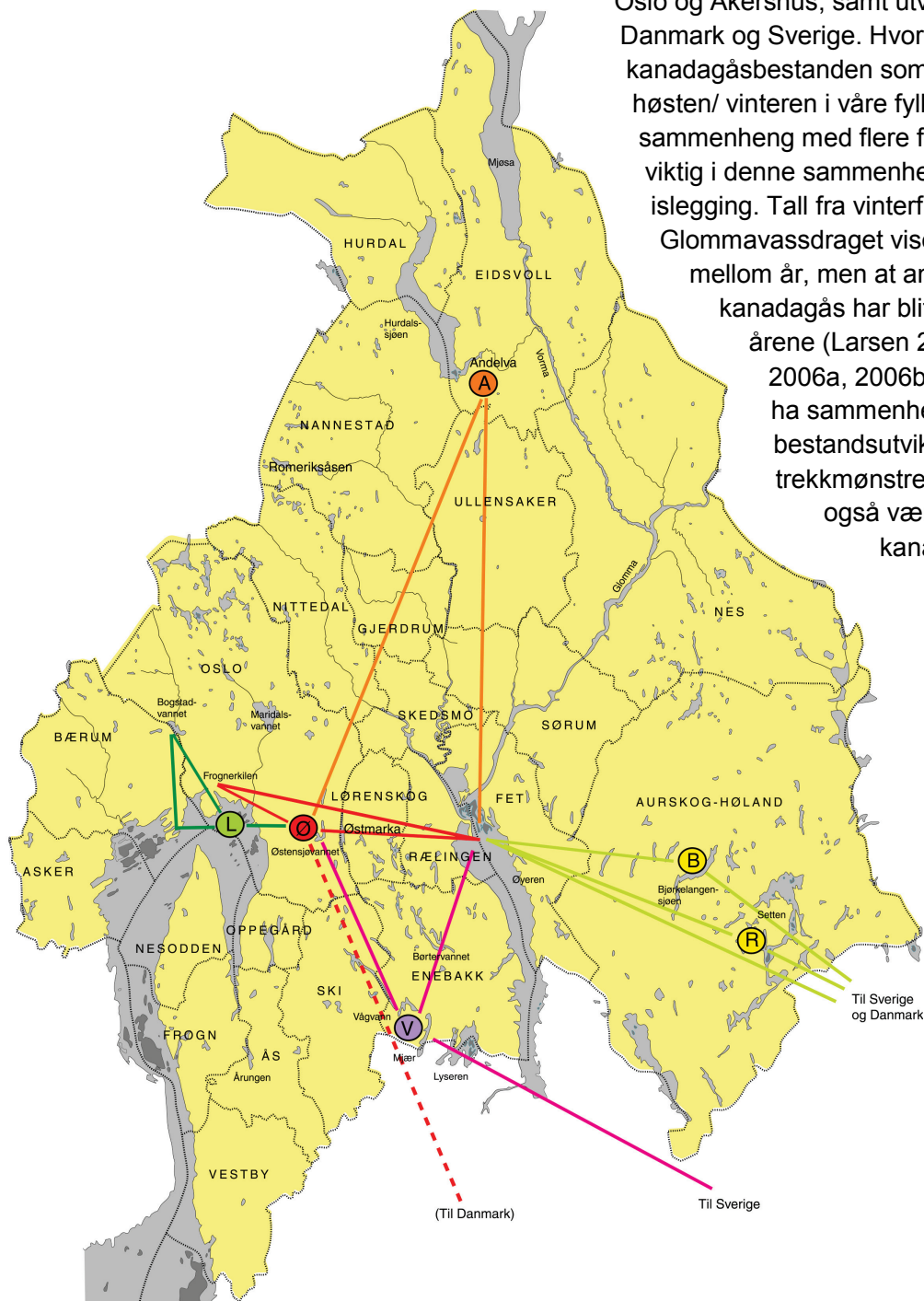
Figur 5. Omtrentlig utbredelse av kanadagås i Norge. Dette bildet er stadig i endring (Bevanger 2007)

Trekkforhold

Kanadagåsa har utviklet ulike trekk mønstre i Norge. Enkelte bestander trekker ut av landet for å overvintrere, da særlig til Nord-Jylland i Danmark og sør-vest Sverige. Andre trekker til egnede overvintringslokaliteter i Sør-Norge. Gjess fra Meråker i Nord-Trøndelag begynte på 1980-tallet å

trekke i sørvestlig retning til Telemark. Andre bestander holder seg nær hekkelokaliteten året rundt, foretar korte trekk eller streifer rundt om vinteren. Vi finner flere eksempler på at kanadagåsa kan forandre trekkmonster. I 1970-årene så det ut til at alle kanadagjessene i Trøndelag overvintret ved Trondheimsfjorden, men utover 1980-tallet begynte de i økende grad å trekke bort om høsten. Dette skjedde samtidig med at det ble innført forsøksjakt på fuglene (DN-rapport 1996-2). I Akershus ble det gjennomført et eget merkeprosjekt på 1990-tallet. Figur 6 viser hovedresultatene med trekkruiter i

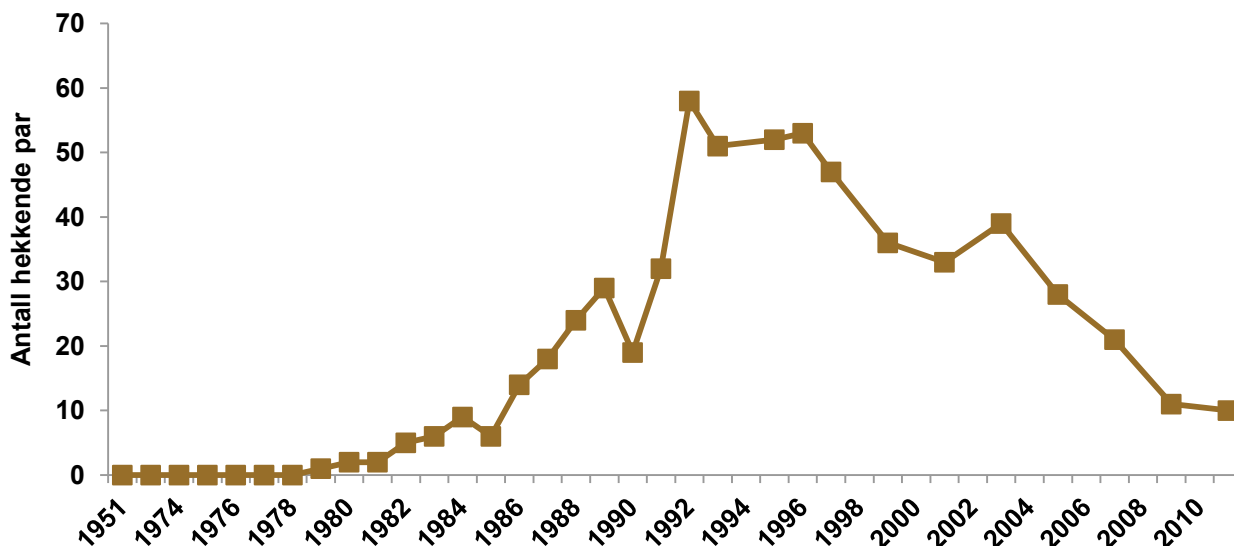
Oslo og Akershus, samt utveksling med Danmark og Sverige. Hvor stor andel av kanadagåsbestanden som blir igjen utover høsten/ vinteren i våre fylker vil ha sammenheng med flere faktorer. Spesielt viktig i denne sammenheng er graden av islegging. Tall fra vinterfugltellinger i Glommavassdraget viser store variasjoner mellom år, men at antall overvintrende kanadagås har blitt lavere de sist årene (Larsen 2003, 2004, 2005, 2006a, 2006b, 2007). Dette kan ha sammenheng med bestandsutvikling og utvikling i trekkmonstre, men vinterklima vil også være avgjørende for om kanadagåsa overvintret.

Figur 6. Kartet viser trekkmonstre hos 132 ringmerkede kanadagjess fra ulike hekkelokaliteter i Akershus (perioden 1991-95). Samme farge indikerer gjess merket på samme lokalitet, og hjørnene på trekantene viser områder disse benyttet mye utover høsten (under jakta) og vinteren. Fylte sirkler med bokstaver viser merkestedet (dvs. hekkeplassen), hvor: A=Andelva, L=Langøyene, Ø=Østensjøvannet, V=Vågvann, B=Bjørkelangensjøen og R=Røytjern. Østensjøvann-gjessene fluktuerte mellom Nordre Øyeren, Østensjøvannet og Frognerkilen. I tillegg ble 5 individer observert i Danmark og Sverige vintersesongen 92/93 og 93/94, hovedsakelig ved Revlsbuske i Danmark.

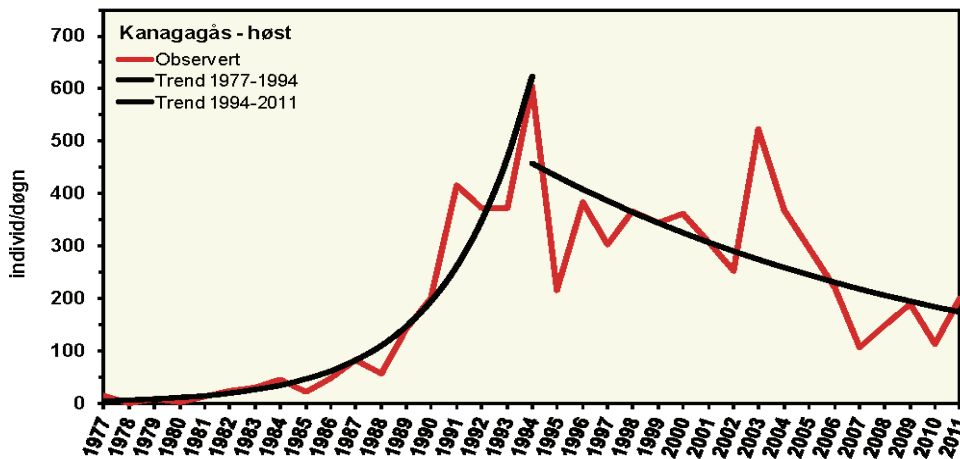
Bestandsutvikling i Oslo og Akershus

Under utarbeidelsen av første utgave av denne forvaltningsplanen ble totalbestanden av kanadagås i Oslo og Akershus anslått til å ligge på minimum 1250 individer, men sannsynligvis mellom 1500 og 2000 individer (Samuelsen 2004). Bakgrunnen for estimatet var en spørreundersøkelse der hekkende par med kanadagås ble meldt inn. Totalt ble det meldt inn 108 registrerte hekkende par i denne undersøkelsen. Tallmaterialet samlet til denne forvaltningsplanen tyder på en stabil bestand med kanadagås i Oslo og Akershus de siste årene, selv om antall hekkende par i indre Oslofjord og ved Østensjøvannet har blitt kraftig redusert (Figur 7). Nedgangen i hekkebestanden der kan tilskrives bestandsregulerende tiltak som er iverksatt (eggpunktering, skadefelling), men økologiske forhold kan også ha bidratt.

Figur 7. Etter en bestandstopp på midten av 90-tallet har antall hekkende par kanadagås i indre Oslofjord blitt redusert i tråd med forvaltningsmålet (Bergan og Andersen 2011).

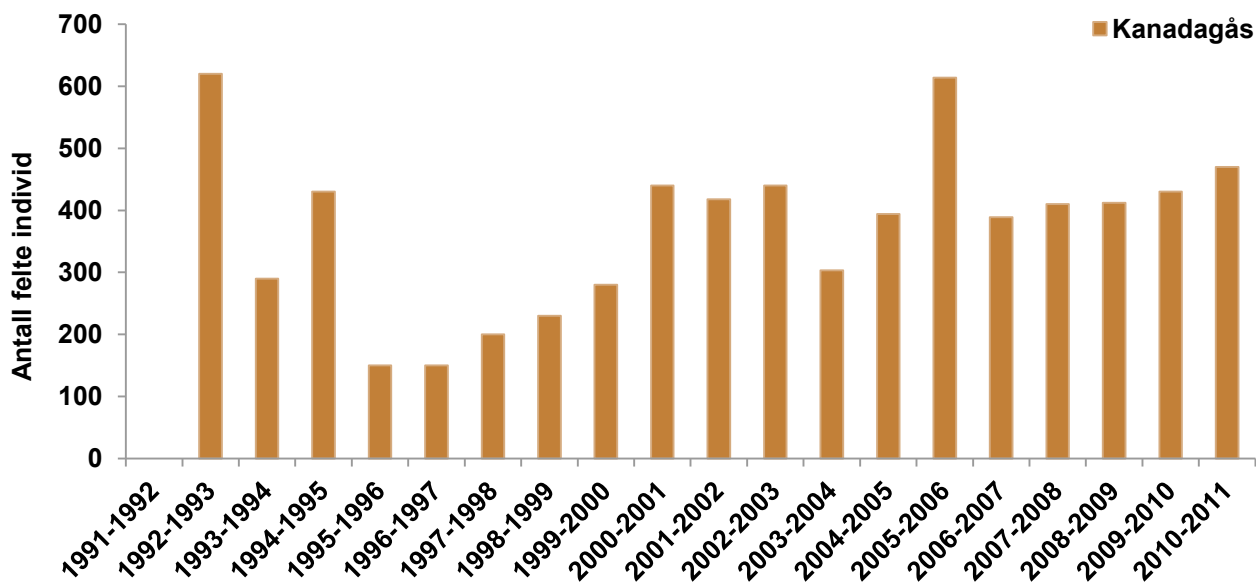
I indre deler av Akershus har vi ikke noe oppdatert estimat på kanadagåsbestanden, men gjentatte rapporter om tilgrising av badeplasser, samt registreringer på www.artsobservasjoner.no tyder ikke på at bestanden er vesentlig redusert. Fra Aurskog-Høland kommune meldes det om mange hekkinger av kanadagjess fortsatt. Fra Nordre Øyeren Fuglestasjon har vi oppdaterte tellinger fra vår og høsttrekket. Antall observerte individer der har gått noe ned (Figur 8). Blant gjessene som observeres ved Øyeren under trekktiden er det trolig en del fugler som hekker utenfor Oslo og Akershus.

Figur 8. Antall observerte individ av kanadagås under høsttrekket i Nordre Øyeren naturreservat har sunket de siste årene. I 1994 og 2003 var det kraftige toppar i antall observerte individer (Nordre Øyeren Fuglestasjon 2012)

Høsttrekktrend: Utvikling i gjennomsnittlig antall individer per døgn under høsttrekket for kanadagås (15/8-31/12) fra 1977 til 2011. Rød kurve: behandlede observasjoner, svart kurve: trend.

Fellingsstatistikken fra våre fylker tyder på stabil bestand med kanadagås. Den viser en jevn avskyting på 400 – 500 individer årlig (Figur 9), men dette vil variere i forhold til jakttrykk og rapportering.

Figur 9. Antall kanadagås felt gjennom ordinær jakt i Oslo og Akershus. Avskytingen tyder ikke på noen bestandsreduksjon totalt i fylkene, men antall felte gjess vil avhenge av jakttrykk og rapportering. (fellingstall fra www.ssb.no/statistikkbanken).

Gressenger er populære beitemråder for gjess. Hvitkinngåsa foretrekker gjerne områdene med kort gress. Foto: Haakon Haaverstad, Statens naturoppsyn.

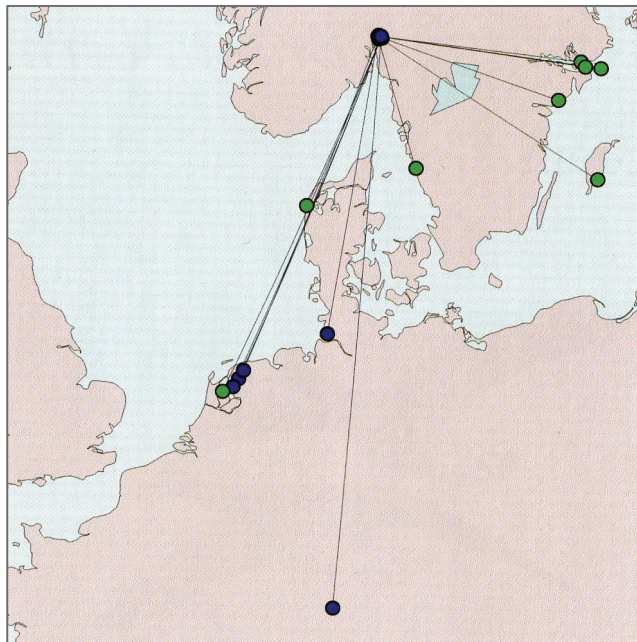
2.3. Hvitkinngås *Branta leucopsis*

Biologi og habitatvalg

Hvitkinngås blir 1,5 – 2,5 kg med en totallengde på 58 - 70 cm. Hvitkinngåsa forveksles ofte med kanadagås i indre Oslofjord, men sistnevnte er om lag dobbelt så stor og mangler hvitkinngåsas hvite panne. Hvitkinngåsa er opprinnelig en høyarktisk art med tre separate hekkebestander på Svalbard, Grønland og Novaja Semlja (Russland). De russiske hekkefuglene, som trekker gjennom

Østersjøområdet, raster på Gotland. På 1970-tallet etablerte det seg en hekkebestand på øya, og arten har siden etablert seg en rekke steder både langs kysten og i innlandet i Sverige, samt i Finland, Estland og Danmark. Det er usikkert hvor stor betydning rømte parkfugler har hatt i denne utviklingen (Bengtsson 2007, Ree 2001). Fra midten av 1980-tallet har det etablert seg en hekkende bestand i indre Oslofjord.

Hvitkinngåsa er tilpasset hekking i nordlig områder, noe som stiller krav til hurtig vekst hos ungene. Utviklingen fra klekket unge til flyvedyktig fugl går på 6-7 uker, noe som er ca. 3 uker raskere enn grågås (Bengtsson 2007). Hvitkinngåsa legger egg om lag 3 uker senere (i starten av mai) enn grågås og kanadagås i Oslo og Akershus. Hvitkinngåsa hekker primært ved kysten i indre Oslofjord, og gåsa legger ofte reiret udekket på flat bakke. Her legges 3-6 hvite egg, som klekkes etter ca 25 dager. Hvitkinngåsa blir normalt kjønnsmoden ved treårs alder, og høyeste kjente levealder på Svalbard er 24 år. Hvitkinngåsa er med sitt korte nebb tilpasset beiting på gress og urter på land.

Figur 10. Gjenfunn av 47 ringmerkede hvitkinngjess fra Oslo antyder at de fleste gjessene drar til Nederland og Sveriges østkyst (Bakken m.fl. 2003).

Utbredelse og bestandstørrelse

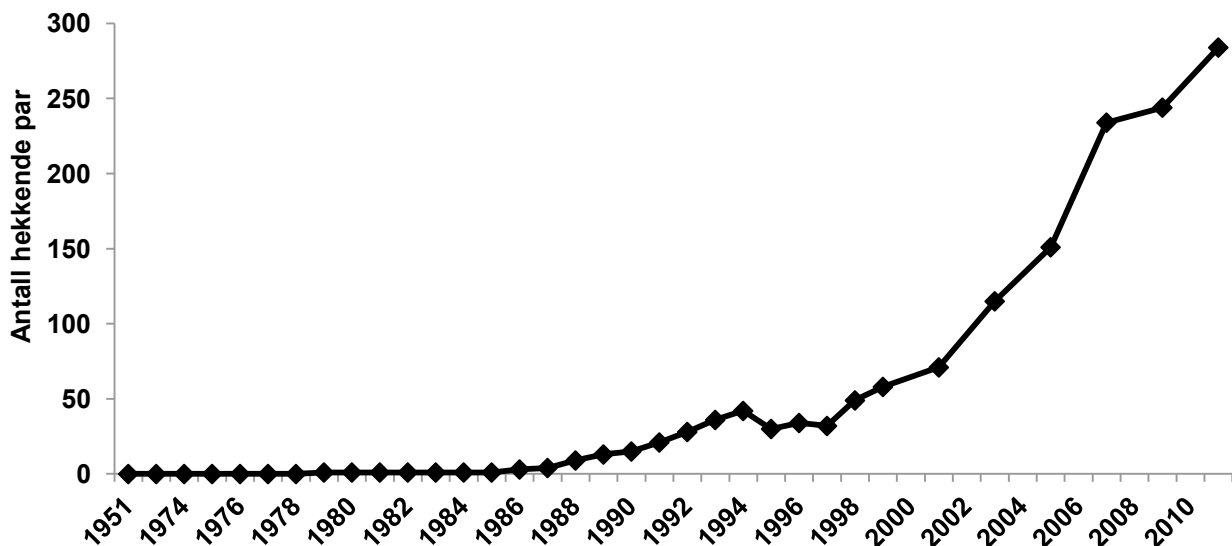
På slutten av 1990-tallet talte verdensbestanden av hvitkinngjess over 330 000 individer, hvorav den russiske bestanden utgjorde omlag 270 000. I 2009 ble verdensbestanden anslått til 870 000 individer. Hvitkinngås som trekker langs vestkysten i Norge, tilhører Svalbardbestanden. På slutten av 1940-tallet var denne nær utryddelse etter å ha vært sterkt etterstrebet og overbeskattet både på hekkeplassene og i vinterområdene i Skottland. Ulike vernetiltak ble derfor iverksatt, og Svalbardbestanden har igjen vokst opp til et "normalnivå". Høsten 1997 ble det registrert 23 500 individer i denne bestanden (Madsen m.fl. 1999), mens i 2009 ble det anslått at antallet hadde økt til om lag 30 000 individer (Fox m.fl. 2010).

Trekkforhold

Flere fylker i Norge, spesielt på vestkysten, besøkes av trekkende individer av hvitkinngås som er på vei til arktiske strøk for å hekke. Disse overvintrer i Skottland og i Nord-vest Europa. Hvitkinngås som hekker i indre Oslofjord overvintrer trolig hovedsakelig i Nederland. Ringmerkinger tyder på at disse har utveksling med den baltisk-russiske bestanden (Figur 10).

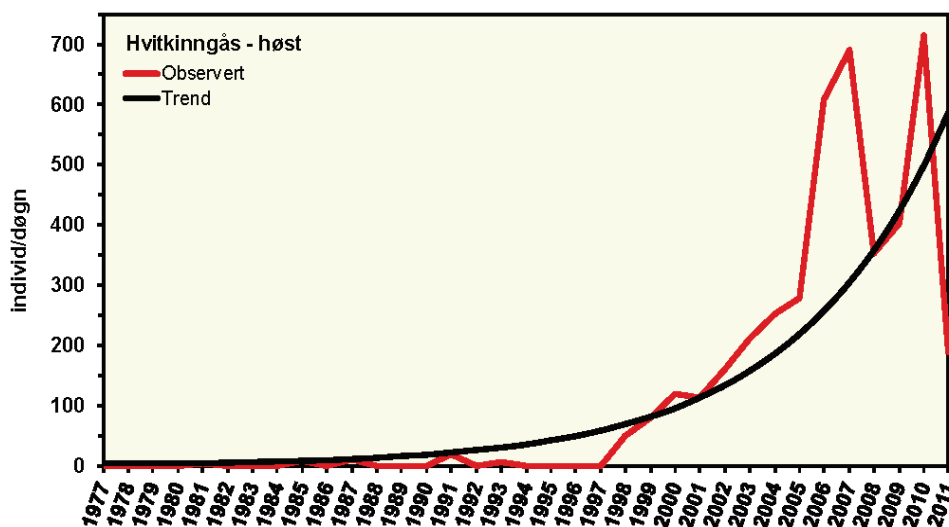
Bestandsutvikling i Oslo og Akershus

I Oslo og Akershus er hvitkinngåsa i dag godt etablert i indre Oslofjord, og disse utgjør en egen hekkebestand. Det er lite kunnskap om utvekslingen med andre bestander, men det er en utveksling med bestanden av hvitkinngjess i Sverige (den baltisk-russiske bestanden) også er i vekst (Ree 2001). Det hekker et mindre antall hvitkinngås langs kysten i ytre deler av Oslofjorden, fra Østfold til Agder-fylkene. Det er usikkert hvor viktig bestanden i indre Oslofjord har vært for etableringene i disse områdene. I Oslo og Akershus har bestanden vokst kraftig fra første hekkende par ble påvist i 1979, og i 2011 registrerte Norsk Ornitologisk Forening 284 hekkende par i indre Oslofjord (Figur 11). Hvitkinngås er dermed den mest tallrike, hekkende gåsearten i indre Oslofjord.

Figur 11. Hvitkinngåsa i indre Oslofjord (ikke Buskerud) har hatt en formidabel bestandsvekst de siste ti årene, og antall hekkende par nærmer seg 300 (Bergan og Andersen 2011).

I indre deler av Akershus blir det registrert hvitkinngås flere steder under vår- og høsttrekket, og mange hvitkinngjess besøker Nordre Øyeren naturreservat (Figur 12), men det er kun registrert noen få hekkinger i dette området.

Figur 12. Tallmateriale fra Nordre Øyeren Fuglestasjon illustrerer bestandsveksten hvitkinngås har hatt i Oslo og Akershus, og internasjonalt (Nordre Øyeren fuglestasjon 2012).

Høsttrekketrend: Utvikling i gjennomsnittlig antall individer per døgn under høsttrekket for hvitkinngås (15/8-15/10) fra 1977 til 2011. Rød kurve: behandlede observasjoner, svart kurve: trend.

Det er ikke jakt på hvitkinngås og det er dermed ikke noe fellingsstatistikk å vise til.

2.4. Snøgås *Anser caerulescens*

Snøgås er ikke naturlig forekommende i Norge, men kommer opprinnelig fra Nord-Amerika. Fra 1981 til 2006 hadde en liten, introdusert bestand på inntil tre par hekkende snøgås tilhold i indre Oslofjord. Fra 2007 er det i midlertidig ikke registrert hekkende snøgås i området (Bergan 2010). Trekkende snøgås ses ellers i Norge av og til sammen med flokker av mai-trekkende kortnebbgås over Trøndelag og på beite i Lofoten (Bollingmo 1991).

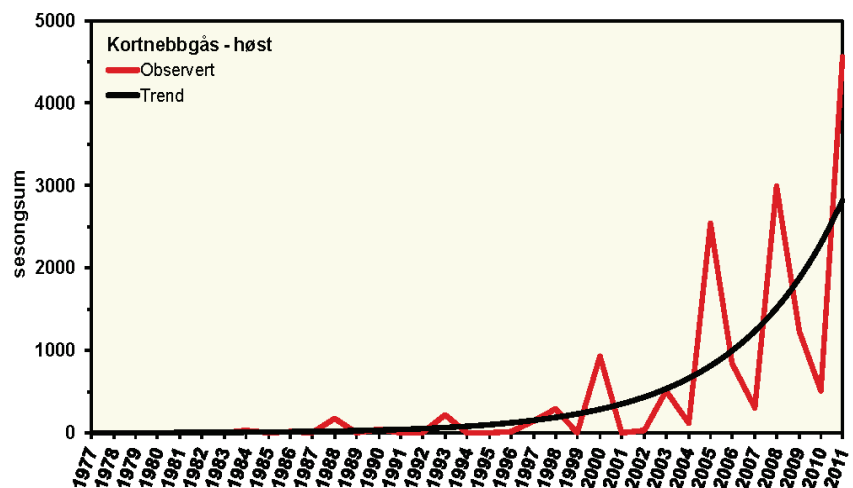

Snøgåsa har vært hekkefugl i indre Oslofjord, men etter 2007 har det ikke vært registrert hekkinger. Foto: Kim Abel, Naturarkivet.

2.5. Kortnebbgås *Anser brachyrhynchus*

Kortnebbgåsa er 60-75 cm, og veier om lag 2,5 kg. Den forekommer som regelmessig trekkgjest vår og høst i Oslo og Akershus, men disse gjessene hekker på Svalbard. Årlig blir det felt noen få individer under høsttrekket.

Figur 13. Antall observerte individer av kortnebbgås per sesong under høsttrekket i Nordre Øyeren naturreservat fra 1977 – 2011 (Nordre Øyeren fuglestasjon 2012).

Høsttrekketrend: i totalt antall observerte individer per sesong under høsttrekket for kortnebbgås (1/9-31/10) fra 1977 til 2011. Rød kurve: behandlede observasjoner, svart kurve: trend.

2.6. Stripegås *Anser indicus*, ringgås *Branta bernicla*, og sædgås *Anser fabalis*

Disse artene hekker ikke i Oslo og Akershus, men enkelte individer observeres fra tid til annen. Stripegås er en introdusert art i Norge, mens sædgås er rødlistet som sårbar (VU).

Sædgåsa er til forveksling lik kortnebbgåsa og grågåsa, men er større en kortnebbgåsa, og har lengre hals og hode. Sædgåsa har oransje føtter og nebb, mens hos kortnebbgåsa og grågåsa er disse mer rosafarget. Sædgåsa har brunere tegninger enn grågåsa, og sorte tegninger på nebbet. Foto: Kim Abel, Naturarkivet.

3. Forvaltningsrammer for gjess

Forvaltning av gjess foregår etter regionale, nasjonale og internasjonale bestemmelser. Flere av gåsebestandene som opptrer i Norge trekker regelmessig mellom flere europeiske land. Det er således viktig at den nasjonale forvaltningen tar hensyn til disse trekkemønstrene, og at forvaltningen sees i et internasjonalt perspektiv. Unntatt fra dette er kanadagås, hvor mye av Norges bestand trekker mellom sommer- og vinterbeiteområder innenfor landets grenser, samtidig som kanadagås er en fremmed art som er uønsket i europeisk fauna (Gederaas 2007). Således har vi også et ansvar for å holde bestanden lav for å hindre spredning til nye områder.

Forvaltningen av gjess må dermed ta hensyn til bestemmelser og retningslinjer på mange nivå. Dette kapittelet gir en innføring i de aktuelle konvensjoner, avtaler, lover og forskrifter forvaltningen av gjess må ta hensyn til.

3.1. Forvaltningsorganer og naturoppsyn

I viltforvaltningen i Norge er det i henhold til viltloven følgende forvaltningsorganer:

- Miljøverndepartementet
- Direktoratet for naturforvaltning
- Fylkesmannens miljøvernavdeling
- Fylkeskommunen
- Kommunen

I den regionale forvaltningen er forvaltningsansvaret delt mellom Fylkesmannen og fylkeskommunen/Oslo kommune. I henhold til forvaltningsreformen ble fylkeskommunen tildelt forvaltningsansvaret for høstbare, ikke-truete viltarter fra 1. januar 2010. Fylkesmannen beholder forvaltningsansvaret for arter som krever spesielle hensyn. I praksis betyr dette at Akershus fylkeskommune/Oslo kommune er ansvarlig for forvaltningen av kanadagås (og stripegås) i sine respektive fylker, mens Fylkesmannen i Oslo og Akershus er ansvarlig for forvaltningen av de andre gåseartene.

Naturoppsyn

Statens naturoppsyn (SNO) skal føre kontroll med at bestemmelser gitt i eller i medhold av blant annet viltloven, naturvernloven og naturmangfoldloven overholdes. Dette betyr at SNO har myndighet som omhandler oppsyn knyttet til gjess, men de er ikke en del av selve forvaltningen. Statens naturoppsyn har eget Oslo-kontor, se www.naturoppsyn.no.

3.2. Internasjonale rammer

Alle gåsearter, med unntak av de som regnes som fremmede arter, berøres av flere internasjonale konvensjoner og avtaler som Norge har tiltrådt:

- Bonnkonvensjonen – om beskyttelse av trekkende arter av ville dyr.
- Vannfuglavtalen – regional avtale under Bonn-konvensjonen om vern av trekkende vannfugl.
- Bernkonvensjonen – den europeiske naturvernkonvensjonen.
- Ramsarkonvensjonen – om vern av viktige våtmarksområder av internasjonal betydning.
- Biodiversitetskonvensjonen – om bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold.

Disse avtalene og konvensjonene pålegger oss følgelig forpliktelser som vil påvirke vår forvaltning av gjess. Samtidig inneholder avtalene ulike bestemmelser om unntak, særlig i forhold til arter eller

individer som volder skade. Dette gir rom for tiltak dersom det føres kontroll med metoden og effektene av tiltakene kan dokumenteres. I hovedsak blir disse avtalene tatt hensyn til på nasjonalt nivå gjennom jakttider og andre nasjonale bestemmelser, men de er av interesse for forvaltningen regionalt og lokalt fordi de får konsekvenser for denne. Et eksempel er hvitkinngås, som vi har gode bestander av i regionen vår, mens som det ikke er jakttid på fordi den er ansett som en hensynskrevende art internasjonalt gjennom at den er listet på Bern-konvensjonens liste II.

I de fleste land er det utarbeidet nasjonale strategier for forvaltning av gjess generelt eller for enkeltarter. Det ser ut til å være en generell faglig og politisk enighet i alle land om at forvaltningen av gjess er et felles ansvar, og at skadeproblemene må løses gjennom virkemidler som både ivaretar hensynet til gjessenes behov, og samtidig ikke påfører enkeltbønder eller andre urimelige økonomiske belastninger (DN-rapport 1996-2).

3.3. Nasjonale rammer

I tillegg til de ulike internasjonale avtalene finnes nasjonale bestemmelser og retningslinjer for forvaltning av viltlevende arter som gjess.

Naturmangfoldloven og viltloven

Da naturmangfoldloven ble vedtatt i 2009 ble denne det nye overordnede lovverket for forvaltning av norsk natur. Naturmangfoldloven er dermed det styrende lovverk for norsk viltforvaltning og har følgende forvaltningsmål for arter:

§ 5. (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

Forvaltningsmålet etter første ledd gjelder ikke for fremmede organismer.

Dette førte også til en del endringer i Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven). I viltlovens § 1, heter det nå:

§ 1. (lovens formål)

Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.

Naturmangfoldloven §§ 8-12

§ 8. (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9. (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10. (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 11. (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Tiltakshaveren skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter.

§ 12. (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

Sentralt i naturmangfoldloven står også § 7, som sier at

prinsippene i §§ 8 til 12 i loven (se tekstboks) skal legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet. Vurderingen av disse prinsippene skal fremgå av beslutningen. Dette gjelder da også ved myndighetsutøvelse ved forvaltning av gjess. Miljøverndepartementet har utarbeidet en veileder for bruk av disse prinsippene (kapittel II i naturmangfoldloven) som kan lastes ned fra Miljøverndepartementets nettside, www.md.dep.no.

Jakttidsrammer og jakttider på gås

Rammene for utøvelse av jakt er styrt gjennom viltloven og dens forskrifter. I "Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for jaktsesongen fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017, er det gitt jakttid for kanadagås, grågås, kortnebbgås og stripegås (Tabell 1). Artene som ikke har jakttid er det ikke tillatt å jakte på.

Tabell 1. Oversikt over gjeldende jakttider på gås i Norge, samt eggsanking for 01.04.2012 - 31.03.2017

Art	Jakttid ¹⁾	Eggsanking til og med
Grågås	10.08-23.12 ²⁾	15. april ⁴⁾
Kanadagås	10.08-23.12 ³⁾	1. juli
Kortnebbgås	10.08-23.12	Ikke eggsanking
Stripegås	10.08-23.12 ³⁾	1. juli
Snøgås	-	1. juli (utvalgte fylker)

¹⁾ På den frie jakten på hav og fjord i Oslofjorden-Skagerak, jf. viltlovens § 32, er jakttiden 10.09-23.12. For øvrige områder er det fra jaktstart og fram til den 20.08 kun tillatt å jakte mellom kl. 0400 og kl. 1100.

²⁾ Følgende myndighet til å fastsette forskrift er delegert til Fylkesmannen: Fylkesmannen kan åpne for jakt på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart når det foreligger en lokal forvaltningsplan. I denne perioden kan Fylkesmannen fastsette når det kan jaktes innenfor et tidsrom fra kl. 24.00–10.00 ut i fra lokal forhold som f.eks. soloppgang. Se vedlegg 3 for retningslinjer.

³⁾ Følgende myndighet til å fastsette forskrift er delegert til fylkeskommunen: Fylkeskommunen kan åpne for jakt på kanadagås og stripegås inntil 15 dager i forkant av ordinær jakttid. Fylkeskommunen kan utvide jakten på kanadagås og stripegås i inntil to måneder i etterkant av ordinær jakttid. Se vedlegg 3 for retningslinjer.

⁴⁾ Fylkesmannen kan gi tillatelse til sanking av egg fra grågås utover 15. april i områder hvor dette inngår i en forvaltningsplan for grågås. Fylkesmannen skal godkjenne det faglige innholdet og de tiltak som beskrives.

Indre Oslofjord kommer inn under reglene om den frie jakten på hav og fjord (viltlovens § 32, se tekstboks). Her gjelder det egne jakttider, se Tabell 1, og man kan jakte uten jaktkort så fremt jegeravgiften er betalt. I indre Oslofjord begrenses denne jakten av kommunenes havnereglement og viltlovens § 21 (bruk av motorbåt, se tekstboks).

Sanking av egg og dun

I "Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun" åpnes det for at grunneier eller bruker kan sanke egg fra grågås, kanadagås, snøgås og stripegås (Tabell 1). Fra 1. april 2012 er det ikke lenger lov å sanke egg fra hvitkinngås. Med begrepet "bruker" menes personer som tidligere har vært tilknyttet såkalte "fredlyste egg- og dunvær". I Oslo og Akershus er det ingen tradisjoner for "egg- og dunvær", og i praksis blir det derfor kun grunneier som kan sanke egg og dun.

Bestemmelser fra viltloven:

§ 21. (bruk av motordrevet fremkomstmiddel under jakt)

Det er forbudt under jakt:

- a) å løse skudd på eller over offentlig vei eller jernbane
- b) å bruke luftfartøy eller motorkjøretøy til forfølgning av vilt eller til avledning av viltets oppmerksomhet fra jegeren
- c) å bruke luftfartøy eller motorkjøretøy utenfor vei til lokalisering av vilt
- d) å løse skudd fra luftfartøy eller motorkjøretøy.

Innen en avstand av 2 kilometer fra land, herunder holmer og skjær, er det forbudt å drive jakt fra motorbåt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor. Fylkeskommunen kan for bestemte områder og tidsrom øke eller minske avstanden.

Departementet kan fastsette forskrifter om største tillatte hastighet under jakt fra fartøy utenfor område nevnt i annet ledd. Direktoratet kan i enkelttilfelle gi utlendinger som ikke er bosatt i Norge adgang til slik jakt.

§ 32. (grensen for grunneiers jaktrett mot vann)

På elv og innsjø går grunneiers rett til jakt og fangst så langt som hans eiendomsrett. Mot hav og fjord går grunneiers rett til jakt og fangst så langt som landet ligger tørt. Utenfor denne grense og på grunner og skjær som er overskylt ved alminnelig høyvann og ikke tilligger noen eiendom som kobbeveide, er jakt og fangst tillatt for norske statsborgere og alle som det siste året har vært og fortsatt er bosatt i Norge. Direktoratet kan i enkelttilfelle gi utlendinger som ikke er bosatt i Norge adgang til slik jakt.

Eggpunktering

Fylkesmannen i Oslo og Akershus er gitt delegert myndighet til å iverksette eggpunktering i Oslo og Akershus gjennom § 17 i forskrift om innfangning og innsamling av vilt for vitenskapelige eller andre særlige formål, se vedlegg 1 og 2. Kommunene kan dermed søke Fylkesmannen om tillatelse til eggpunktering. Fylkesmannen ønsker i utgangspunktet at forvaltningen av gjess skal være høstingsbasert, men kan tillate eggpunktering der gjess skaper utfordringer og hvor det ikke er mulig å forvalte bestanden gjennom jakt. Fylkesmannen setter vilkår for når og hvordan eggpunkteringen skal utføres, og for innrapportering.

Forskrift om skadefelling og naturmangfoldlovens kap. IV.

Når det gjelder felling av vilt som gjør skade kan Direktoratet for naturforvaltning gi forskrifter om felling av bestemte viltarter i nærmere angitte tilfeller, uten hensyn til fredning og jakttider (se naturmangfoldloven § 18). I forskrift av 1. september 1997 (Om felling av viltarter som gjør skade eller vesentlig reduserer andre viltarters reproduksjon) står det i punkt II, b at kommunen kan gi tillatelse til felling av kanadagås og grågås når disse gjør skade. For hvitkinngås er denne myndigheten hos Fylkesmannen, i henhold til punkt II, c. Forskriften understreker at skaden skal ha oppstått inneværende sesong, og i et omfang som er av vesentlig økonomisk betydning for den skadelidte, eller som vil få tilsvarende betydning om skaden fortsetter. Fylkesmannen viser til egen retningslinje som finnes sammen med forskriften på www.lovdata.no (nederst på siden). Her går de generelle vilkår for skadefelling frem, men også spesielle vurderinger som kan gjøres. Når det gjelder kanadagås som fremmed art har kommunen her større muligheter for skadefelling fordi forvaltningsmålet for arten er å redusere bestanden, og kommunen trenger dermed ikke å ta hensyn til bestandsstørrelse når de vurderer en skadefelling.

Det er forventet at ny skadefellingsforskrift kommer i starten av kommende forvaltningsplanperiode, men denne planen forholder seg til eksisterende skadefellingsforskrift. Denne forskriften er opprinnelig hjemlet i viltlovens § 14, mens den nye forskriften vil være hjemlet i naturmangfoldlovens § 18.

I naturmangfoldloven er det også et eget kapittel om fremmede arter, kapittel IV. Dette er ikke trådd i kraft enda, men vil være relevant i forhold til kanadagjess og andre fremmede gåsearter.

Helsemyndighetenes lovverk mot gjess som gjør skade

Smittevernloven, folkehelseloven, forskrift om miljørettet helsevern og forskrift om skadedyrbekjempelse har hjemler for tiltak mot vilt som utgjør en trussel mot mennesker i form av smitte eller smittefare, støy, lukt eller andre plager med negative helsemessige følger. Disse hjemlene kan brukes av kommunehelsetjenesten når gjess forårsaker skade med helsemessige følger.

Forholdet mellom helse- og viltlovgivningen er i midlertidig uklar og er omtalt i høringsbrev i 2009 fra Helsedirektoratet til Direktoratet for naturforvaltning i følge med ny skadefellingsforskrift. Direktoratet for naturforvaltning mener at fredningsbestemmelsene i viltlovgivningen må stå sterkt når helsemyndighetene vurderer felling av vilt på grunn av helsemessige årsaker, for eksempel ved felling av vilt i yngletiden eller felling av viltarter uten/utenom jakttid. Helsedirektoratet påpeker at mye kan karakteriseres som helseproblemer hos mennesker og at viltlovgivningens fredningsprinsipp vil måtte vurderes i den konkrete sak om mulig inngrep overfor viltet av helsehensyn. Viktige reelle hensyn som skal vurderes fremgår av helsemyndighetens lovverk; bevaring av naturens produktivitet og artsrikdom, samt helsemessige hensyn skal vurderes i det enkelte tilfelle. Helsedirektoratet er enig i at hensynet til bevaring av naturens produktivitet og artsrikdom er tungtveiende, men at det må vektes mot andre relevante hensyn.

Direktoratet for naturforvaltning har søkt å klarlegge forholdet mellom ny skadefellingsforskrift (viltloven) og helsemyndighetenes lovverk i revideringen av skadefellingsforskriften, men resultatet er ikke klart ennå. Helsemyndighetene kan fatte vedtak om felling av vilt av folkehelsehensyn, og i en del tilfeller kan dette være riktig hjemmel når gjess utgjør en helserisiko. Aktuelle problemstillinger i Oslo og Akershus er smittefare ved friluftsområder og støy fra gjess. Et vedtak fra den kommunale helsetjenesten om felling av vilt av helsehensyn må vurderes i samråd med viltforvaltningsmyndighetene for å sikre at nødvendige viltfaglige hensyn blir tatt. I forbindelse med smittefare er det viktig at kunnskap slik som i denne rapporten legges til grunn for de faktiske vurderinger, men det er helsemyndighetene som foretar denne konkrete vurderingen.

Ihht. retningslinjene for skadefellingsforskriften, kan kommunen også gi tillatelse til felling av gjess ifm. sanitære problemer og støy:

Kommunen kan gi tillatelse til felling av alle arter under pkt. A, dersom de volder skader eller problemer som ikke er nevnt under pkt. A. Sanitære problemer eller skader av helsemessig karakter er viktig i denne sammenheng. Skader av helsemessig karakter kan være støy av et slikt omfang som påvirker folks behov for hvile, eller som gir en subjektiv følelse av ubehag. I slike saker er det naturlig at kommunens viltorgan samarbeider med de lokale helsemyndigheter.

Nasjonal handlingsplan for gjess

I 1996 utarbeidet Direktoratet for naturforvaltning en handlingsplan for forvaltning av gjess (DN-rapport 1996-2). Dokumentet gir tildels klare tilrådninger for gåseforvaltningen i Norge. Flere av disse lå til grunn for første utgave av denne forvaltningsplanen. Direktoratets handlingsplan formulerer relativt tydelige forvaltningsmål for ulike arter av gjess. Generelt er det viktig å operere med et forvaltningsskille mellom arter som er fåtallige, og de som er rimelig store og voksende og skadevoldere, samt mellom arktisk hekkende gjess kontra arter som hekker i Fastlands-Norge. I handlingsplanen legges det blant annet spesielt vekt på at det ikke er ønskelig å bevare introduserte arter som kanadagås som en del av norsk fauna på lang sikt.

Handlingsplan for fremmede skadelige arter i Oslo og Akershus

Fylkesmannen i Oslo og Akershus utarbeidet en handlingsplan for fremmede skadelige arter i Oslo og Akershus i 2010. Her er det laget målsettinger for de ulike fremmede artene, og også overordnede tiltak for å nå disse målene. For kanadagås er målsetningen i planene å *stabilisere/reducere*

bestanden ut fra dagens nivå, i de kommuner hvor arten er problematisk. Tiltaket for å nå dette målet er bestandsregulering gjennom jakt og eggpunktering. Dette målet er også med i denne forvaltningsplanen, men denne forvaltningsplanen for gjess definerer mer presist de endelige forvaltningsmålene og tiltakene for gjess i fylkene.

Forskrifter for verneområder

I Oslo og Akershus har vi mange naturreservater, som også er prefererte områder for gjess. I indre Oslofjord er det en rekke sjøfuglreservater som er viktige hekkeområder for gjess. Nordre Øyeren naturreservat sør for Lillestrøm fungerer som et viktig rasteområde for tusenvis av gjess årlig, og i flere vann som er vernet hekker og raster det gås. Jakt og ferdsel reguleres av verneforskriften og det er jaktforbud og periodevis ferdselsforbud i de fleste av disse våtmarksområdene. Det har vært ønske om å kunne jakte gjess blant annet i Nordre Øyeren. Fylkesmannen mener at slik jakt i disse områdene ikke er forenlig med verneformålet, og at jakt som bestandsregulerende tiltak i omkringliggende landbruksområder er mer formålstjenlig og mer effektivt. Eggpunktering i naturreservatene og fuglefredningsområdene med ferdselsforbud krever dispensasjon fra ferdselsforbudet, og Fylkesmannen har etter søknad gitt tillatelse til dette med visse vilkår. Forskrifter for samtlige verneområder finnes på www.lovdata.no.

Dyrevelferd ved forvaltning av gjess

Hensynet til gjessenes velferd er også en viktig ramme når det gjelder forvaltning av gjess. De tiltak som gjennomføres skal være i henhold til gjeldende lovverk. Dyrevelferdsloven og viltlovens § 19 om human jakt står sentralt. Den jakten som utøves, og de tiltak som iverksettes, skal gjennomføres mest mulig skånsomt for viltet. Samtidig skal den samlede forvaltningen av gjess sikre at gåsebestandene ikke vokser seg så store at det går på bekostning av dyrevelferden for gjess og for andre arter.

Sikring av dyrevelferden er et viktig aspekt å ha med i forvaltningen av gjess og når man gjennomfører tiltak mot gjess. Foto: Pål Martin Eid, Statens naturoppsyn.

4. Problemstillinger og situasjonsbeskrivelse

Gjess fører i hovedsak til skader og problemer i landbruket og på friluftsareal. I Oslo og Akershus benytter gjessene flere typer beiteområder. På 1990-tallet og tidlig på 2000-tallet var ulemper med gjess i Oslo og Akershus hovedsakelig knyttet til kanadagås. Dette bildet har imidlertid endret seg mye, og blitt mer komplekst de senere årene. Spesielt gjelder dette i indre Oslofjord hvor det i dag er grågås og hvitkinngås som er årsak til de største ulempene i forhold til badeplasser og andre offentlige friluftsarealer. Kanadagåsa holder seg i hovedsak nå til ferskvannslokaliteter i de indre delene av Oslo og Akershus. Kanadagåsa har lenge blitt sett på som en "problemfugl", og har gjennom de siste 20 årene skapt tildels stor frustrasjon. Dette kommer fortsatt til uttrykk når kanadagås, som nesten er borte fra indre Oslofjord, får skylden for problemene forårsaket av en sterkt økende bestand av hvitkinngås.

Selv om ikke alle innspill om problemer og utfordringer rundt gjess er like holdbare rent faglig, er det liten tvil om at gjess kan medføre ulemper for befolkningen. Likevel er det viktig at dette ikke helt overskygger de positive sidene ved det å ha ville dyr og fugler rundt oss. Gjess i plogform med deres hese skrik er for eksempel et velkjent vår- og høsttegn for mange av oss. Mange mennesker har videre verdifulle naturopplevelser ved å oppsøke gjessene ved vann og sjø, og mate og beskue disse store fuglene. Videre setter mange jegere pris på gjess som et attraktivt jaktvilt.

Dette kapittelet går gjennom de eksisterende utfordringene som finnes rundt gjess i våre fylker, og andre problemstillinger som finnes rundt forvaltningen av gjess.

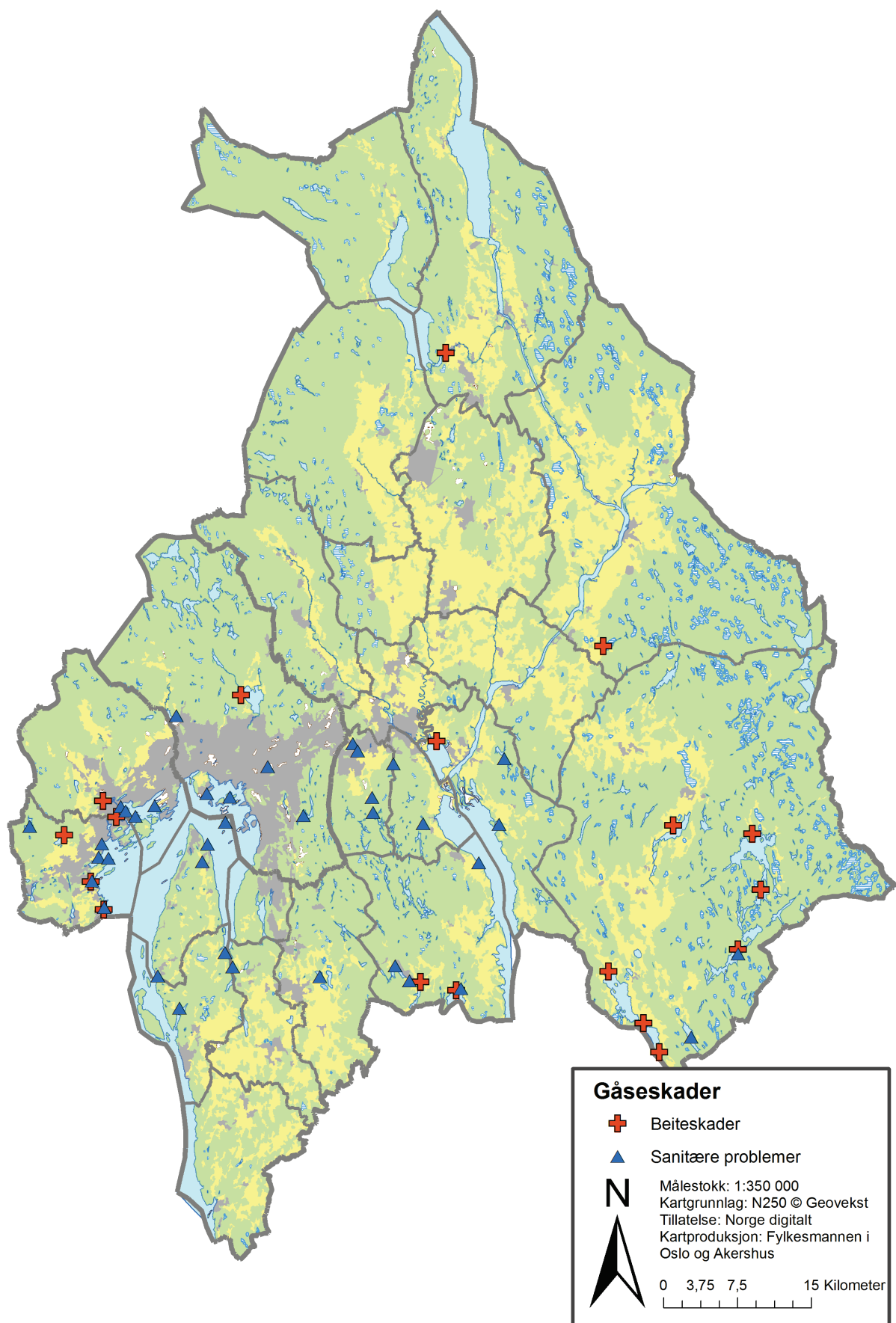
Gjess kan skape betydelige utfordringer gjennom sin beiteaktivitet, både som skader på jordbruksområder og som sanitære problemer ved populære friluftsområder. Til venstre vises grågås i kornåker, og til høyre hvitkinngås på friluftsområde i indre Oslofjord. Foto: Olav Haaverstad / Pål Martin Eid.

4.1. Jordbruk (tap og forringelse av avlinger)

Bakgrunn

Tidligere var husdyrbeiter, gammel slåttemark og naturlige strandenger langs kysten viktige leveområder for flere gåsearter. Fraflytting fra ytre kystområder og omdisponering av areal har imidlertid medført gjengroing, kvalitetsforringelse og reduksjon av beiteområder for gås. I mer sentrale strøk har omleggingen til mer intensiv drift i landbruket ført til nye gunstige beiteområder for gås både arealmessig og kvalitetsmessig. Dette har ført til en forskyvning av gjessenes leveområder, forhøyet ungeproduksjon og økende bestander (DN-rapport 1996-2).

I tillegg har ulike forvaltningstiltak i Norge og utlandet ført til bedre overlevelse og høyere gåsebestander. Eksempler på slike tiltak er opphør av jakt på enkelte arter, kortere jaktsesong, forbud mot eggsanking, opprettelse av naturreservater og etablering av gåsebeiter.

Figur 14. Skader fra gås i Oslo og Akershus er i hovedsak knyttet til de sørvestlige deler av fylket, og knytter seg til beiteskader på jordbruksareal og sanitære problemer gjennom tilgrising av friluftsområder. Her vises skader rapportert til Fylkesmannen gjennom lokale handlingsplaner og arbeidet med forvaltningsplanen. Dette er ikke en fullstendig oversikt, men gir et bilde av skadeområder og utfordringer.

Beiteskader

Beiteskader fra gjess forekommer som regel på jordbruksareal med gress eller korn. Skadene på gressmark oppstår særlig når gresset er i et tidlig vekststadium, noe som gjør dem sårbare for beiting da de tærer på opplagsnæringen og lett kan tråkkes ned eller nappes opp med nebbet. På nysådd eng og åker kan gåsa også spise såkorn direkte, og dermed redusere avlingen. Skadene kan bli forsterket hvis jorda er våt, da nedtramping fra gås kan føre til pakking rundt plantene og følgelig redusert oksygentilførsel. Dette kan føre til at plantene stagnerer i vekst eller dør. Om høsten gjør gjess skade ved at avling beites og tråkkes ned slik at gårdbrukeren får inntektstap gjennom redusert avling. Gjennom arbeidet med første utgave av denne forvaltningsplanen ble det laget en oversikt over forekomster av beiteskader i Oslo og Akershus, og gjennom lokale handlingsplaner og innrapporteringer til Fylkesmannen har vi oppdatert denne kunnskapen (Figur 14). Dette er ikke en fullstendig oversikt over beiteskader, og det er trolig mørketall knyttet til dette fordi skader ikke meldes inn.

Gåsemøkk i dyrefôr og beitekonkurranse med husdyr

Systematiske undersøkelser har ikke påvist at gåsemøkk i åker gir noen direkte negativ effekt på avlingskvalitet eller på husdyr som inntar dette på beite. Beiteundersøkelser har derimot vist at sau prefererer fôr iblandet gåsemøkk. Det bør likevel tilstrebes å produsere fôr med best mulig fôrverdi. Når det gjelder konkurranse mellom gjess og husdyr er det sett eksempler på at tilgangen på fôr blir begrenset slik at et konkurranseforhold oppstår. Omfanget og konsekvensene er imidlertid lite kjent.

4.2. Tilgrising av friluftsområder og sanitære problemer

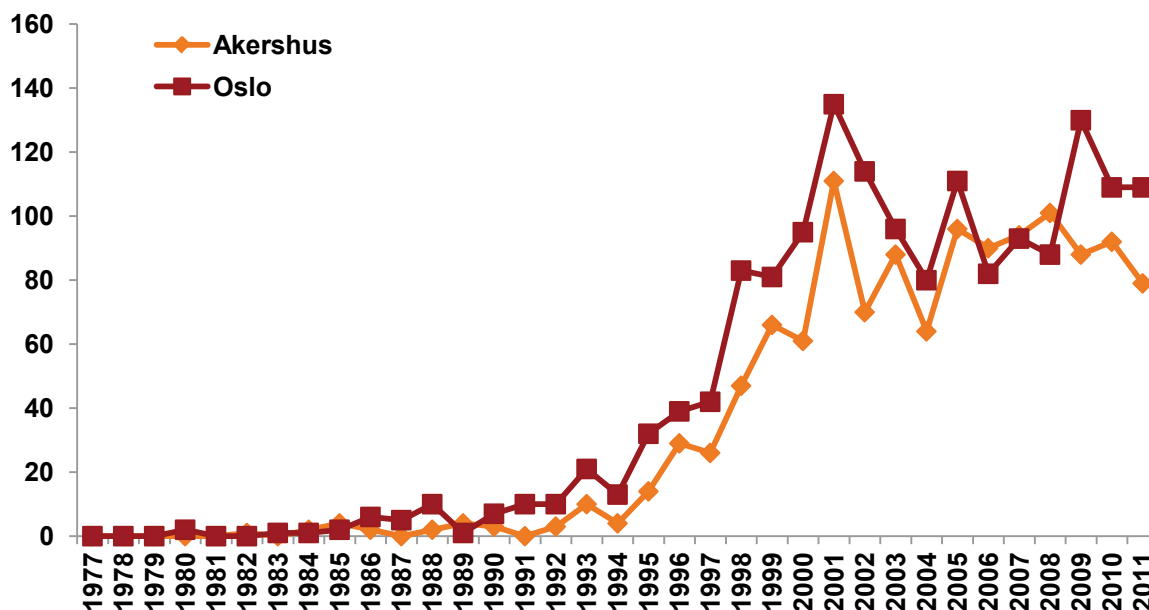
Tilgrising av friluftsområder med gåsemøkk på badeplasser og grøntarealer har fått mye oppmerksomhet i media. I tillegg har tilhold av gjess ved drikkevannskilder skapt bekymring flere steder. Figur 14 gir en oversikt over registrerte konflikter/skader i Oslo og Akershus.

Badeplasser ved både fersk- og saltvann, er ofte gunstige områder for gås. Gjessenes mytetid; den perioden de skifter deler av fjærdrakten og dermed ikke er flygedyktige, faller sammen med vår høysesong for bading og friluftsliv ved vann (juni-juli måned). Ofte er badeplasser delvis tilsådd og naturlig begrodd med gress, noe som er attraktivt beite for gjess. Dette, sammen med kunstig føring fra mennesker (brød o.l.) og lavere predasjon fra rovdyr som rev og mink grunnet menneskets tilstedeværelse, er de viktigste årsakene til at gjessene trives på våre friluftsområder.

Store mengder gåseekskremerter kan opplagt gi en dårlig opplevelse på friluftsområder, og gjessene kan være svært nærgående. Det har samtidig vært fokusert på at avføring fra gjess kan medføre smittefare overfor mennesker. Problemet har spesielt vært rettet mot badeplasser tilgriset av gåsemøkk. Dette er områder hvor publikum oppholder seg mye om sommeren, og smitteoverføring dermed kan være spesielt aktuelt.

En gås produserer ekskrementer omlag hvert 5. minutt, og i løpet av et døgn kan den produsere hele 600-700 gram avføring (Oglivie 1978). Det er følgelig liten tvil om at flere titalls gjess kan legge igjen betydelige mengder avføring på enkelte lokaliteter. På bakgrunn av dette, og usikkerheten rundt smittefaren via avføring hos gjess, satte Bærum kommune i verk prøvetaking av avføring og tarminnhold fra kanadagås for å undersøke mikrobiologiske agens (virus og bakterier). Resultatet av undersøkelsene viste at det fantes *Campylobacter Jejuni* i 70 % av dyrene. *Campylobacter* er en gruppe bakterier som kan føre til campylobacteriose hos mennesker, noe som *kan* gi diaré (Hofshagen m.fl. 2011). Oslo kommune har også sendt inn ekskrementprøver fra gjess til analyse ved Veterinærinstituttet, men konklusjonen på disse var at det ikke ble påvist patogene (sykdomsfremkallende) bakterier eller parasitter (Bø 1991).

Det rapporteres om ca. 200 tilfeller av campylobacteriose i Oslo og Akershus årlig, der smittested er oppgitt til å være Norge (Figur 15). Om lag like mange blir smittet i utlandet. I juni, juli og august, når friluftsområdene ved vann er i mest bruk, ligger antall månedlige innrapporterte tilfeller på mellom 15 og 50 i Oslo og Akershus (www.msis.no). Smittekilden er ikke kjent for disse tilfellene, og det er ikke mulig å fastslå dette ved kliniske undersøkelser. Det er derimot mulig å beregne de mest sannsynlige smitteårsakene/aktivitet ved smitte. I en slik undersøkelse som er utført er inntak av drikkevann som ikke er desinfisert, utendørs grillmåltid, inntak av fjørfekjøtt kjøpt rått, inntak av for lite varmebehandlet svinekjøtt og kontakt med dyr i yrke identifisert som viktige risikofaktorer (Kapperud m.fl. 2003). Inntak av ikke-desinfisert drikkevann hjemme, på hytta eller i naturen var ansett som den viktigste risikofaktoren (Vold m.fl. 2011).

Figur 15. Antall årlige smittetilfeller registrert i Oslo og Akershus av campylobacteriose hvor smittested er oppgitt til å være Norge. Basert på innmeldinger til MSIS – meldingssystem for smittsomme sykdommer (www.msis.no). Fra 1979 – 1990 ble smittetilfeller kun meldt sporadisk, mens det fra 1991 var det meldeplikt.

I 1997 – 1999 undersøkte Veterinærinstituttet villlevende fugl for salmonella. Salmonellabakterier ble funnet i kun to kanadagjess av 153 undersøkte kanada- og grågås i Oslo, Asker, Bærum og Drammen (Refsum 2003).

Nåværende kunnskap viser at gjess *kan* være en smittekilde ovenfor mennesker, men omfanget av smitte fra gjess til brukere av friluftsområder er ukjent. Gjess som smittekilde er ikke ansett som en viktig kilde til campylobacteriose. Trolig er det derfor få som blir smittet av campylobacteriose fra gjess på badeplasser. Det oppfordres likevel til å ta nødvendige forhåndsregler for å unngå smitte, men smittefaren må settes i perspektiv med andre potensielle smitekilder mennesker er utsatt for. Samtidig kan det være mange som finner det lite trivelig å oppholde seg på friluftsområder med mye gåsemøkk, og dette skal også hensyntas i vurderingen av problemer med gjess på friluftsområder.

Det har blitt fremført at gjess kan være vert for skogflått, og dette dermed kan utgjøre en økt konsentrasjon av flått i områder med mye gjess. Det er derimot lite som tyder på at gjess er en viktig vert for flått fordi disse artene har lite overlappende habitatbruk. Gjess foretrekker åpne områder med kort gressvegetasjon, mens flåtten liker seg best i fuktigere områder med mer vegetasjon. Flere undersøkelser har også blitt gjort på fugl som vert for flått, og gjess viser seg å være lite brukt som vert (Preben Ottosen pers med).

4.3. Gjess og biologisk mangfold; konkurranse og endring av artssamfunn

Den store økningen vi har hatt av gjess i Oslo og Akershus de siste tiårene er ikke uten betydning for annet biologisk mangfold. Gjessene har funnet seg prefererte beite- og hekkeområder som de påvirker gjennom blant annet beiting og avføring. Hvilke følger gjessene tilstedeværelse får for dyre- og planteliv på disse områdene vil være av betydning for forvaltningen av gjess, og hvor store bestander vi skal ha. Mange hypoteser har for eksempel vært fremlagt om kanadagåsas effekt på økosystemet, både når det gjelder påvirkning av andre fuglearter og plantesamfunn.

Endring av artssamfunn

Gjessenes beite vil i utvalgte områder være med å forme vegetasjonssamfunn. Gjess foretrekker enkelte beiteområder der de finner prefererte beiteplanter. I slike områder kan beitetrykket bli stort og gjødslingseffekten betydelig. En stor del av beite fra gjess foregår riktignok på opparbeidete gresseareal som blir jevnlig klippet, og her vil ikke beiting ha nevneverdige økologiske effekter. I andre områder kan gjess spille en viktig rolle i endring av artssamfunn gjennom beiting, spredning av arter og gjødsling gjennom avføring. Åpen grunnlendt kalkmark er en spesiell naturtype i Oslofjordområdet som blir påvirket av disse faktorene. Wollan m.fl. (2011) slår fast følgende:

Eutrofiering fra fugl er en alvorlig trussel mot artsmangfoldet på åpen grunnlendt kalkmark i Oslofjordområdet. Enkelte steder har gjess og måkefugler etablert seg på nye steder i store kolonier, og endret naturtypen i mer eutrof retning. Disse endringene skjer raskt (få år/tiår) og er irreversible i hundreårsperspektiv.

Andre naturtyper som strandenger vil også kunne formes gjennom beiting fra gjess. Kraftig beitepress kan føre til at enkelte arter som tåler beitingen favoriseres, mens andre arter går tilbake. Samtidig kan beitingen ha positive effekter ved at den holder vegetasjonen i hevd og hindrer gjengroing. I mindre vann hvor det oppholder seg mye gjess kan gjødslingseffekten fra avføring være en påvirkningsfaktor. I Østensjøvannet i Oslo er fosforbidraget fra fugl beregnet til å ligge mellom 20 og 60 % av total tilførsel (Undelstvedt 1996, Løvstad 1998). Gjess kan på denne måten være med å påvirke vannkvalitet og endre artssamfunn i vannene. Dette er faktorer som er viktig å være klar over i forvaltningen av gjess, og som bør overvåkes i forvaltningen av spesielle naturtyper.

Konkurranse med andre arter

Konkurranse om hekketerritorier og beiteområder kan tenkes å være tilfelle ved tette bestander av gjess, men det er gjennomført få systematiske studier av dette. Feltobservasjoner utført av Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus kan tyde på at bestandsreduksjonen av stokkand i indre Oslofjord kan settes i sammenheng med den økende kanadagåsbestanden utover 1980-tallet (Bergan og Andersen, i brev). De fleste feltobservasjoner tyder likevel på at det ikke ser ut til at arter blir fortrent på de vanligste, nokså næringsrike hekkelokalitetene (Fabricius og Norgren 1987). I enkelte områder benytter kanadagåsa en nisje i naturen som ikke er utnyttet av så mange andre andefugler eller gåsearter; nemlig skogsvann. Fra slike lokaliteter er det likevel meldt om tilfeller med tilbakegang av storlom etter kanadagåsas inntreden, uten at dette er dokumentert vitenskapelig.

En art som man i utgangspunktet skulle forvente gikk tilbake når bestanden av kanadagås økte, er grågås. Disse to artene har tilsynelatende nokså like krav til leveområder både når det gjelder hekkelokalitet og næringsvalg. Selv om kanadagåsa har økt betydelig i antall fra 1980-tallet og frem til begynnelsen av 1990-tallet, har også grågåsbestanden økt. Heller ikke i Sverige har en kunnet påvise at noen grågåsbestand har gått tilbake som følge av konkurranse med kanadagås; de fleste grågåsbestander har i stedet fortsatt å vokse. Til tross for nokså lik habitatpreferanse for de to artene foretrekker kanadagåsa gjerne å beite nærmere vann enn grågåsa, samt at kanadagåsa

velger reirplass på nokså åpen gressmark nær vann mens grågåsa foretrekker mer kratt og busker (Fabricius og Norgren 1987).

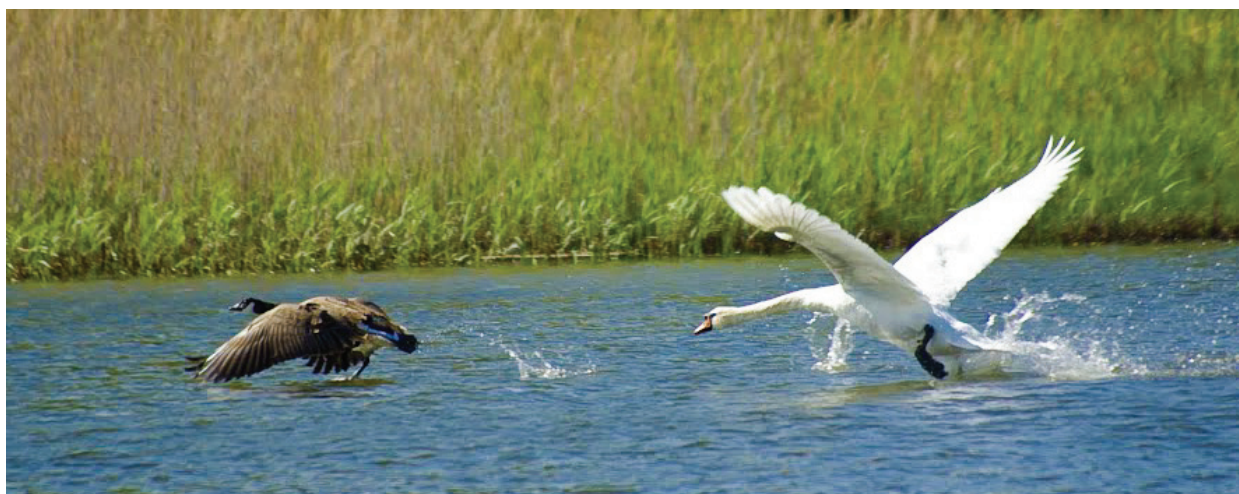
Foruten konkurranse mellom forskjellige arter er hybridisering mellom gåsearter et aktuelt tema. Det rapporteres årlig hybridiserte individer av grågås og kanadagås i Norsk ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus sin [observasjonsbase](#). Hvilke konsekvenser og hva dette kan føre til på lengre sikt er ikke kjent.

Hybridisering mellom kanadagås og grågås observeres med jevne mellomrom, men er ikke ansett som noe stor trussel. Foto: Terje Sødal.

Det har også vært hevdet at kanadagåsa med sin fremtredende aggressive atferd kan ha en positiv effekt på andre vannfuglarter, ved at den skremmer bort småpredatorer som mink, røyskatt, rev og kråkefugl. Det er imidlertid uvisst om det er noe hold i disse antakelsene. Hvor aggressiv kanadagåsa er mot andre, er det ulike oppfatninger om. Enkelte mener at den kan være aggressiv ovenfor andre vannfuglarter, mens Fabricius og Norgren (1987) melder at kanadagåsa generelt vil være uinteressert.

Det finnes også arter som kan utvise svært aggressiv atferd overfor kanadagjess. Det er rapportert om at knoppsvaner har "mishandlet" kanadagjess eller fordrevet deres unger blant annet fra Smestaddammen i Oslo (Kjell Isaksen pers. medd.). I skjærgården ser derimot konflikten ut til å være mindre, og artene kan hekke tett opp til hverandre (Fabricius og Norgren 1987).

Det ser ut til å være lite konkurranse mellom gåseartene og med annen fugl i våre fylker, men man har flere eksempler på at kanadagås blir "undertrykt" av knoppsvane. Foto: Pål Martin Eid.

4.4. Gåsejakt: Rammer og begrensninger

Bakgrunn

Jakt har lange tradisjoner i Norge. Hovedprinsippene omkring jakt er å høste av naturens overskudd, ved at tilveksten i populasjonen utgjør jaktuttaket. Utover dette kan jakta også benyttes til å redusere bestander til et ønsket forvaltningsmål, ved at det skytes ut mer enn tilveksten. Når dette målet er nådd kan jaktuttaket igjen legges på et nivå hvor avskytingen tilsvarer tilveksten i bestanden. Når det gjelder gåsejakt, er det stor variasjon i jakttradisjoner i Norge. I Oslo og Akershus er det en begrenset tradisjon for gåsejakt. Fylkesmannen mener at det ligger et vesentlig potensial for ytterligere jakt på gjess, men det ligger også begrensninger og utfordringer rundt gåsejakt i våre fylker. Gjennom å øke avskyting kan man minske forvaltningstiltak som eggpunktering, skremming og skadefelling.

Potensialet for gåsejakt

Høy befolkningstetthet og følgelig mange aktive jegere gjør at Oslo og Akershus i utgangspunktet har et stort potensiale for mer utstrakt gåsejakt i flere kommuner. I tillegg finnes høye gåsebestander og arealer med både utmark og innmark hvor det er aktuelt å jakte gås. I første utgave av denne forvaltningsplanen (Samuelson 2004) ble det satt fokus på mulighetene for gåsejakt i Oslo og Akershus. NJFF-Akershus utarbeidet blant annet en brosjyre om gåsejakt i våre fylker (Samuelson 2003). Bedre informasjon om gåsejakt i hjemfylket kan føre til at flere jegere; både førstegangsjegere og erfarne jegere, ønsker å prøve denne formen for jakt. Fordeler som lave reise- og jaktkortutgifter, tidlig jaktstart (begynnelsen av august) og forholdsvis stort kjøttutbytte kan være med på å lokke jegere til å jakte gås.

Det bør derfor fortsatt arbeides for å få ut informasjon omkring gåsejakt. Slik informasjon kan utarbeides av utmark- og jegerorganisasjonene, og må gjøres tilgjengelig. Informasjonen bør inneholde opplysninger om hvor det er mulig å jakte gås, jakttider og tidspunkt og viktige områder for gjess. Utmarksavdelingen for Østfold og Akershus har også et pågående prosjekt for å tilrettelegge for gåsejakt over større areal. Fylkesmannen ser positivt på slike tiltak. Fylkesmannen mener det er mye å hente på en bedre tilrettelegging og samarbeid for å redusere utfordringene med gjess i våre fylker. Hovedfokus må være å øke avskytingen av gjess gjennom å gjøre områder tilgjengelig for gåsejakt, og å tilrettelegge med informasjon slik at jegerne blir mest mulig effektive. Flere jeger er i seg selv ikke et suksesskriteri, men de må være mest mulig effektive slik at avskyting øker, og bestanden reduseres.

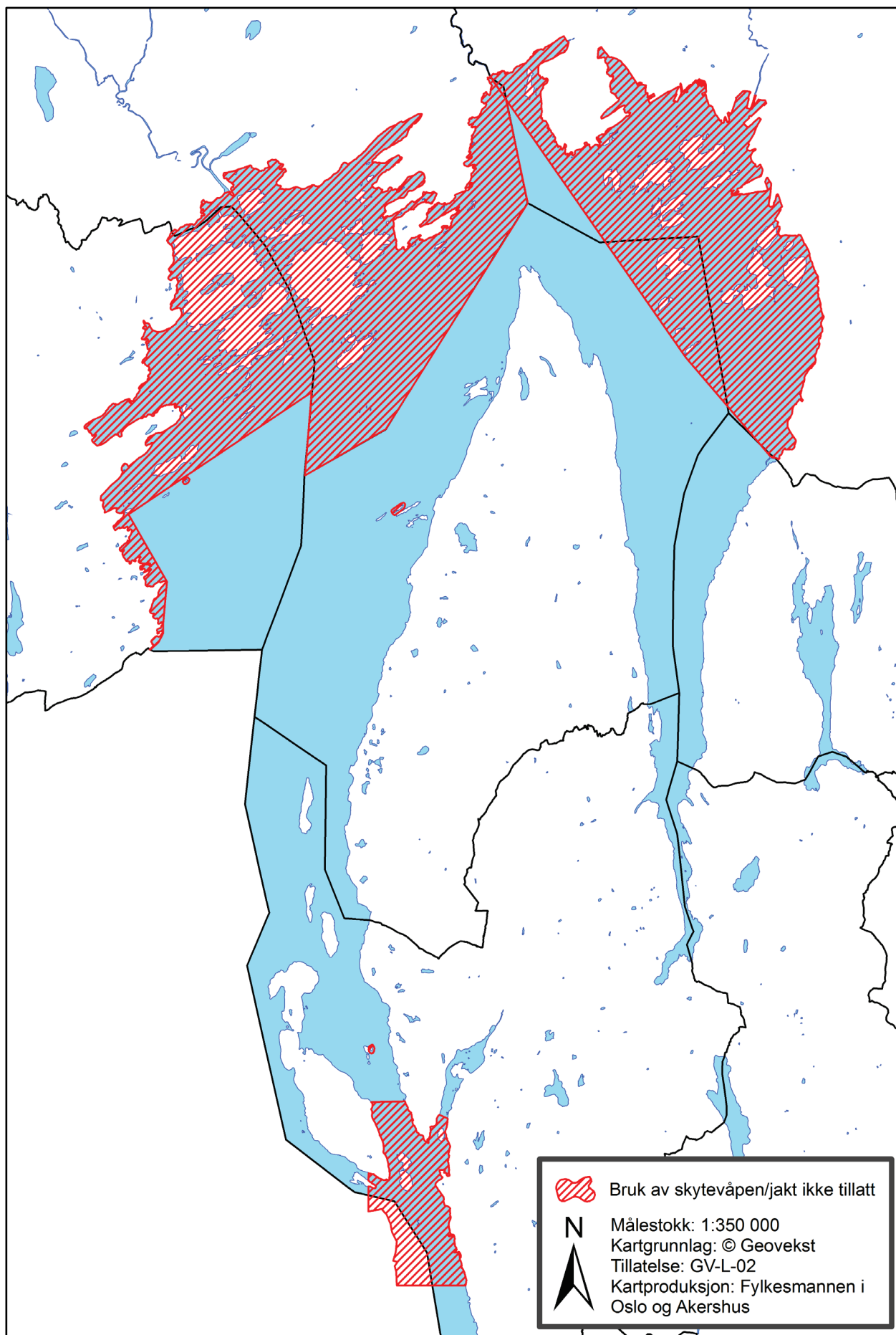
Rammer for jakt

Det finnes flere forhold som er med på å begrense utøvelsen av jakt utover de lover og forskrifter som er nevnt i kapittel 3.

Viltlovens § 21, andre ledd, sier at det er forbudt å drive jakt fra motorbåt eller annet flytende eller svevende fartøy drevet med motor i en avstand mindre enn 2 km fra land. Dette gjør at det i enkelte områder er praktisk vanskelig og drive jakt (f.eks i indre Oslofjord; se under). Fylkeskommunen kan i henhold til viltlovens § 21 øke eller minske avstanden for bestemte områder eller tidsrom.

Kommunale havnereglener

For fjordområdene i Oslo og Akershus er spesielt havneloven med på å begrense jaktutøvelsen på gås. Havneloven gir kommunene hjemmel for å innføre lokale bestemmelser (forskrifter) hvor det kan bestemmes at det av sikkerhetsmessige hensyn ikke er tillatt å bruke skytevåpen. I våre fylker er det slike lokale bestemmelser for bruk av skytevåpen (omtalt som eksplosive varer) i kommunene

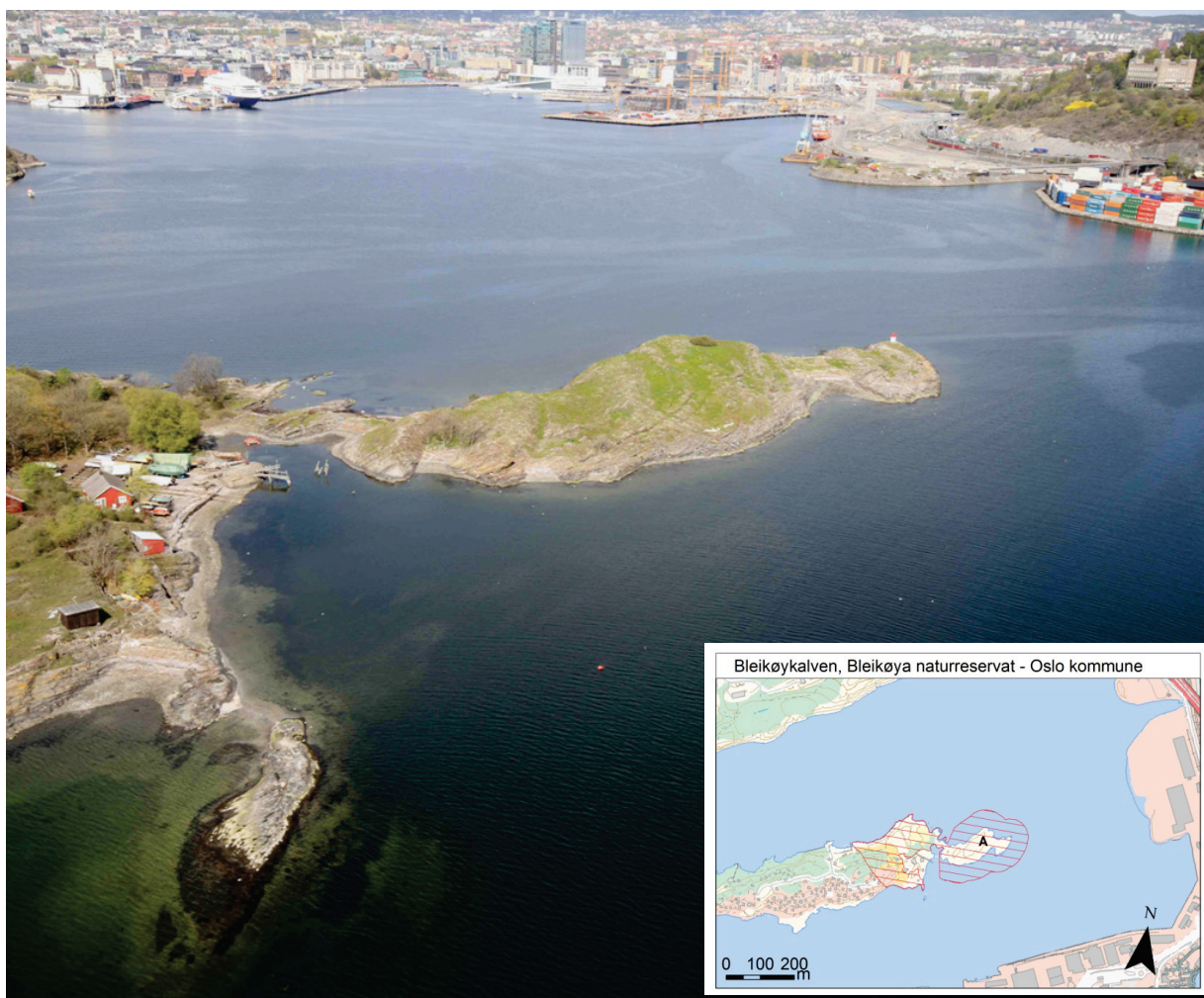

Figur 16. Skisse over indre Oslofjord med virkegrenser for de kommunale havnereglement (se tekst).

Asker, Bærum og Oslo, hvor det kun er tillatt å jakte/bruke skytevåpen langs et smalt belte lengst ute i fjorden (Figur 16). I praksis er det her snakk om områder med åpent farvann hvor det er lite gås og hvor avstanden fra land gjør bruk av robåt vanskelig (jfr. viltlovens § 21). I Nesodden kommune er det forbud mot bruk av skytevåpen/jaktforbud i farvannet rundt Langøyene, Husbergøya og Skjærholmane.

Tettbebyggelse

Store deler av Oslo og Akershus er tettbebygde områder. All jakt skal gjennomføres i henhold til viltlovens § 19 som sier at jakt og fangst skal utøves på slik måte at viltet ikke utsettes for unødige lidelser, og slik at det ikke oppstår fare for mennesker eller husdyr eller skade på eiendom. Denne bestemmelsen er ikke til hinder for jakt i nærheten av tettbebygde strøk så lenge nødvendige hensyn tas. Men i mange kommuner er bruk av skytevåpen i tettbebygde strøk begrenset av lokale politivedtekter. Et stort areal blir dermed ikke jaktbart på grunn av lokale forskrifter, og hensyn til bebyggelse og allmennhetens bruk. Disse vedtektene gjelder i midlertidig ikke i nærheten av tettbebygde strøk, så lenge området er LNF(R)- område, men de alminnelige sikkerhetsreglene iht. viltloven gjelder selvfølgelig også her.

Bleikøyalven er et viktig hekkeområde for hvitkinngås helt innerst i Oslofjorden. I 2009 hekket 54 par hvitkinngjess her. I dette området er det forbud mot bruk av skytevåpen. I perioden 15. april til 15. juni er det ferdselsforbud på Bleikøyalven. Foto: Jon Markussen.

Verneområder

Det finnes en rekke mindre øyer og holmer i indre Oslofjord som er vernet som naturreservater. Disse er underlagt spesielle vernebestemmelser, noe som også innebærer generelt jaktforbud og

periodevis ferdselsforbud for en del av lokalitetene. Det samme gjelder flere våtmarksområder i Oslo og Akershus.

Grunneierretten

I områder hvor det i utgangspunktet er mulig å drive jakt og fangst, må man i tillegg ha tillatelse fra grunneier. I Oslo og Akershus eies grunnen av både stat, kommune og private grunneiere. Det er opp til den enkelte grunneier om vedkommende vil tillate jakt på sin eiendom, og eventuelt vil organisere dette privat eller være med i et større samarbeid om jaktkortsalg. Gåsejakta kan gjøres lettere tilgjengelig ved å tilrettelegge for jaktkortsalg over større områder, og her har grunneier et ansvar for å bidra.

Når store mengder gjess tar i bruk beiteområder for husdyr og andre landbruksareal kan dette være frustrerende for grunneier. Samtidig har grunneier og grunneierorganisasjonene også et ansvar for å legge til rette for god forvaltning av gåsebestandene våre, blant annet gjennom jakt. Foto: Olav Haaverstad.

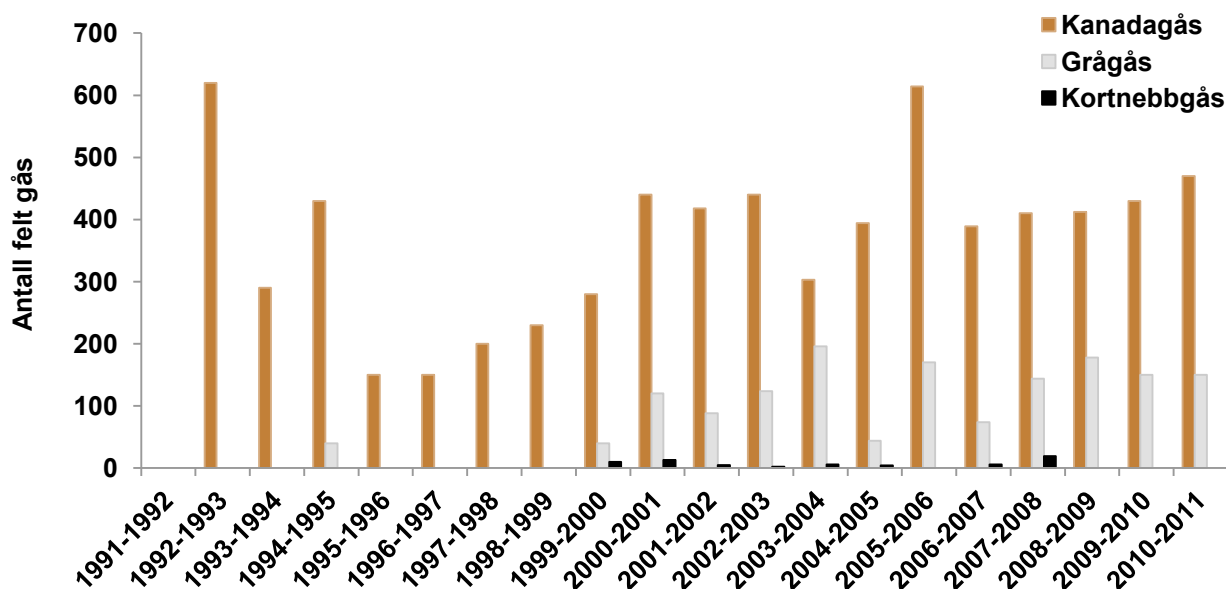
5. Gjennomførte forvaltningstiltak på gjess i Oslo og Akershus

Flere ulike forvaltningstiltak er gjennomført i Oslo og Akershus for å regulere bestandene av grågås, hvitkinngås og kanadagås. I forrige forvaltningsplanperiode (2004-2010) har man sett at antall hekkende par av kanadagås i indre Oslofjord har blitt vesentlig redusert, mens det for øvrig har vært vekst i gåsebestandene. Tiltakene har ikke vært tilstrekkelige for å redusere utfordringene med gjess regionalt, selv om enkelte tiltak har hatt god effekt lokalt. Bestandene av grågås, kanadagås og hvitkinngås er følgelig fortsatt høye, og innsamlet tallmaterialet tyder på at bestandene av grågås og hvitkinngås fortsatt er i vekst. Lavt jaktuttak som følge av vanskelige tilgjengelig gåsejakt er noe av årsaken til at en ikke har lyktes med å regulere bestandene. Foruten jakt har også skadefelling, eggpunktering, eggssanking, flytting av gås, skremming, utgjerdning og opprettelse av egne områder for gjess blitt forsøkt benyttet som tiltak for å redusere bestandene av og skadene fra gås.

5.1. Bestandsregulerende og avbøtende tiltak

5.1.1. Ordinær gåsejakt

Ordinær jakt på gås er relativt lite utbredt i Oslo og Akershus. Dette kan ha sammenheng med at det ikke er noen historisk tradisjon for å drive gåsejakt i vårt distrikt, og at informasjon om denne jaktformen og hvor det er mulig å jakte gjess er lite tilgjengelig for jegerstanden. Før arbeidet med forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus ble startet fantes det lite kunnskap om hvor det jactes og felles gås i våre fylker. Samtidig er det ikke åpnet for ordinær jakt på hvitkinngås som er den dominerende gåsearten i indre Oslofjord i dag. Jakt på kanadagås kom først på slutten av 1980-tallet da det ble fremmet en søknad om jaktåpning på kanadagås av Oslo kommune v/ Skogvesenet. Noe senere åpnet Direktoratet for naturforvaltning for jakt på kanadagås i hele landet.

Figur 17. Kanadagås dominerer statistikken over felt gås i Oslo og Akershus, og viser at høstbestanden av kanadagås i fylkene fortsatt er stor. Avskytningen er stabil, om ikke økende, men dette kan også ha bakgrunn i økt rapportering og økt jaktrykk (fellingstall fra www.ssb.no/statistikkbanken).

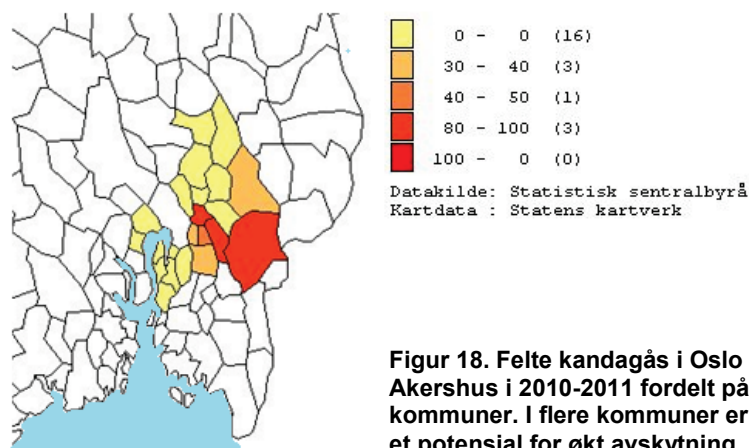
Effekten av ordinær jakt

Når det gjelder kanadagås, felles det om lag 400 individer årlig i Oslo og Akershus under ordinær jakt (Figur 17). Om en sammenlikner disse tallene med fylkenes bestandsestimat på ca. 1500 gjess,

utgjør dette et uttak på omlag 30 %. Det er imidlertid viktig å merke seg at jakta sannsynligvis tar ut en del trekkende gjess som ikke hører til vår hekkende bestand. Jaktuttaket på vår hekkende bestand anslås således til å ligge et sted mellom 10 og 30 %. Når det gjelder grågås felles det omlag 150 gjess årlig. Hvilken effekt dette har på bestanden er ukjent, men det har ikke ført til noen reduksjon av hekkebestanden i indre Oslofjord.

I årene 1988-90, en periode hvor kanadagåsbestanden var i kraftig vekst, var den gjennomsnittlige bestandsveksten på hele 29 % (Wilberg 1992). Den gang var ordinær jakt på gjess mindre utbredt, samtidig som man ikke hadde startet eggsanking/punktering av egg fra kanadagjess. I de siste tiårene hvor det er innført både ordinær jakt og eggpunktering i våre fylker, ser det ikke ut til å ha vært noen stor regional vekst i

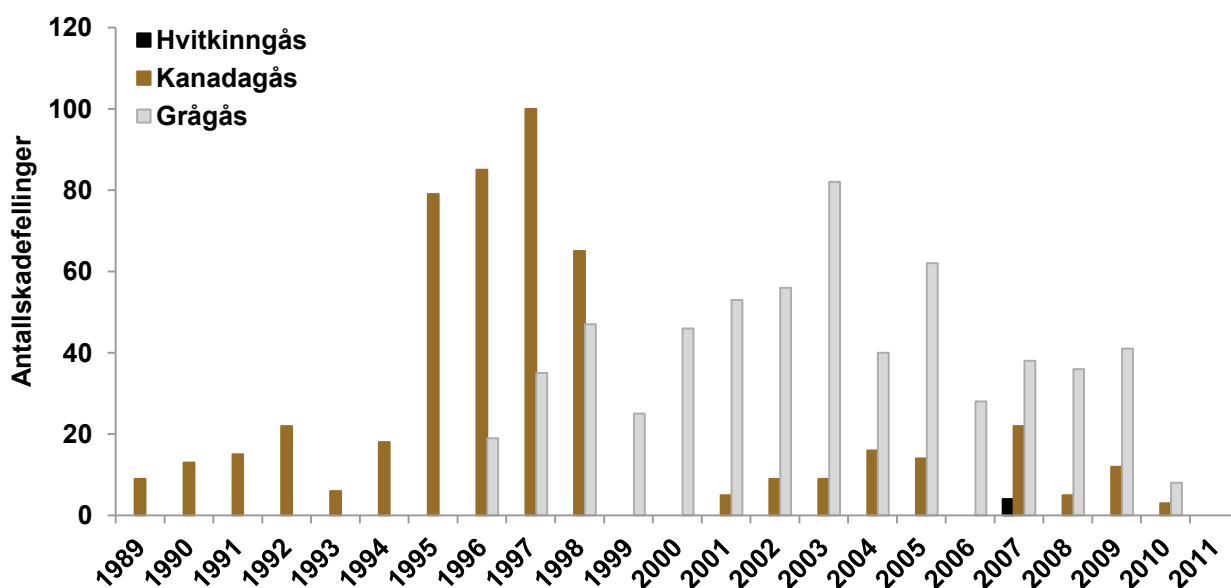
kanadagåsbestanden. Når det gjelder grågås og hvitkinngås, setter imidlertid gjeldende lovverk og hensyn til brukerinteresser og tettbebyggelse så store begrensninger på jaktutøvelsen at det i dag ikke er mulig å regulere disse bestandene særlig effektivt gjennom jakt. Dette er en av grunnene til at disse bestandene har økt de senere årene. Figur 18 viser fordelingen av felte kanadagås i Oslo og Akershus.

Figur 18. Felte kanadagås i Oslo og Akershus i 2010-2011 fordelt på kommuner. I flere kommuner er det et potensial for økt avskyting.

5.1.2. Skadefelling

Skadefelling har blitt benyttet ved flere anledninger i Oslo og Akershus. Det er naturmangfoldlovens § 18 (tidligere viltlovens § 14) som åpner for muligheten for felling av viltarter som gjør skade gjennom forskrift av 1. september 1997. Forskriften var knyttet til viltloven, men det pågår en prosess for å revidere denne.

Figur 19. Innsamlete data på skadefellinger fra kommunene i Oslo og Akershus viser at omfanget av dette forvaltningstiltaket har variert mye de siste årene. Dataene viser et snitt på om lag 50 skadefellinger i året. Det er ikke rapporteringsplikt til Fylkesmannen på skadefellinger av grågås og kanadagås så disse må regnes som minimumstall.

Høsten 1989 ble de første forsøkene på bestandsreduksjon/skadefelling av kanadagås iverksatt ved Østensjøvannet i Oslo. Utgangspunktet for gjennomføringen var viltlovens § 14 om skadefelling. I et notat fra Fylkesmannen av 21.08.91 ble det imidlertid nevnt at fellingene var lite vellykkete på grunn av umiddelbar adferdsendring hos gjessene etter skuddløsning og sikkerhetsmessige/opinionsmessige årsaker (Bø 1991).

Senere er det likevel utført skadefellinger på flere lokaliteter i Oslo kommune, og flere av disse har gitt god effekt. Figur 19 gir en oversikt over antall skadefelte gjess i perioden 1989 til 2011, hvor de fleste fellingene er gjennomført ved andre lokaliteter enn Østensjøvannet (som er naturreservat). Legg merke til at de senere årene er foretatt flere skadefellinger av grågås enn av kanadagås. Dette skyldes den dreiningen man har hatt fra mye kanadagås og moderat med grågås (90-tallet), til moderat med kanadagås og mye grågås. Skadefelling av hvitkinngås har lite omfang, selv om problemene med hvitkinngås er store. Myndigheten til å gi skadefellingstillatelse på hvitkinngås ligger hos Fylkesmannen. Gjennom den nye modellen med differensiert områdeforvaltning vil Fylkesmannen i utgangspunktet gi skadefellingstillatelser på problemområder når det foreligger en lokal handlingsplan med egne områder for gjess.

Effekten av skadefelling

Totalt er det i løpet av de siste 20 årene skadefelt om lag 1100 gjess i Oslo og Akershus. Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på ca 50 fugl, men antall skadefellinger har vært synkende. Skadefellinger skal ikke være et bestandsregulerende tiltak, og skadefelling i dette omfang har liten effekt på bestandene. Skadefellinger kan ha effekt som skremmetiltak ved lokaliteter der gjess forårsaker skade. Dette vil variere fra lokalitet til lokalitet, og vil også avhenge av at gjessene har friområder hvor det kan beites i fred. Skadefelling kan i noen tilfeller ha negativ effekt på opinionen fordi gjess også er en verdifull naturverdi for mange, og felling av disse på friluftsområder oppfattes negativt.

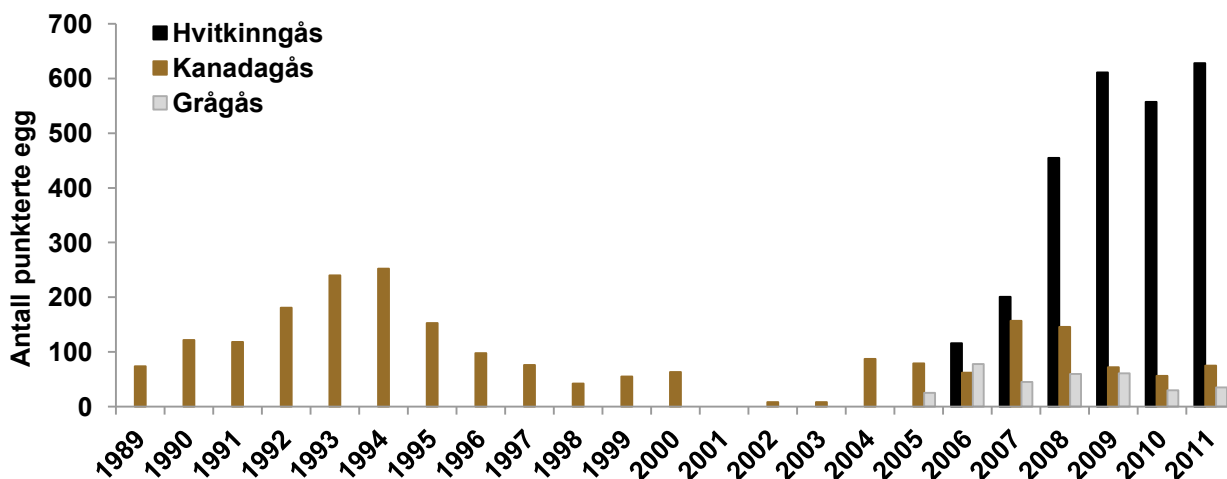
5.1.3. Sanking og punktering av egg

Sanking av egg fra kanadagås for å redusere bestanden og skadeomfanget har kun blitt benyttet ved enkelte anledninger. Eggpunktering er derimot utført i et større omfang (se senere). Det bør imidlertid nevnes at det ble påpekt av Direktoratet for naturforvaltning at de gjennomførte eggpunkteringene ikke hadde direkte hjemmel i viltloven. Dette er bakgrunnen for at det ikke ble gjennomført noen eggpunktering ved Østensjøvannet i 2001-2003. I 2005 gav imidlertid DN tillatelse til at eggpunktering kan gjennomføres i Asker, Bærum, Oslo og Nesodden med hjemmel i Forskrift om innfanging og innsamling av vilt for vitenskapelige eller andre særlige formål § 17, mens denne tillatelsen ble utvidet til å gjelde hele Akershus i 2006, se vedlegg 1 og 2.

§ 17. (Arter som kan avlives og innsamles etter tillatelse fra Direktoratet for naturforvaltning)

Direktoratet for naturforvaltning kan etter søknad gi tillatelse til eller av eget tiltak iverksette avliving av alle arter av vilt for forskning, undervisning eller andre særlige formål.

I perioden fra 1990 er det foretatt omfattende eggpunktering i indre Oslofjord, ved Østensjøvannet i Oslo og senere også i noen skogsvann i Østmarka. Til sammen er det registrert punktering av mer enn 5000 egg i perioden 1989 – 2011, noe som tilsvarer et årlig snitt på ca 220 egg. De siste årene har tallet ligget på om lag 550 punktering, og punktering av egg fra hvitkinngås har da dominert (Figur 20).

Figur 20. Antall punkterte egg av hvitkinngås, grågås og kanadagås i Oslo og Akershus i perioden 1989 – 2011.

Effekten av eggsanking/eggpunktering

I april 1989 ble 74 egg fra 12 par kanadagås sanket ved Østensjøvannet i Oslo. Ett egg lå igjen i hvert rede. Reirplassene ble kontrollert drøyt to uker senere, og det viste seg at syv reir var forlatt. I de andre reirene ble det funnet til sammen 12 egg, ett reir med syv egg. Den 30. juni samme år ble det videre registrert ni par kanadagås med til sammen 41 kyllinger. De fleste kyllingene var imidlertid små, og det ble konkludert med at omlegging sannsynligvis hadde funnet sted.

På bakgrunn av at innsamling av egg ikke gav den ønskete effekt, ønsket viltforvaltningen i Oslo kommune å prøve ut punktering av egg. I mai 1990 ble 30 hekkende par av kanadagås registrert ved Østensjøvannet i Oslo, og det ble funnet 29 reir med totalt 157 egg. Av disse ble 122 egg punktert, og gjenværende hekkemulighet var dermed 35 egg. Den 5. juni ble åtte kull med til sammen 45 kyllinger registrert, noe som tydet på en atskillig bedre effekt enn innsamling av egg.

Fra 1989 til 2000 ble det punktert 1576 egg fra kanadagås i Oslo kommune. Dette tilsvarer et gjennomsnitt på 131 egg per år. Selv om vi kan regne med at kun 2/3 av eggene blir til levedyktig avkom, utgjør eggsanking/eggpunktering et betydelig uttak av høstbestanden i Oslo og Akershus (anslått til 0-15 % i årene 1989-2003). For bestanden av kanadagås ved Østensjøvannet og indre Oslofjord er derfor eggpunktering trolig en viktig medvirkende årsak til at bestanden av kanadagås har gått betydelig tilbake her de senere år.

Eggpunktering gjennomføres ved at det stikkes hull i den ene eller begge endene av gåseegget. Ett egg skal alltid ligge igjen i reiret slik at gåsa kan ruge det frem, og man hindrer omlegging (ny egglegging). Foto: Pål Martin Eid, Statens naturoppsyn.

Når det gjelder hvitkinngås har det hittil vært vanskelig å se den samme effekten av eggpunkteringene. Fra 2008 har det vært punktert mellom 400 og 600 egg årlig i indre Oslofjord, men tellinger viser en stadig økning i hekkebestanden. Minimum hekkebestand lå i 2011 på 284 par. Regner vi med en gjennomsnittlig reirstørrelse på fire egg vil eggproduksjonen være i overkant av 1400 egg. Med et slikt anslag vil punktering av 400 – 600 egg utgjøre et betydelig uttak av den årlige produksjonen, og effekten på skadeomfanget samme år bør være synlig. Fra Bærum er det rapportert om mange kull med kun én unge de siste to årene, men samtidig har Fylkesmannen inntrykk av skadeomfanget med tilgrising av friluftsareal fortsatt er stort. Hvorvidt tiltaket har effekt over år vil avhenge av innvandring fra andre områder og dødelighet. Det er ikke jakt på hvitkinngås og de er fugl som kan oppnå høy alder (20-25 år). Vi må derfor anta at det vil ta lengre tid før vi eventuelt kan se effekter av eggpunkteringen på hekkebestanden, enn det eksempelvis gjorde med kanadagås. Eggpunktering av hvitkinngås startet opp i 2006.

5.1.4. Overflytting av kull

I 1989 gav DN etter søknad tillatelse til overføring av inntil 10 kull med kanadagås fra Oslo til Romeriksåsene og Totenåsen med hjemmel i villlovens § 26, punkt 5. Åtte par med til sammen 55 kyllinger ble flyttet fra Østensjøvannet og Skjær sjøen i første halvdel av juni. De nye lokalitetene var relativt næringsfattige vann, men med forekomst av flere aktuelle beiteplanter for gås. Likevel ble det tidlig registrert betydelige utvandring fra lokalitetene. I løpet av 1990 ble det gjort flere observasjoner av kanadagås i og omkring Romeriksåsene, men ingen hekking ble registrert. I 1991 ble det i alt registrert fire hekkende par. Det er mulig at lokaliteten med tildels andre beiteplanter enn det den voksne kanadagåsa var vant til initierte utvandringene fra lokalitetene i 1989. Derimot er det sannsynlig at ungene, som først ble kjønnsmodne i 1991 og 1992, har blitt preget på området og vendte tilbake årene etter. Statusen på kanadagås på Romeriksåsen i 2011 er ikke kjent. Flytting av en fremmed art som kanadagås ansees som et uaktuelt tiltak i fremtidens gåseforvaltning.

5.2. Evaluering av bestandsregulerende og avbøtende tiltak

5.2.1. Jakt

Fylkesmannen har som mål at jakt skal være det viktigste bestandsregulerende tiltaket på gjess. Som det fremgår av fellingstallene over felles det et betydelig antall gjess i Oslo og Akershus, men Fylkesmannen mener det foreligger et potensial for økt avskyting. Samtidig eksisterer det en del begrensninger som gjør at jakt ikke kan være eneste bestandsregulerende tiltak i våre fylker. Samtidig må jakta organiseres på en slik måte at den sikrer et høyt uttak, samtidig som gjessene ikke stresses unødvendig og presses ut av jaktområdet.

Jakttid

Tidligere undersøkelser har vist at jakta er mest effektiv de første jaktdagene. Dette skyldes først og fremst at gjessene raskt blir sky ved menneskelig aktivitet i form av bevegelser og skudd. Undersøkelser er gjort for å studere gjessenes skyhet overfor mennesker. Under hekke- og myteperiodene utenfor jakta, er mange av gjessene i Oslo og Akershus meget tamme og lette å komme inn på. En av grunnene til dette er at mange mennesker mater gjessene. Likevel ser det ut til at når jakta starter, skal det svært lite til før gjessene forandrer adferd og blir meget sky overfor mennesker. Observasjoner fra Nordre Øyeren naturreservat påviste at kanadagås var den fuglearten som viste raskest skyhet overfor mennesket etter at graden av menneskelig aktivitet ble økt og skudd avfyrt (Ole Reitan pers. medd.).

I 1992 og 1993 ble det gjennomført forsøk med tidligere jakt og døgnregulering på Vega i Nordland ved jakt på grågås (se Follestad 1994b). Disse årene ble jakta startet seks dager tidligere enn normalt for å undersøke om dette kunne føre til et høyere antall felte gjess. I tillegg ble et større

område nord på øya satt av som *friområde* for gjessene, samt at jakt ikke var tillatt etter kl. 1100 på formiddagen i den døgnregulerte perioden. Dette ble gjort som et forsøk på å forhindre at gjessene trakk vekk fra Vega etter at jakta startet, noe som så ut til å ha vært tilfelle tidligere år. Erfaringene fra dette forsøket med tidligere jakt kombinert med døgnregulering og friområde, var stort sett positive. Antall skutte gjess var jevnere fordelt de første jaktdagene enn tidligere, det vil si at første jaktdag skilte seg ikke så tydelig ut fra påfølgende jaktdager som tidligere. I Nord-Trøndelag ser prosjektet GOOSEHUNT (2011-2013) på mulighetene for å øke jaktuttaket av kortnebbgås (Jensen m.fl. 2012). Der anslår man at man hvert år går glipp av flere uker med jaktmuligheter fordi gjessene jages ut av området. Slike undersøkelser må legges til grunn når man planlegger gåsejakt over større områder, slik at jakta planlegges mest mulig effektivt. I Oslo og Akershus er trekkmonstret annerledes enn lenger nord ved at mange gjess overvintrer i regionen. Det er også mulig at økt jakt i enkelte områder vil føre til at gjess trekker til områder hvor det ikke drives jakt, for eksempel i indre Oslofjord. Påtrykket på friluftsområder her kan dermed bli større. Riktig jaktrykk og tilrekkelig med friområder uten jakt er viktige stikkord for å hindre dette.

Hvis spesielt mange gjess blir skutt i august måned, er det også sannsynlig at de fuglene som har hatt en sen egglegging, og er minst mobile, har størst sjanse for å bli skutt. Jakta kan således medføre et seleksjonspress som vil favorisere tidlig-hekkere fremfor sene hekkere. Over tid kan dette føre til endret hekketidspunkt hos gås, en mekanisme som igjen vil skape behov for en ytterligere fremskyvning av jakta. De siste årene er det gjort observasjoner på Smøla som tyder på at grågås hekker tidligere nå enn før. Tidligere hekking har blitt fulgt av et tidligere trekk sørover, slik at med de nåværende jakttidene i Sør- og Midt-Norge har mange av gjessene trukket ut av landet før jakta har startet.

Jakttidspunkt på døgnet

En potensiell konflikt mellom jegere og befolkningen forøvrig vil være størst i de mest brukte friluftsområdene. Det er spesielt helgene som benyttes til friluftsliv, men også ettermiddager og kvelder er det mye ferdsel. I tillegg vil det være spesielt stor aktivitet i slike naturområder under ferietiden i august før skolene starter. Dette er derfor en utfordring rundt gåsejakta i Oslo og Akershus, samtidig som det bedrives annen jakt i mange av disse områdene uten større konflikter.

Jaktområder

Det er fortsatt en utfordring å legge til rette for gåsejakt i Oslo og Akershus. Satsningen på informasjons rundt jakt og tilrettelegging for tilgang til jakt over store områder er fortsatt for dårlig, og dette bør utvikles med tanke på å øke avskytingen av gjess. Fylkesmannen mener spesielt grunneierorganisasjonene, men også jeger- og fiskerorganisasjonene og kommunene har et aktuelt satsningsområde her. Da gjessene brukes store områder er det viktig med samarbeid på tilstrekkelig areal, også over kommunegrenser.

5.2.2. Skadefelling og eggpunktering

Etter en årlig vekst i bestanden av kanadagås på omlag 25-30 % i årene 1988-90 (Wilberg 1992), ser det ut til at bestanden fortsatte å øke frem til ca 1994. Årene etter 1995 ser det imidlertid ut til, ut fra data fra Østensjøvannet, Øyeren og indre Oslofjord, at bestanden av kanadagås har gått tilbake eller stabilisert seg. Hovedårsaken til denne stabiliseringen fra midten av 90-tallet er sannsynligvis den utstrakte bestandsreguleringen, som er utført ved hjelp av eggpunktering. Totalt er ca. 2000 egg/individer av kanadagås blitt fjernet i Oslo kommune i løpet av en 12-års periode, hvorav over 3/4 ved Østensjøvannet. Dette tilsvarer i gjennomsnitt 166 egg/gjess per år, noe som for 2001 tilsvarer om lag 14 % av den totale sommerbestand. Tiltakene har således en betydelig effekt på den totale hekkebestanden av kanadagås i Oslo og Akershus, noe som tyder på at Østensjøvannet og indre Oslofjord normalt fungerer som viktige regionale produksjonsområder for gjess. Lengre østover, i

kommuner som Lørenskog, Enebakk, Rælingen, Fet, Aurskog-Høland og Nes i Akershus, er det ikke noe som tyder på en markant nedgang i hekkebestanden av kanadagås, men kartleggingen er ikke gjennomført. Jaktstatistikken viser at det til tider fortsatt er store mengder kanadagås i våre fylker, og at vi ikke har lyktes med å redusere bestanden til et minimum. Effekten av eggpunkteringer på hvitkinngås og grågås har ikke vært tydelig, men det er forventet at den omfattende punkteringen som har vært de siste årene vil gi effekt i løpet av denne forvaltningsperioden. Fylkesmannen er kjent med at det har vært noe forskjellig praksis på eggpunktering på forskjellige arter i indre Oslofjord. For å få ønsket effekt er det viktig at hvilke arter og omfanget av eggpunkteringen samordnes mellom nærliggende kommuner med de samme utfordringene.

5.3. Forebyggende tiltak med evaluering

5.3.1. Skremming

Skremming av gjess er blitt utført ved flere lokaliteter i indre Oslofjord, og kan omfatte mange tiltak for å jage vekk gjess fra områder der de ikke er ønsket. Manuell skremming med mennesker, skremmeskudd, bruk av hund og fugleskremsler er aktuelle metoder. Skremming må gjerne følges opp daglig for å ha effekt, men gåsa kan lære å unngå områder med gjentatt forstyrrelse. Tiltaket vil ha best effekt der gjess kommer trekkende for å beite på for eksempel jordbruksareal, men må gjerne gjentas daglig. På Helgeland er det benyttet plastbånd som er spent opp mellom stolper på eng- og beiteareal. Dette har hatt forholdsvis godt resultat på hvitkinngås, men dårligere på grågås (Kjell Isaksen pers. medd.). I områder med mytende gjess som ligger nærme vannspeil, kan det være vanskelig å skremme bort gjessene fordi de flykter ut på vannet, men trekker fort tilbake. I områder i Oslo og Akershus hvor det er mye menneskelig aktivitet har skremming vist seg vanskelig fordi gjessene er tamme, og vender raskt tilbake etter at de er skremt. Det er prøvd en rekke forskjellige tiltak nasjonalt og internasjonalt for å skremme gjess fra eng- og beiteareal, men gjessene vender seg ofte raskt til de fleste tiltak og blir mindre sky.

5.3.2. Gåseområder

Gåseområder er områder hvor gjess skal ha første prioritet, og hvor jakt, skremming, skadefelling og andre tiltak ikke skal finne sted. Det er blant annet forsøkt etablert områder på Borøya i Bærum der gresset er blitt slått for å gjøre det attraktivt for gjess. Området er fredet som naturreservat, og har ikke blitt slått de siste årene fordi det har vært uavklart om dette tillates. Oslo kommune har også flere slike områder, hvor blant annet området i Frognerkilen skal fungere godt. Gåseområder må også være et satsningsområde hvis det skal fungerer optimalt, og man må opprette flere gåseområder hvis man skal dempe presset på områdene med skader. I slike områder vil det også være aktuelt å gjøre tiltak for å gjøre områder mer attraktive for gjess. Dette innebærer riktig skjøtsel og informasjon til brukere for å sikre ro for gjessene. Se kapittel 6 for mer info om tiltaket.

5.3.3. Utgjerding

Oppsetting av lave gjerder mellom gressareal og vannspeil er prøvd på noen viktige friluftsområder, blant annet på Kalvøya i Bærum og på Bygdøylund i Oslo. Gjerdet hindrer mytende gjess (ikke flyvedyktige) i å gå fra vannspeilet og til gressarealene. Det er meldt om god effekt av tiltaket der, men det krever noe ettersyn, og gjerdet kan oppleves som et visst hinder på friluftsområdet. Fra Frogner meldes det om vekslende hell med lave plastgjerder. Utgjerding kan også gjennomføres som permanente tiltak ved anlegginga av nye friluftsområder, for eksempel med en terskel eller vegetasjonshindring mellom strand og gressareal som hindrer gjess i å bruke området.

Gjess kan være vanskelig å skremme bort, og flykter gjerne ut på vannflaten og blir værende i området. Her kan utgjerdning være et alternativ. Foto: Olav Haaverstad.

6. Forvaltningsmål og forvaltningsstrategier

6.1. Overordnede forvaltningsmål

Fylkesmannen i Oslo og Akershus med referansegruppen for revisjon av forvaltningsplanen for gjess har kommet frem til følgende regionale mål for gåseforvaltningen i Oslo og Akershus:

Overordnede forvaltningsmål for gjess i Oslo og Akershus

- Grågås og hvitkinngås, som er naturlig hjemmehørende arter i Norge, skal sikres levedyktige bestander i Oslo og Akershus uten at dette går på bekostning av øvrig biologisk mangfold i fylkene.
- Bestanden av kanadagås i Oslo og Akershus skal forvaltes med tanke på bestandsreduksjon. I friluftsområder som kommunene prioriterer skal det ikke være kanadagås som skaper problemer.
- Forvaltningen av gjess i Oslo og Akershus skal ha fokus på å forebygge sanitære problemer og beiteskader. Dette ønskes oppnådd gjennom en forvaltning der det differensieres mellom områder som forbeholdes gjess og områder som forbeholdes landbruks- og friluftsinnteresser.

Kommentarer:

Fylkesmannen har evaluert forvaltningen fra forrige forvaltningsplanperiode og kommet frem til en endret forvaltningspraksis for gjess fordi man ikke har lyktes å redusere problemene med gjess i tilstrekkelig grad. I den reviderte versjonen av forvaltningsplanen har Fylkesmannen satt fokus på forebygging og reduksjon av skader og problemer med gås fremfor rene bestandsmål. Fylkesmannen legger derfor opp til en differensiert områdeforvaltning hvor enkelte områder skal forbeholdes gjess, og enkelte områder *kan* forbeholdes friluftsliv og jordbruk. I områder som forbeholdes gjess skal dette være friområder hvor de får være i fred. Ingen skadeforebyggende tiltak skal iverksettes, og en skal vurdere tilrettelegging for å gjøre områdene mest mulig tiltrekkende for gjess. Friluftsområder som den enkelte kommune selv prioriterer skal forbeholdes menneskelig aktivitet. I slike områder bør antall gjess og omfanget av sanitære problemer reduseres til et minimum gjennom tiltak som er listet opp i dette kapitlet. Kommunen kan også prioritere viktige jordbruksareal hvor det skal søkes å unngå beiteskader. De kommunale handlingsplanene skal inneholde en slik differensiert områdeforvaltning samt forslag til tiltak, områdeavgrensning, omfang av tiltak og tidsramme for gjennomføring av tiltak. På en slik måte vil gjessenes behov for ro- og beiteområder kunne tilfredstilles, samtidig som enkelte populære friluftsområder forbeholdes mennesker. I andre friluftsområder må man derimot akseptere sanitære problemer med gjess. Fylkesmannen mener det er særdeles viktig med informasjon i disse områdene for å dempe

konfliktnivået. Beiteskader i landbruk kan også reduseres ved samme strategi. Samtidig anser Fylkesmannen de bestandsregulerende tiltakene som viktig. I store deler av indre Oslofjord er det vanskelig å regulere gåsebestandene gjennom jakt, og eggpunktering vil fortsatt være et viktig virkemiddel her.

Fylkesmannen ønsker et klart skille mellom arter som er naturlig hjemmehørende i Norge og arter som er introdusert. Det skal oppfordres og arbeides for en større beskatning av gjess gjennom jakt, og dette ansees som et viktig virkemiddel i kommuner som erfarer store problemer knyttet til beiteskader. Grågås og hvitkinngås er naturlig forekommende i Norge, og kommunene må i sine lokale forvaltningsplaner sørge for at tiltakene som iverksettes ikke truer artenes forekomst.

6.2. Forvaltningsstrategier

Kommunene er den viktigste myndigheten for å forvalte denne planen i praksis, mens Fylkesmannen legger til rette med forvaltningsplanen, tillatelser, kartlegginger og økonomiske virkemidler. Ulike organisasjoner har viktige roller blant annet med bestandsovervåkning, informasjon og tilrettelegging. En svært viktig del av gåseforvaltningen er de kommunale handlingsplaner som konkretiserer tiltak og lokale mål innenfor de forvaltningsrammene som Fylkesmannen har trukket.

Differensiert områdeforvaltning

Hensikten bak en differensiert områdeforvaltning er å redusere problemene med gjess i enkelte områder. Kommunen gis større anledning, og det settes større fokus på å iverksette tiltak i enkelte frilufts- og landbruksområder gjennom denne strategien. Samtidig må det legges til rette for gjess i egne gåseområder hvor man anser skadepotensialet og forstyrrelse for å være liten. Kommunen må lage en konkret plan for hvordan de vil gjøre dette lokalt. Nabokommuner med de samme utfordringene bør ha et samarbeid rundt en slik plan. Fylkesmannen mener det er et viktig forebyggende tiltak at det gis god informasjon til brukere av friluftsområder og bønder med beiteskader. I kommuner med store gåsebestander vil det være aktuelt og plukke ut enkelte prioriterte friluftsområder hvor det ikke skal være problemer med gjess. I andre områder vil man måtte tåle at gjess er til sjenanse, men gjennom god informasjon om kommunens forvaltning vil man skape forståelse. Publikum som synes det er problematisk med gjess kan henvises til områder der det jobbes aktivt for å redusere problemene.

Ivaretagelse av levedyktige bestander

Selv om gjess skaper utfordringer i enkelte områder er det et grunnleggende prinsipp at alle arter som er naturlig hjemmehørende i norsk natur skal sikres levedyktige bestander. Bestandsovervåkingen er et viktig grunnlag for å sikre at de forvaltningstiltak som settes inn ikke reduserer bestandene utover det som ansees forsvarlig. Med den kraftige veksten som har vært i gåsebestandene hittil er dette ikke ansett som en utfordring, og det settes derfor ikke noe konkrete minimumsgrense for bestanden, men Fylkesmannen vil som regional forvaltningsmyndighet følge utviklingen.

Reduksjon av kanadagåsbestanden

Kanadagås er en fremmed art i norsk natur. Det er derfor et mål å redusere bestanden av kanadagås, både for å hindre de påvirkninger kanadagås måtte ha på norsk natur, og fordi vi har et ansvar i å hindre spredning til nye områder. En reduksjon i bestanden vil kunne hindre dette. Strategien for å redusere kanadagåsbestanden vil være å jobbe for å øke jaktuttaket regionalt, og å fortsette med eggpunktering der det ikke er mulig med jakt som bestandsregulerende tiltak.

6.2.1. Kommunale handlingsplaner

Forvaltningsplanen for gjess i Oslo og Akershus skisserer forvaltningsmål, forvaltningsstrategier og tiltak i forhold til disse, ut fra de problemer som er registrert med gjess i fylkene. Avhengig av hvor i en er i Oslo eller Akershus, vil problemene og omfanget av utfordringer være forskjellig. Når kommunene skal følge opp forslag til forvaltningsstrategier og tiltak er det derfor viktig at kommunene ser dette i forhold til sine egne erfaringer og problemer. Fylkesmannen anbefaler derfor at kommunene lager egne kommunale handlingsplaner. Dette bør være kortfattede konkrete planer, som gir informasjon om hva som skal gjøres, hvor tiltaket skal iverksettes og til hvilket tidspunkt. Der det er hensiktsmessig oppfordrer Fylkesmannen til at det samarbeides om lokale planer mellom kommuner.

6.2.2. Krav til kommunale handlingsplaner

Alle kommuner som har problemer knyttet opp til forvaltning av gjess bør lage egne handlingsplaner eller handlingsplaner i samarbeid med nabokommuner. De kommunene som bare sporadisk har problemer kan bruke fylkets forvaltningsplan som forvaltningsredskap. De kommunale handlingsplanene skal sendes Fylkesmannen for godkjenning. I kommuner som søker om eggpunktering skal kommunal handlingsplan foreligge som grunnlag for søknad. Det kan da gis flerårige tillatelser til eggpunktering, men rapporteringen må utføres årlig.

Kommunale handlingsplaner *bør* innehold følgende temaer:

- Konkret omtale av bestandsstatus og kommunens problemer med gjess og avgrensning av problemområder i forhold til beiteskader, sanitære problemer osv.
- Konkret avgrensning av områder avsatt for gjess.
- Hvilke tiltak som skal iverksettes innenfor hvert problemområde og friområde. Omfang av fastsatte tiltak må spesifiseres. Dette er viktig i forhold til mulighet for å få dispensasjon til skadefelling.
- Når tiltak skal gjennomføres fordelt på sted og tiltakstype.
- Tiltak for å tilrettelegge for jakt for å minske behovet for forvaltningstiltak.
- Behovet for samarbeid og koordinering med nabokommuner.
- Omtale av eksisterende kartlegging og overvåkning av bestandene og behov for ytterligere kunnskap.
- Hvilke informasjonstiltak som er nødvendig i forhold til publikum.
- Varslingsrutiner og nødvendig kommunikasjon med grunneiere, politi og allmennhet.
- Rutiner for evaluering av tiltak.
- Rutiner for årlig rapportering av gjennomførte tiltak og omfang av disse tiltakene.

6.3. Aktuelle forvaltningstiltak

Generelt

Med dagens høye bestander av grågås, kanadagås og hvitkinngås i Oslo og Akershus er det nødvendig å benytte flere avbøtende og bestandsreduserende tiltak for å nå de ønskede målsettinger.

Både ordinær jakt og eggpunktering kan benyttes som tiltak for bestandsregulering. Vanskeligheten med å gjennomføre jakt i indre Oslofjord gjør at eggpunktering bør fortsette som forvaltningstiltak for å holde bestanden av gjess nede. Der det er mulig skal ordinær jakt være det viktigste bestandsregulerende tiltaket.

Tabell 2. Sammendrag av aktuelle forebyggende og bestandsregulerende tiltak i Oslo og Akershus.

Tiltak	Prioritering
Etablering av gåseområder	Høy
Utgjerding	Høy
Tilrettelegging for jakt	Høy
Eggpunktering	Høy
Informasjon, herunder informasjon for å hindre mating av gjess i prioriterte friluftsområder	Høy
Skremming	Middels
Tidlig jaktstart	Middels
Utvidet jakttid	Middels
Forebyggende landskapsplanlegging	Middels
Plukking av ekskrementer	Middels
Skadefelling	Ved behov

For å hindre problemer med skader fra gjess, spesielt i form av tilgrising av friluftsområder, vil Fylkesmannen at det etableres en differensiert områdeforvaltning hvor det legges til rette for gjess i enkelte områder, og det er en større grad av samarbeid mellom kommunene når det gjelder forvaltningstiltak. De mest aktuelle tiltakene går frem av Tabell 2 og er videre utdypet i kapittelet.

6.3.1. Forbyggende tiltak

Flere tiltak kan iverksettes om det oppstår problemer med beiteskader eller tilgrising av viktige friluftsarealer for befolkningen, se tabell 2. Følgende tiltak er sannsynligvis de mest aktuelle i våre fylker for å holde gjessene unna områder hvor de gjør skade:

- Etablere gåseområder
- Riktig landskapsplanlegging
- Utgjerding
- Direkte informasjon til brukere av friluftsområder, landbruksområder og grunneiere.
- Skremming
- Plukking av ekstremter på prioriterte friluftsområder

Differensiert områdeforvaltning: Områder for gjess og prioriterte friluftsområder

Fylkesmannen ønsker et økt fokus på differensiert områdeforvaltning for å forebygge og redusere utfordringene med gjess. Dette innebærer at alle aktuelle tiltak mot gjess brukes i prioriterte friluftsområder, samtidig som det avsettes egne områder hvor gjess prioriteres.

Flere tidligere undersøkelser har vist at det er gunstig å opprette såkalte gåseområder, det vil si områder hvor gjess får være i fred (se Follestad 1994b). Dette er først og fremst undersøkt i forbindelse med jakt, men Fylkesmannen mener at dette kan være et viktig tiltak for å redusere de utfordringer vi har med gjess på friluftsområder i fylkene.

Om gjessene viser interesse for et beiteområde hvor de ikke gjør skade på avling eller friluftsområde, kan dette opprettes som et friområde for gjess. Her bør menneskelig aktivitet begrenses, og gjessene skal ha prioritet. Jakt skal ikke foregå. Dette vil føre til at gjessene har et trygt sted å være, og at de derfor foretrekker å beite i dette området istedenfor på andre mer risikofylte steder. Når jakta eller tiltak for å begrense forekomsten av gjess på prioriterte friluftsområder starter, vil gjessene kunne trekke til dette området for å få ro.

I Oslo og Akershus finnes det i dag flere naturlige områder som fungerer som egne friområder for gjess. Fylkesmannen mener det bør opprettes flere slike områder i den enkelte kommunene som har

problemer med gjess. Gjessene må ha områder lokalt hvor de kan oppholde seg når de blir holdt borte fra områder som skal være prioritert for menneskelig aktivitet. Slike områder vil også ha en viktig funksjon i områder der det jaktes. Friområder for gjessene er med på å øke sannsynligheten for at de ikke legger ut på lange trekk tidlig i jaktperioden. For enkelte kommuner hvor det jaktes eller er ønskelig med jakt på gås, kan det derfor også være aktuelt å kartlegge, og opprette slike områder. Gåseområder bør etableres på areal som naturlig benyttes som oppholdssted for gjess og har en blanding av skjul og beite. I områdene bør det settes opp informasjon som forteller om gåseforvaltningen, og at dette er områder hvor gjess har prioritet.

Hvis det ikke finnes aktuelle områder som er attraktive for gjess naturlig kan det tilrettelegges for gjess i utvalgte områder. Det er da viktig å velge ut områder som man anser har et godt potensial i form av ro, tilgjengelighet og mulighet for beite. Gjess oppholder seg ofte på åpne områder med god oversikt i nærheten vann. Områder skjøttet gjennom beite eller slått har vist seg attraktive for gjess, og de gressdominerte områdene er mest populære (Shimmings 2004). Gjennom skjøtsel favoriseres ofte gressarter fremfor andre planter og gresset blir også mer næringsrikt (Ogilvie 1978). Skjøtsel gjennom beite og slått er derfor gode tiltak for å lage områder attraktive for gjess. Brukes beite som tiltak er det viktig at beitepresset tilpasses slik at beitedyrene ikke blir en konkurrent til gjessene, og ikke går på bekostning av biologisk mangfold.

I tillegg har de forskjellige gåseartene noe ulike preferanser for oppholds- og beiteområder. Tradisjonelt beiter hvitkinngås i områder med for eksempel strandeng (Ogilvie 1978). Dette habitatet kan etterlignes ved skjøtsel som nevnt. Hvitkinngås foretrekker kort gress opp til ca 10 cm (Lang og Black 2001). Grågås og kanadagås har ikke like sterk preferanse for kortvokst vegetasjon, men tiltrekkes også av skjøttede, næringsrike områder. Undersøkelser har vist at engsvingel, raigras og timotei er populære gressarter for grågås (Hatten m.fl. 2006), og rødsvingel og raigras er populære arter for hvitkinngås. I Storbritannia har det vært gjennomført flere tiltak for å skape gode beiteområder for gjess (vinter), og skjøtsel gjennom slått eller beite, samt gjødsling har vist seg å være de tiltakene som i størst grad tiltrekker gjess (Vickery og Gill 1999, Owen m.fl. 1977). Dette kan derfor være aktuelle tiltak i kommunale handlingsplaner, og Fylkesmannen er interessert i forsøk rundt dette i kommunene. Størrelsen på slike områder må sees i sammenheng med områdets topografi, vegetasjon og beliggenhet. For at områdene skal være attraktive må de gi tilstrekkelig fødetilgang, og være oversiktlige slik at gjessene føler seg trygge. Fylkesmannen mener det er bedre med flere mindre områder som er tilgjengelige (3-6 dekar), enn få store.

Samtidig som det avsettes områder for gjess bør det også prioriteres egne friluftsområder hvor det ikke skal være problemer med gjess. Her skal alle tilgjengelige tiltak settes i gang for å hindre problemer med gjess. Dette skal være områder gåsa velger å ikke være fordi det gjennomføres skadefelling, skremming, utgjerdning og andre aktuelle tiltak. Se for øvrig andre aktuelle tiltak som er nevnt. Kommunene bør også kunne prøve ut andre aktuelle tiltak for å se om disse har effekt.

Utgjerdning

I mytetiden (juli) er ikke gjessene flyvedyktige, og dette fører ofte til ansamling av gjess på beiteareal som grenser mot vann. Et lavt gjerde i kanten ned mot vann kan være effektive for å hindre at gjess beveger seg opp fra vann for å beite i mytetiden. Lave plastgjerder har vært prøvd på enkelte lokaliteter med varierende hell. Disse kan lett trækkes ned og ødelegges av brukere. Mer holdbart er gjerder i tre eller netting. Slike gjerder kan også enkelt lages slik at de kan hektes på eller av etter behov. Hvis det skal kombineres med husdyr på beite kan sauenetting benyttes. Fylkesmannen mener det er et potensial for økt bruk av slike gjerder i kommunene der det er ønsket at konflikter mellom brukere og gjess på friluftsområder i mytetiden skal reduseres. Gjerdene bør være minimum 60 cm høye for kanadagås, men kan reduseres noe hvis kun hvitkinngås er utfordringen. Gjerdene kan utformes på en slik måte at de passer inn i friluftsområdet, og dermed være til liten sjenanse. Gjerdene vil være et hinder mellom gressareal og strender også for mennesker, men i valget mellom

gjentatte konflikter mellom gjess og brukere av friluftsområder kan det være et godt tiltak på lengre sikt. Utgjerdning i form av hekker/vegetasjon eller terskler er også mulig, se under.

Landskapsplanlegging

I avsnittet om egne områder for gjess er det beskrevet hvordan områder kan gjøres attraktive for gjess. På samme måte kan konfliktområder gjøres lite attraktive for gjess gjennom forebyggende landskapsplanlegging. For å hindre at gjess har tilgang til uønsket areal bør man planlegge friluftsområder slik at gjessene ikke når frem til beiteareal i mytetiden (når de ikke er flyvedyktige). Dette kan gjøres med en terskel eller trapp mellom vannspeil/strand og gressareal, eventuelt kombinert med gjerder, hekker eller annen vegetasjon som hindrer gjessenes tilgang til grasareal. Dette er innspill som ansatte i den kommunale naturforvaltning bør spille inn til planarbeid i strandsonen for å hindre nye konfliktområder. Hvis det anlegges store gressareal som man ser for seg at gjess vil ta i bruk, kan riktig bruk av trær og annen vegetasjon hindre gjessene i å lande, og dermed redusere problemet.

På areal som ligger tilgjengelig for gjess, eller der det er utfordringer utenom mytetiden, kan valg av riktig gressorter gjøre områder mindre attraktive for gjess, men Fylkesmannen er ikke kjent med at det finnes undersøkelser rundt preferanse for ulike typer plengress hos gjess.

Informasjon

Skal man lykkes med en differensiert områdeforvaltning, og dempe konfliktnivået rundt gjess, er informasjon et viktig satsningsområde. Informasjon til bønder, som opplever beiteskader, eller til brukere av friluftsområder som er plaget med gjess, vil til dels kunne løse utfordringer og skape forståelse for forvaltningen av gjess. På friluftsområder, som har utfordringer med gjess, bør det settes opp informasjonstavler som forteller om forvaltningen av gjess, hvorfor vi må ta vare på gåsebestandene, om reell smittefare med mer. Informasjonen må også fortelle om områder hvor det jobbes aktivt med å redusere konflikten med gjess slik at brukere som ønsker "gåsefrie" områder kan oppsøke slike områder.

Plukking av ekskrementer

Flere kommuner har brukt ressurser på renhold av badestrender og andre friluftsområder for å minske effekten av tilgrising. Dette er et ressurskrevende tiltak, men vil ha god effekt på folks opplevelse av friluftsområdet hvis det gjennomføres jevnlig.

Skremming

Det finnes en rekke måter for å skremme gjess bort fra områder hvor de påfører skade eller ulempe. Noen aktuelle skremmetiltak er:

- fugleskremsel; men disse må jevnlig varieres i utseende
- utøve jegeratferd, og avfyre løsskudd
- bruk av gjeterhund, for eksempel skotsk fårehund (disse angriper ikke, men vil bevege seg rundt og stresse gjessene)
- gasskanoner
- plastbånd
- skadefelling

Felles for mange av skremmetiltakene er at gjessene forholdsvis raskt tilvenner seg tiltakene (habituierer). I mange områder i Oslo og Akershus er gjessene vant til mye ferdsel og kan derfor være vanskelige å skremme og fluktavstanden blir også kort. Det er derfor blandete erfaringer med skremming som tiltak, og det vil være avhengig av aktiv oppfølging. Skadefelling kan fungere som en kombinasjon av skremming og skadetiltak.

6.3.2. Bestandsregulerende og avbøtende tiltak

Det er ønskelig at bestandene av de jaktbare gåseartene skal beskattes i størst mulig grad gjennom ordinær jakt. Dette innebærer at jakttrykket må økes i forhold til hva som er tilfelle i dag, slik at ordinær jakt kan være med på å redusere bestandene, og også redusere noe av den eggpunktering og skadefelling som er utføres i dag. Gjennom tilrettelegging for jakt kan man øke ressursutnyttelsen, og trolig redusere ressursbruken på andre bestandsregulerende, avbøtende og forebyggende tiltak.

Jakt

Det bør fortsatt arbeides aktivt for å øke avskyting av gjess i Oslo og Akershus. Dette kan gjøres gjennom godt informasjonsarbeid, som kan bidra til å bedre jegerens kunnskaper om gås og gåsejakt, samt hvilke muligheter som finnes. Informasjonsbrosjyrer om gåsejakt og aktuelle jaktlokaliteter, gåsejakkurs og bruk av media vil være og har vært viktige virkemidler. En ny informasjonsbrosjyre eller egne nettsaker er aktuelle informasjonskanaler.

På lokaliteter uten spesielle bestemmelser, er jakttiden for gjess som gitt i nåværende jaktforskrift. For indre Oslofjord ("for den frie jakten på det åpne hav") gjelder egne bestemmelser om jakttid, med jakt i tiden 10.09-30.12. I tillegg til ordinære jakttider, kan fylkeskommunen åpne for jakt på kanadagås og stripegås inntil 15 dager i forkant av ordinær jakttid og inntil to måneder etter ordinær jakttid. Fylkesmannen kan åpne for jakt på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart. Dette kan være aktuelle tiltak for å øke mulighetene for gåsejakt som fylkeskommunen og Fylkesmannen kan vurdere. Det er viktig at tidspunktet for jakt ikke legger noen vesentlige begrensninger for den allmenne friluftsutøvelsen. Når på døgnet det bør jaktes gås på slike lokaliteter, bør følgelig variere med områdets beliggenhet og periode (datotidsrom).

Det er viktig at jakt i Oslo og Akershus blir organisert på en måte som gjør det mulig å øke avskyting av gjess, slik at jakt blir det viktigste bestandsregulerende tiltaket. Tilgang til jaktområder slik at det er enkelt for jegere å skaffe jaktkort/ tillatelse til å drive gåsejakt er viktig, men jakta må samordnes slik at ikke gjessene skremmes fra området til område. En slik organisering kan gjøres gjennom lokale jeger- og fiskerforeningene, grunneierlag eller gjennom kommunene. I Nord-Trøndelag er det laget ordninger slik at jeger kan reservere jaktområder på nett. På den måten har man kontroll på jakttrykket, og hindrer at gjessene trekker ut av området. En god organisering vil forenkle arbeidet med å gi ut informasjon omkring gåsejakt, innrapportering av gåseobservasjoner og fellingsstatistikk, samt gjennomføring av jaktkurs. Organiseringen kan legges opp gjennom avtaler med grunneiere slik at det kan tilbys gåsejakt over større områder, og at jaktkort er lett tilgjengelig for salg gjennom for eksempel nettsiden www.inatur.no eller lokale utsalg. Informasjon rundt jakta er da meget viktig. Jakt på innmarksareal kan komme i konflikt med infrastruktur, boliger og jordbruk, men når det informeres godt rundt dette vil jakt og andre interesser fungere godt sammen.

Ilendstigning på viktige hekkeområder for sjøfugl om våren fører til at store mengder fugl skremmes på vingene. Eggpunktering må derfor gjennomføres raskt og effektivt for at fuglene skal få mest mulig ro i hekketiden. Foto: Pål Martin Eid, Statens naturoppsyn.

Eggpunktering og eggsanking

Eggpunktering av egg fra kanadagås, hvitkinngås og grågås er et tiltak som bør prioriteres sammen med ordinær jakt inntil forvaltningsmålene i denne planen er nådd. Fylkesmannen har delegert myndighet fra Direktoratet for naturforvaltning til å tillate eggpunktering (se vedlegg 1 og 2). For at eggpunktering skal være effektive er det viktig at det er en samordnet innsats i nærliggende kommuner, slik at punkteringen gir effekt over et stort område.

Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun for perioden 01.04.2012 - 31.03.2017 åpner for at grunneier eller bruker kan sanke egg fra grågås, kanadagås, snøgås, og stripegås, se kapittel 3.3.

Skadefelling og skremming

Hvis gjess påfører betydelige beiteskader, omfattende tilgrising av badeplasser o.l., og de ovennevnte tiltak har vært forsøkt men vist seg utilstrekkelige, kan skadefelling brukes. I prioriterte friluftsområder bør terskelen for skadefelling være lav.

Myndigheten for å gi skadefellingstillatelse på kanadagås og grågås er delegert til kommunen. Forvaltningen bør imidlertid forsøke å forutse slike potensielle skadesituasjoner i forkant ved å registrere bestandsutviklingen fra år til år, slik at tiltak kan iverksettes tidsnok. Fylkesmannen har myndighet til å gi tillatelse til skadefelling av hvitkinngås.

Helsemyndighetene har anledning til å gi skadefellingstillatelse gjennom sitt lovverk hvis det er helsemessige årsaker som ligger til grunn. Eksempler kan være støy og smittefare. Fylkesmannen anser smittefare relativt begrenset slik at terskelen for å iverksette skadefelling på bakgrunn av dette må være høy.

I kommunenes prioriterte friluftsområder er skadefelling et aktuelt tiltak for å felle skadegjørende gås, og som skremmetiltak. Se eget avsnitt om differensiert områdeforvaltning over.

6.3.3. Overordnede tiltak i forvaltningen

For å få en god gåseforvaltning er det en del overordnede tiltak som må gjennomføres i forvaltningen. Lokale handlingsplaner i kommuner/områder med problemer med gjess er et eksempel på slikt tiltak. Slike tiltak og frister er oppsummert i tabell 3.

Bestandsovervåkning

Fylkesmannen vil fortsette å støtte arbeidet som er gjort med bestandsovervåkning av gjess i Oslo og Akershus. I hovedsak har dette vært tellinger av hekkende sjøfugl i indre Oslofjord, utført av Norsk ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus (NOF OA) annethvert år, samt sommertelling av gjess som gjennomføres av Oslo kommune og NOF OA. Denne overvåkingen har hatt fokus på indre Oslofjord, men Fylkesmannen mener det er behov for overvåkning av bestandsutviklingen i indre deler av fylkene.

Retningslinjer for eggpunktering

Eggpunktering har vist seg å være en effektiv metode for å redusere ungeproduksjonen hos gjess. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har fått delegert myndighet til å tillate eggpunktering på kanadagås, hvitkinngås, snøgås, stripegås og grågås. Kommunene må derfor søke Fylkesmannen om dette. Fristen for å søke om tillatelse er satt til **15. mars**.

Eggpunktering gjennomføres ved at det stikkes hull i egget før det legges tilbake i reiret. I Oslo kommune har man stukket hull i hver ende av egget for å være sikker på punktering. I hvert reir skal det av dyrevernhensyn alltid legges igjen ett egg som ikke er punktert slik at gåsa har ett som klekkes, og man unngår at gåsa ruger lengre enn normalt på egg som ikke klekkes.

Gjess hekker ofte på holmer der det hekker andre arter. Ved eggpunktering er det derfor stor fare for å støkke annen rugende fugl av reiret. På slike steder må punkteringen gjennomføres raskt og skånsomt og nødvendige hensyn til fuglelivet skal tas. Støkker man fugl slik at den forlater redet over lengre tid bør reiret tildekkes med dun for å hindre eventuell nedkjøling og predasjon. I flere naturreservat er det ilandstigningsforbud eller ferdselsforbud i hekkesesongen. Dispensasjon fra disse bestemmelsene må omsøkes til Fylkesmannen.

Tidspunkt for eggpunktering er viktig fordi egget må punkteres før fosteret har utviklet seg for langt. Grågås og kanadagås legger egg noenlunde samtidig, og punktering av disse kan gjennomføres samtidig. Hvitkinngåsa legger egg senere, og det må derfor utføres eggpunktering to ganger hvis alle artene skal punkteres. Typisk tid for eggpunktering for kanadagås og grågås er 15. april, mens vanlig tid for hvitkinngås er 15.- 20. mai. Dette vil i midlertidig variere fra år til år. Det er viktig at eggpunkteringene ikke gjennomføres for sent!

Dette gjelder da spesielt kanadagås og grågås, hvor førstnevnte er tallrik i disse områdene mens antall grågås er antatt å kunne øke. Fylkeskommunen har regionalt ansvar for forvaltningen av kanadagås, mens Fylkesmannen er ansvarlig for grågås. Det vil derfor være naturlig at overvåkingen i fremtiden koordineres mellom disse.

Tabell 3. Oversikt for overordnede tiltak i forvaltningen av gjess i Oslo og Akershus

Tiltak	Ansvar	Frist	Merknad
Utarbeide forvaltningsplan for gjess i OA	FM/Fylkeskommunen	2020	
Utarbeide lokale handlingsplaner	Kommunen	Ved behov	
Godkjenne lokale handlingsplaner	FM	4 uker	
Gi tillatelser til skadefelling	FM/kommunen	Ved behov	
Søke om eggpunktering	Kommunen	Innen 15. mars	
Gi tillatelser til eggpunktering	FM	Innen 10. april	
Tildeler viltfondsmidler til aktuelle tiltak	FM/Fylkeskommunen, kommuner	Årlig	
Overvåke bestandene av gjess regionalt	FM/Fylkeskommunen	Årlig	I samarbeid med NOF/kommunene

6.4. Økonomisk virkemidler

Fylkeskommunen og Fylkesmannen besitter økonomiske virkemidler gjennom statlige tilskudd (viltfondsmidler) til lokale tiltak for henholdsvis jaktbare og ikke-jaktbare arter. I tillegg har Fylkesmannen midler til fremmede arter. Søknadsfrist for viltfondsmidlene er 15. januar hvert år. Kommunen forvalter kommunale viltfondsmidler som kan brukes lokalt. Kommunene forvalter også ordningen med spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL-midler), som kan være aktuelle for tilskudd til friområder for gjess der det er problemer med beiteskader. Søknadsfrist for disse midlene er 1. oktober. Mer info om denne ordningen finnes på www.fylkesmannen.no/miljoprogramoa.

6.5. Fremtidsutsikter og evaluering av forvaltningsplanen

Forvaltningsplanperioden er satt fra 2012 til 2020. Denne forvaltningsplanen tar utgangspunkt i dagens status med forventet utvikling av gåsebestandene og utfordringer rundt disse i årene fremover. Fylkesmannen mener at denne planen gir et godt grunnlag for å takle dagens utfordringer, men resultatet er åpenbart avhengig av kommunenes innsats på området. Det tar tid å se resultater av innsatsen som er lagt ned i eggpunktering, og andre tiltak i forrige forvaltningsplanperiode, og det er forventet at tiltakene mot den kraftige veksten i hvitkinngåsbestanden vil gi resultater i løpet av de nærmeste årene. Man må likevel forvente at utviklingen vil være annerledes enn antatt, og at forvaltningen er nødt til å endre kursen gjennom tiltak som ikke er omtalt i denne planen. I forrige forvaltningsplanperiode økte eksempelvis bestanden av hvitkinngås mer enn forventet. Et tenkt scenario for kommende forvaltningsplanperiode kan være at antall grågås i de indre deler av våre regioner kan øke, og at dette kan føre til økt utfordringer med beiteskader i disse områdene. Slike scenarioer må fanges opp gjennom overvåking og tilbakemeldinger, og legge grunnlag for nye tiltak.

Evaluering av denne planen bør starte i 2018 slik at en grundig evaluering og ny plan er klar til forvaltningsplanens utløp. En modell med referansegruppe vil være aktuelt i evalueringen av planen.

7. Referanser

- Bakken, V., Runde, O., Tjørve, E. 2003. Norsk ringmerkingsatlas. Vol. 1. Stavanger museum.
- Bergan, M., Andersen, G. S. 2011. Hekkende sjøfugl i Indre Oslofjord Oslo og Akershus 2011. Rapport. Norsk ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus.
- Bengtsson, K. 2007. Vitkindad gås – det rysk/baltiska beståndets expansion. *Anser* 46: 137-162.
- Bergan, M. 2010. Snøgåsa som hekkefugl i Norge – en epoke er over. *Vår fuglefauna* 33, nr. 2.
- Bevanger, K. 2007. Kanadagås. Artsdatabankens faktaark nr. 63, Artsdatabanken. 2 s.
- Bollingmo, T. 1991. Kanadagås. Norges dyr: Fuglene 1. J. W. Cappelens forlag.
- Bø, S. 1991. Kanadagås i Oslo-området. Notat av 21.08.91 fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelingen.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1996. Handlingsplan for forvaltning av gjess. DN-rapport 1996-2.
- Fabricius 1983. Kanadagåsen i Sverige. Statens naturvårdsverk. Rapport nr. 1-86.
- Fabricius, E., Norgren, H. 1987. Lär känna kanadagåsen. En artmonografi från Svenska Jägareförbundet; 57 sider.
- Follestad, A. 1992. Høstbestanden av grågås i Norge. *Vår fuglefauna* 15.
- Follestad, A. 1994a. Grågås *Anser anser*. s. 62 i Gjershaug, J.O. Thingstad, P.G., Eldøy, S og Byrkjeland, S. (red.): Norsk fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening.
- Follestad, A. 1994b. Innspill til en forvaltningsplan for gjess i Norge. NINA Utredning 65: 1-78.
- Follestad, A. 2008a. Vintergrågjess på spanske beitemarker. *Jakt & Fiske* 137 (1/2): 58-61. Norges Jeger- og Fiskerforbund.
- Follestad, A. 2008b. Endrete trekkvaner. *Jakt & Fiske* 137 (4): 58-61. Norges Jeger- og Fiskerforbund.
- Fox, A.D., Ebbinge, B.S., Mitchell, C., Heniicke, T., Aarvak, T., Colhoun, K., Clausen, P., Dereliev, S., Faragó, S., Koffijberg, K., Kruckenberg, H., Loonen, M.J.J.E., Madsen, J., Mooij, J., Musil, P., Nilsson, L., Phil, S., van der Jeugd, H. 2010. Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and an assessment of trends. *Ornis Svecica* 20: 115-127.
- Gederaas, L. Salvesen, I., Viken, Å. (red.) 2007. Norsk svarteliste 2007 – Økologiske risikovurderinger av fremmede arter. Artsdatabanken.
- Haftorn, S. 1971. Norges fugler. Universitetsforlaget.
- Hatten, L., Høberg, J., Høberg, E.N., Bjørn, R. 2006. Preferanse for ulike grasarter hos grågjess. *Bioforsk Tema* Vol. 1 nr. 15- 2006.

Heggberget, T.M., Reitan, O. 1994. Kanadagås *Branta canadensis*. s. 66 i Gjershaug, J.O. Thingstad, P.G., Eldøy, S og Byrkjeland, S. (red.): Norsk fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening.

Hofshagen, M. Heier, B.T., Hauge, K. 2011. Zoonoserapporten 2010. Veterinærinstituttet.

Isaksen, K. 2010. Sommertelling av gjess i Oslo og Akershus 2010. Notat - Oslo kommune, Friluftsetaten. Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus.

Jensen, G.H., Tombre, I., Eythórsson, E., Madsen, J., Søreng, S.U., Gundersen, O.M., Hovland, P.J. 2012. Gåsejakt i Nord-Trøndelag. Resultater fra ulike jaktorganiserings i 2011. NINA Rapport 777. Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Kapperud, G., Espeland, G., Wahl, E., Walde, A., Herikstad, H., Gustavsen, S., Tveit, I., Natas, O., Bevanger, L., Digranes, A. 2003. Factors associated with increased and decreased risk of *Campylobacter* infection: a prospective case-control study in Norway. *Am. J. Epidemiol.* 158, 234-242.

Lang, A., Black, J.M. 2001. Foraging efficiency in Barnacle Geese *Branta leucopsis*: a functional response to sward height and an analysis of sources of individual variation. *Wildfowl* (2001) 52: 7-20.

Larsen, B.H. 2001. Overvåkning av overvintrende vannfugl i Glommavassdraget i Akershus i perioden 1990-1999. *Toppdykker'n* 24: 105-127. Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus.

Larsen, B.H. 2003. Vannfugltelling i Glommavassdraget i Akershus 2003. *Toppdykker'n*. Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus.

Larsen, B.H. 2004. Vannfugltelling i Glommavassdraget i Akershus 20. og 22. januar 2004. *Toppdykker'n* 2004. Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus.

Larsen, B.H. 2006a. Vannfugltelling i Glommavassdraget i Akershus 17.-18. januar 2005. Notat. Larsen naturundersøkelser.

Larsen, B.H. 2006b. Vannfugltelling i Glommavassdraget i Akershus 21. og 23. januar 2006. Notat. Larsen naturundersøkelser.

Larsen, B.H. 2007. Vannfugltelling i Glommavassdraget i Akershus 23.-24. januar 2007. Notat. Larsen naturundersøkelser.

Løvstad, Ø. 1998. Eutrofiering av Østensjøvannet – har fugler noen betydning? Notat, Limno-Consult.

Madsen, J., Cracknell, G., Fox, T. 1999. Goose Populationas of the Western Pelearctic. A review of status and distribution. Wetlands International Publication No. 48. National Environmental Research Institute, Denmark

Nordre Øyeren fuglestasjon. 2012. Notat til Fylkesmannen med oppdaterte resultater fra årlige tellinger. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvern avdelingen.

Ogilvie, M.A. 1978. Wild geese. T. & A.D. Poyser Ltd., Hertfordshire.

Owen, M., Nugent, M., Davies, N. 1977. Discrimination between grass species and nitrogen-fertilized vegetation by young Barnacle Geese. *Willdowl* 28 (1977): 21-26.

Ree, V. 2001. Direktoratet for naturforvaltning med mangelfull informasjon om hvitkinngåsa i Sørøst-Norge. <http://www.birdlife.no/prosjekter/nyheter/?id=373>. Norsk Ornitologisk Forening.

Refsum, T.H. 2003. Salmonella infections in wild-living birds and hedgehogs in Norway. Thesis for the degree of Doctor Medicinae Veterinariae. The Norwegian School of Veterinary Science and National Veterinary Institute.

Samuelsen, J.R. 2003. Gåsejakt i Oslo og Akershus. Norges Jeger- og Fiskerforbund – Akershus. 12 s.

Samuelsen, J.R. 2004. Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus. Rapport 1-2004. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen.

Shimmings, P. 2004. Effekt av sauebeiting på områdebruk om våren hos hekkende grågås Anser anser og rastende hvitkinngås *Branta leucopsis* – en undersøkelse fra Skålvær, Alstahaug kommune i Nordland. *Planteforsk Tjøtta Fagsenter*. 16 s.

Undelstvedt, J.K. 1996. Eutrofiering av Østensjøvannet – har fugler noen betydning? Hovedfagsoppgave. Institutt for jord- og vannfag, Norges Landbrukshøgskole, Ås.

Van Wormer, J. 1986. The world of Canada Goose. J.B. Lippincott company. Philadelphia and New York.

Vickery, J., Gill, J. 1999. Managing grasslands for wild geese in Britain: a review. *Biological conservation* 89: 93-106.

Vold, L., Heier, B.T., Comelli, H., Nygård, K., Kapperud, G. 2011. Årsrapport - Matbårne infeksjoner og utbrudd i 2010. Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Wilberg, J. 1992. Kanadagåsa i Akershus og Oslo 1988. En bestandsoversikt. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelingen. Rapport nr. 4/92.

Wollan, A.K., Bakkestuen, V., Bjureke, K., Bratli, H., Endrestøl, A., Stabbetorp, O.E., Sverdrup-Thygeson, A., Halvorsen, R. 2011. Åpen grunnlendt kalkmark i Oslofjordområdet – et hotspot-habitat. Sluttrapport under ARKO-prosjektets periode II. – NINA Rapport 713. 89 s.

8. Vedlegg

1. Brev fra Direktoratet for naturforvaltning med tillatelse til eggpunktering i Oslo, Nesodden, Asker og Bærum.
2. Brev fra Direktoratet for naturforvaltning med tillatelse til eggpunktering i samtlige kommuner i Oslo og Akershus.
3. Retningslinjer for utvidet jakttid fra Direktoratet for naturforvaltning.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Postboks 8111 Dep
0032 Oslo

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2004/3445 ART-VI-PES
Arkivkode:
444.24

Dato:
25.04.2005

Søknad om delegert myndighet - Bestandsregulerende virkemidler i kommunale handlingsplaner for gjess

Direktoratet for naturforvaltning viser til brev av 20. april 2005 fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus om tillatelse til punktering av egg av artene grågås, kanadagås og kvitkinngås i kommunene Asker, Bærum, Nesodden og Oslo.

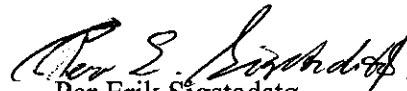
Denne form for bestandsregulering vil være i samsvar med den forvaltningsplan for gjess som Fylkesmannen i Oslo og Akershus samt de berørte kommuner har utarbeidet. Slik bestandsregulering er nødvendig i disse områdene fordi de ordinære jaktlige midler ikke vil kunne tas fullt ut i bruk i de indre deler av Oslofjorden.

Med hjemmel i § 17 i forskrift om innfanging og innsamling av vilt for vitenskapelige eller andre særlige formål, gir Direktoratet for naturforvaltning herved Fylkesmannen i Oslo og Akershus tillatelse til å iverksette eggpunktering av artene grågås, kanadagås, kvitkinngås, stripegås og snøgås, gjeldende i kommunene Asker, Bærum, Oslo og Nesodden. Virksomheten skal skje i samråd med de berørte kommuner, og i samsvar med omforent forvaltningsplan for gjess i området. Varsling i medhold av forskriftens § 5 skal finne sted.

Direktoratet ber om at Fylkesmannen i Oslo og Akershus iverksetter rutiner for innrapportering av omfanget av virksomheten, og om virkningene av tiltaket i forhold til målsettingene i forvaltningsplanen.

Med hilsen

Terje Bø
Seksjonssjef

Per Erik Sigstadstø

12 MAI 2006

Direktoratet for **naturforvaltning**

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Postboks 8111 Dep
0032 Oslo

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2004/3445 ART-VI-ARES
Arkivkode:
444.24

Dato:
11.05.2006

Søknad om delegert myndighet - Bestandsregulerende virkemidler i kommunale handlingsplaner for gjess

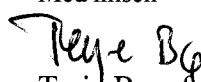
Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser til brev av 10. mai 2006 fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, hvor Fylkesmannen oversender søknad fra Enebakk kommune om tillatelse til punktering av egg av kanadagås.

Direktoratet ga i brev av 25.04.2005 Fylkesmannen tillatelse til å iverksette eggpunktering av artene grågås, kanadagås, kvitkinngås, stripegås og snøgås, gjeldende i kommunene Asker, Bærum, Oslo og Nesodden. Direktoratet finner det naturlig å utvide denne tillatelsen til å gjelde hele fylket slik at den arealmessig blir i samsvar med det arealet som omfattes av den regionale forvaltningsplanen for gjess.

Med hjemmel i § 17 i forskrift om innfangning og innsamling av vilt for vitenskapelige eller andre særlige formål, gir Direktoratet for naturforvaltning herved Fylkesmannen i Oslo og Akershus tillatelse til å iverksette eggpunktering av artene grågås, kanadagås, kvitkinngås, stripegås og snøgås, gjeldende i Oslo og Akershus. Virksomheten skal skje i samråd med de berørte kommuner, og i samsvar med omforent forvaltningsplan for gjess i området.
Varsling i medhold av forskriftens § 5 skal finne sted.

Direktoratet ber om at Fylkesmannen i Oslo og Akershus iverksetter rutiner for innrapportering av omfanget av virksomheten, og om virkningene av tiltaket i forhold til målsettingene i forvaltningsplanen.

Med hilsen

Terje Bø e.f.
Seksjonssjef

Arild R. Espelien

Besøksadresse:
Tungasletta 2
Postadresse:
N-7485 Trondheim

Telefon:
73 58 05 00
Telefaks:
73 58 05 01

Videokonf:
73 90 51 40

Internett:
www.dirnat.no
E-post:
Postmottak@dirnat.no

Saksbehandler:
Arild R. Espelien
Telefon:
73 58 05 00

Fylkeskommunens myndighet til å utvide eller innskrenke jakttida for elg og hjort og utvide jakttida på kanadagås og stripegås, samt fylkesmannens myndighet til å utvide jakttida for grågås.

Retningslinjer fastsatt av Direktoratet for naturforvaltning 26. mars 2012.

Disse retningslinjene er et verktøy i arbeidet med å fastsette forskrifter knyttet til § 3 i forskrift 1. mars 2012 nr. 190 om jakt- og fangsttider samt sankning av egg og dun for jaktsesongene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017. Retningslinjene gjelder fylkeskommunens adgang til å utvide eller innskrenke jakttida for elg og hjort og utvide jakttida på kanadagås og stripegås, samt fylkesmannens myndighet til å utvide jakttida for grågås.

Fastsetting av forskrift

Endring av jakttiden med hjemmel i [jaktidsforskriftens § 3](#) skal gjøres ved fastsettelse av forskrift om utvidelse eller innskrenkning; jf [forvaltningslovens kapittel VII](#) "Om forskrifter".

Jaktidsforskriften gir hjemmel for at søknad om endret jakttid for elg og/eller hjort skal fremmes av en eller flere kommuner til fylkeskommunen. En søknad kan være initiert av rettighetshaver(e)/grunneierlag, men skal alltid gå gjennom en eller flere kommuner. Kommunen må da vurdere om søknaden tilfredsstillende bestemmelse gitt i jaktidsforskriften og i gitte retningslinjer. Kommunens beslutning om å unnlate å fremme en søknad er ikke å anse som et enkeltvedtak, og kan dermed ikke påklages. Ordningen med kommunal søknad er av administrativ karakter, både for å effektivisere fylkeskommunens saksbehandling, og for å sikre lokal forankring og medvirkning.

Fylkeskommunen/Fylkesmannen skal vurdere om det er grunnlag for å endre jakttid, og kan følgelig avstå fra å høre på slik endring dersom grunnlag ikke finnes. Fylkeskommunens/Fylkesmannens beslutning om ikke å høre på endring er ikke å regne som et enkeltvedtak som kan påklages. I tilfeller hvor det er grunnlag for endring kan fylkeskommunen/fylkesmannen selv utføre høringen eller be kommunen gjennomføre høringen. Endring av jakttiden for elg og eller hjort kan gjelde hele eller deler av en kommune eller flere kommuner. Fylkeskommunen skal påse at kommunene innenfor naturlig sammenhengende regioner samordner seg.

Forskrifter fastsatt med hjemmel i lov og etter lovlig høring kan ikke påklages.

Alle forskrifter fastsatt med hjemmel i jaktidsforskriftens § 3 skal kunngjøres i [Norsk Lovtidend](#), avdeling II (Regionale og lokale forskrifter mv.)

Elg og hjort

Utvidelse av jakttiden for elg til 23. desember

Bestandsmessige behov

Uttak av elg reguleres normalt gjennom fastsetting av minsteareal tilpasset bestandsstørrelsen. Hjorteviltforskriftens § 9 gir i tillegg kommunene mulighet til, gjennom enkeltvedtak, å fravike minstearealet med inntil 50 prosent for hele eller deler av kommunen og innenfor et begrenset tidsrom. Vedtaket skal være begrunnet med ulikheter i artens levevilkår i kommunen, bestandens størrelse og utvikling, den skade viltet volder eller andre ekstraordinære forhold.

For å utvide jakttiden av bestandsmessige behov forutsettes det at det er forsøkt å regulere bestanden på ordinær måte. I henhold til hjorteviltforskriftens § 3 skal kommunen vedta målsettinger for utviklingen av bestanden der det er åpnet for jakt på arten. Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.

Kommunen skal før søknad oversendes til fylkeskommunen påse at den ordinære jakttida er utnyttet i henhold til målsettingen, eventuelt både inneværende og tidligere år. Det er ikke tilstrekkelig hvis det kun har vært jaktet i helgene. Unntak kan være tettstedsnære områder der hensyn til øvrig friluftsliv legger begrensninger på jaktutøvelsen særlig i helgene. Et lokalt og tidsavgrenset lavt uttak av elg på grunn av klimatiske hendelser i en jakt sesong er ikke et tilstrekkelig grunnlag for å utvide jakttiden samme sesong. Dersom slike isolerte hendelser er utslagsgivende for bestandsforvaltningen må en anta at bestanden i utgangspunktet er for stor, og at gjeldende minsteareal bør endres/vurderes.

Forvaltningsmessige behov

Med forvaltningsmessige behov menes problematikken knyttet til trekkende bestander av elg som gjør skade på skog og jord-/hagebruk, og/eller fører til økt hyppighet av trafikkpåkjørslar. Når det foreligger forvaltningsmessige behov for utvidet jakttid, bør tiltaket være en planmessig tilnærming retta mot bestandens årsleveområde. Dersom bestandens årsleveområde omfatter flere kommuner bør kommunen søke samarbeid med nabokommuner før søknad fremmes for fylkeskommunen.

Næringsmessige behov

Rettighetshavere som har inntekt av betydning (og/eller planlagt inntekt) fra næringsutvikling/utmarksturisme knyttet til utleie av elgjakt, kan få utvidet jakttid på elg. Det skal da foreligge næringsmessige behov utover det høstingsmessige. Dette skal dokumenteres, for eksempel gjennom en fullverdig driftsplan (bestandsplan, delplan for næring og rekreasjon og en økonomisk delplan). Der driftsplan ikke foreligger bør en forretningsplan for driften legges ved søknaden.

Varighet

Forskrift om utvidet jakttid på elg kan, når utvidelsen er begrunnet i forvaltningsmessige og/eller næringsmessige behov, gjelde like lenge som jaktidsforskriften, dvs til og med 31. mars 2017. Dersom begrunnelsen er bestandsmessige behov bør utvidelsesforskriftens varighet normalt ikke overstige 1 år.

Utvide jakttiden for elg og hjort til 31. januar

Fylkeskommunen kan etter søknad fra kommunen utvide jakttiden for elg og hjort til 31. januar i hele eller deler av kommunen. Slik utvidelse skal kun benyttes der skadegjørende trekkende bestander medfører dokumenterte beiteskader. Fylkeskommunen skal legge strenge kriterier til grunn for å ta i bruk denne muligheten til utvidelse av jakttida, og andre forvaltningsmessige virkemidler skal være prøvd før slik forskrift vedtas.

Generelle forutsetninger

Fastsetting av forskrift om utvidet jakttid bør omfatte hele kommunen. Utvidet jakttid bør i tillegg omfatte vesentlige deler av bestandens årsleveområde. Dersom ikke hele kommunen omfattes av forskriften, bør den gjelde en vesentlig og klart avgrenset del av kommunen. Dette av hensyn til andre brukergrupper.

Fylkeskommunen skal motivere til at rettighetshaverne samarbeider om utvidet jakttid innenfor rimelig store arealer for å løse bestandsmessige utfordringer, og derigjennom legge grunnlag for bærekraftig næringsutvikling med basis i hjorteviltressursen. Dersom bakgrunnen for søknaden er næringsutvikling skal arealenhetene som omfattes av søknaden være minimum 20 ganger minstearealet for elg. Dette er sammenfallende med kravet til å få godkjent en bestandsplan for et vald eller et bestandsplanområde for jakt på elg, jf. hjorteviltforskriftens § 19.

I forbindelse med alle søknader om utvidet jakttid bør det foreligge en bestandsplan. Søknaden bør inneholde en tidsangivelse og begrunnelse for utvidet jakttid og en beskrivelse av virkemidler i bestandsforvaltningen.

Søknad om utvidet jakttid **skal** inneholde dokumentasjon på at det tillates samjakt (småviltjakt og rådyrjakt sammen med elg og eller hjortejakt) og annen utøvelse av friluftsliv i området. Jakt etter småvilt og rådyr med hund skal tillates i områder der det normalt jaktes med hund.

Fylkeskommunen kan stille krav om at søkende kommuner informerer om endret jakttid gjennom media. Det kan også stilles krav om at rettighetshaverne tilpasser jakta i tid og rom til andre brukergrupper. I tilfeller der utvidet jakttid fører til utestengning av andre brukergrupper, kan fylkeskommunen oppheve forskrift om utvidet jakttid.

Jakttidens lengde

Jakttidsforskriften gir, med de muligheter som er beskrevet over, åpning for en tredeling av jakttidene:

1. En ordinær jakttid for elg og hjort slik de er beskrevet i forskriften.
2. En åpning for at fylkeskommunen utvider jakttiden med hele eller deler av perioden 1. november til 23. desember for elg.
3. I tillegg kan jakttida for elg og hjort utvides til å gjelde hele eller deler av perioden 1. januar til 31. januar.

Innskrenking av jakttiden for elg og hjort

Fylkeskommunen kan av hensyn til andre brukere av utmarka innskrenke ordinær jakttid for elg og hjort. Dette kan gjøres ved å utsette starttidspunkt, framskyve avslutningstidspunkt, innføre opphold i jakta og avgrense jakta til spesielle ukedager og/eller deler av døgnet. En innskrenking av jakttida kan gjelde hele eller deler av kommunen. Dette gjelder områder jakt på elg og/eller hjort hindrer utøvelsen av annet friluftsliv eller der det ikke tillates samjakt.

Alle endringer av jakttidene med hjemmel i jakttidsforskriftens § 3, herunder også innskrenking, skal gjøres ved fastsettelse av forskrift om utvidelse eller innskrenking, jf. forvaltningslovens kapittel VII "Om forskrifter".

Kanadagås og stripegås

Fylkeskommunen er gitt myndighet til å utvide jakten på stripegås og kanadagås med inntil 15 dager i forkant av ordinær jakttid, og inntil to måneder forlengelse i etterkant av ordinær jakttid. For at slik ekstraordinær jakttid skal innvilges, må hensynet til andre arter veie tungt. Jakt i områder med særlige verdier for andre arter, det være seg for eksempel overvintringsområder og viktige område for trekkfugl, er ikke ønskelig.

Tidligere jaktstart på stripegås og kanadagås skal så langt det er mulig ikke komme i konflikt med utøvelsen av grågås jakt i områder hvor grågås oppholder seg i samme biotop som enten stripe- eller kanadagås.

For å begrense skadeomfanget av kanadagås og stripegås er det åpnet for eggsanking. Det er åpnet for en generell adgang (grunneier/bruker) til eggsanking av begge artene i hele landet i perioden til og med 1. juli.

Grågås

Utvidelse av jakttid og forvaltningsplaner

I henhold til forskrift for jakt- og fangsttider 2012-2017 har fylkesmennene myndighet til å gi adgang til å starte jakta på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart. For at en slik forskrift skal kunne fastsettes må lokal forvaltningsplan for grågås foreligge, og planens faglige innhold må være godkjent av fylkesmannen.

Lokal forvaltningsplan for grågås skal minimum inneholde:

- En beskrivelse av det aktuelle skadeproblem, herunder definere hvilke arealer og produksjon som utsettes for skade.
- En beskrivelse av friområder og områder hvor det kan jaktes. Områdene hvor det kan jaktes skal som hovedprinsipp være aktivt drevne innmarksarealer. Fylkesmannen kan unntaksvis fravike dette dersom intensjonen med tidligjakta likevel ivaretas i planen.

I tillegg er det sterkt ønskelig at grunneierne organiserer og tilrettelegger jakta på en måte som optimaliserer uttak og minimaliserer skadeomfang. Så langt som mulig bør det også legges til rette for salg av jaktkort. God organisering vil også gi en sikrere jakt, og færre negative reaksjoner fra samfunnet for øvrig siden jakten foregår i ordnede og sikre former.

Formålet med å starte jakta på grågås tidligere skal være som følger:

1. begrense skadeomfanget på dyrket mark
2. regulere bestanden ved å øke jaktuttaket ved:
 - a) at jakta kan foregå over en lengre periode før gjessene trekker sørover
 - b) å felle flere ikke-hekkende gjess

En forutsetning for å kunne benytte seg av de forvaltningsmessige tiltakene som tidlig jakt er at det ikke drives utstrakt skadefelling av grågås på vårparten.

Når fylkesmannen godkjenner det faglige innhold og de tiltak som beskrives i en lokal forvaltningsplan, kan fylkesmannen åpne for jakt på grågås inntil 15 dager før ordinær jaktstart. I perioden fram til ordinær jaktstart kan fylkesmannen fastsette når det skal jaktes innenfor et tidsrom fra kl. 24.00–10.00 ut i fra lokal forhold som f.eks. soloppgang.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Postboks 8111 Dep, 0032 Oslo
Besøksadresse: Tordenskiolds gate 12
Telefon: 22 00 35 00, Telefaks: 22 00 36 58
E-post: fmoapostmottak@fylkesmannen.no
www.fmoa.no